KUSTANNUSLIIKE
EDISTYS

Neuvostoliitto, Moskova G-21,
Zubovski bulvar, 21

KOMMUNISMI: KYSYMYKSIÄ ja VASTAUKSIA

3

ARTIKKELIKOKOELMA

Kulttuurivallan-
kumous
Samalla planeetalla
Sosialismiin
kapitalismin
ohittaen

TÄSSÄ
VIHKOSSA:

ARTIKKELIKOKOELMA

KOMMUNISMI: KYSYMYKSIÄ ja VASTAUKSIA 3

SISÄLLYS:

Toimittaja:
V. NEUGOLDBERG

KUSTANNUSLIIKE
EDISTYS
MOSKOVA

Suomentanut VIOLA ZAKREVSKAJA
Taiteilija VIKTOR KOROLKOV

ВОПРОСЫ И ОТВЕТЫ
О КОММУНИЗМЕ

ВЫПУСК 3

На финском языке

PAINETTU NEUVOSTOLIITOSSA

В $\frac{10504-095}{014(01)-76}$342—76

Nikolai Zlobin

MITÄ ON TODELLINEN KULTTUURIVALLANKUMOUS?

Kulttuurillisen takapajuisuuden nopeaa voittamista sosialistisen rakennustyön tielle siirtyneissä maissa pidetään usein vain teollistamisen eikä yhteiskuntajärjestelmän muuttumisen ansiona. Kuulee myös väitettävän, että kulttuurivallankumous johtaa väistämättä kieltäytymiseen sivilisaation tärkeimmistä saavutuksista, »korkean kulttuurin» tuhoutumiseen. Vedotaan niin ikään Kiinan taannoisiin tapahtumiin — —. Millainen on todellisuudessa kulttuurivallankumous ja mitä se antaa ihmiskunnalle?

Hyppäys takapajuisuudesta. ◇ Ei sivistyneistöä vastaan, vaan sen puolesta. ◇ Menneisyyden rikkaudet ihmiskuntaa palvelemaan. ◇ Mitä on kulttuuri? ◇ Tietoinen johdattaminen politiikan pariin ja sen ehto. ◇ Kahden vallankumouksen keskinäinen yhteys

VUOSISATOJEN VEROISET VUOSIKYMMENET

Niillä jotka tuntevat huonosti Neuvostoliitossa ja sosialistisen ystävyysliiton muissa maissa tapahtuvan sosialistisen kehityksen historiaa, maininta kulttuurivallankumouksesta tuo tavallisesti mieleen Kiinan tapahtumat. »Suuren proletaarisen kulttuurivallankumouksen» vaateliaan nimen on saanut dramaattinen poliittinen kampanja, jonka Pekingin johto armeijan ja nuorten fanaatikkojen avulla pani toimeen 1960-luvun jälkipuoliskolla (ja joka jatkuu näköjään vieläkin). Mikäli uskotaan maolaisten puheita, niin kulttuurivallankumous merkitsee maailman huomatuimpien kirjailijoiden teoksista tehtyjä rovioita, tuomituiksi julistettujen maailman kulttuurin klassikkojen nimiluetteloja talojen seinissä, monien kulttuuriarvojen herjaamista, korkean sivistyksen supistamista, sivistyneistön poliittista ja ideologista vainoamista ja monia muita samantapaisia ilmiöitä. Esittääkseen kampanjansa Leninin aatteiden edelleen kehittämiseksi maolaiset ovat ottaneet käyttöönsä »kulttuurivallankumous» termin, jonka ensimmäisenä ehdotti Lenin. Tässä ei ole itse asiassa mitään ihmeellistä, sillä historia tuntee melkoisesti esimerkkejä siitä, miten sopimattoman politiikan puolustukseksi on käytetty koko ihmiskunnan tunnustuksen saaneiden ajattelijoiden ja johtajien nimiä.

Kiinan tapahtumat tekevät kuitenkin erityisen ajankohtaiseksi totuuden puhdistamisen. Mikä oli Leninin käsitys todellisesta kulttuurivallankumouksesta? Mikä on tuon vallankumouksen olemus? Mitkä ovat sen tärkeimmät toteuttamistiet?

Neuvostoliiton kokemusta tarkasteltaessa on mahdotonta olla näkemättä tavattoman korkeaa, todella vallankumouksellista kulttuurikasvun vauhtia. Venäjän kansojen kulttuuritaso oli vuosisatamme alussa Euroopan alhaisimpia. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen aattona kolme neljäsosaa päälle 9-vuotiaista asukkaista ei tuntenut edes aakkosia. Alkeissivistystä korkeammalle oli päässyt vajaa yksi prosentti väestöstä. Kului vain kaksi vuosikymmentä, ja lukutaitoisten määrä nousi Neuvostoliitossa 81 prosenttiin. Jo 1930-luvun jälkipuoliskolla Neuvostoliitto kuului lukutaitoisuuden tason ja valistuksen laajamittaisuuden puolesta etumaisten valtioiden joukkoon.

Neuvostoliitossa on nykyään saavutettu yleinen lukutaitoisuus ja ollaan siirtymässä yleiseen keskikoulusivistykseen. Kaikki lapset käyvät yleissivistävän koulun (8 vuotta) ja yli 95 prosenttia heistä jatkaa opintojaan edelleen: suurin osa koulussa, osa ammattiopistoissa, teknikumeissa ja muissa keskiasteen ammattioppilaitoksissa, joissa työläisammatin ohella heillä on mahdollisuus saada keskikoulusivistys. Kahdeksanvuotisen koulun jälkeen työelämään sijoittuvat varhaisnuoret, jos kohta heitä onkin vähän, jatkavat tavallisesti opintojaan iltakouluissa, kursseilla yms. Monet keskikoulusivistyksen saaneet työläiset ja virkailijat opiskelevat korkeakoulujen ja teknikumien ilta- tai kirjeosastoilla.

Vallankumousta edeltäneellä Venäjällä oli 140 000 korkeakoulusivistyksen omaavaa ja 55 000 keskikoulusivistyksen saanutta asiantuntijaa. Nykyään heitä on vastaavasti 10 ja 16 miljoonaa (vuoden 1973 alussa). Yksistään tie-

teenharjoittajia on Neuvostoliitossa 950 000, ts. neljännes koko maailman tieteenharjoittajista. Vallankumouksen edellä Venäjällä opiskeli kouluissa 9,7 miljoonaa ja korkeakouluissa vain 130 000 henkeä. Nykyään maassa on 81 miljoonaa koululaista ja 4,6 miljoonaa ylioppilasta (vuoden 1972 alussa).

Ennen vallankumousta Venäjällä oli 14 000 kirjastoa, joissa oli 9 miljoonaa kirjaa ja aikakauslehteä. Vuodessa julkaistiin 99 miljoonaa kirjaa, 3 miljoonaa kappaletta sanomalehtiä, 117 miljoonaa kappaletta aikakauslehtiä yms. julkaisuja. Nykyään on olemassa 129 000 kirjastoa, joissa on 1416 miljoonaa kappaletta kirjoja ja aikakauslehtiä. Kirjojen painosmäärä on noussut 15-kertaisesti, sanomalehtien 50- ja aikakauslehtien 23,5-kertaisesti.

Työtätekevien sivistystason valtavan kohoamisen tulokset ilmenevät neuvostoyhteiskunnan henkisen elämän kaikilla aloilla. Ei ole sattuma että Neuvostoliittoa sanotaan maailman eniten lukevaksi maaksi: joka neljäs kansalainen lainaa kirjoja kirjastosta. Suuret kotikirjastot ovat tavallinen ilmiö paitsi intellektuelli- myös työläis- ja talonpoikaisperheissä.

Kulttuurikehityksen vauhti on erittäin silmäänpistävä Pohjois- ja Kaakkois-Venäjän entisillä reuna-alueilla. Ennen vallankumousta lukutaitoisten määrä ei siellä ylittänyt 2—5 prosenttia. Sitä paitsi Venäjällä oli ennen vallankumousta 48 sellaista kansallista ryhmää, joilla ei ollut edes omaa kirjakieltään. Useimmat kulttuurikehitystä kuvaavat UNESCO:n numerotiedot osoittavat, että Keski-Aasian tasavallat ovat monikymmenkertaisesti ylittäneet vallankumouksen edellisen tasonsa, sivuuttaneet tun-

tuvasti välittömät rajanaapurinsa Turkin, Intian ja Iranin sekä jättäneet jälkeen monet Euroopan kehittyneistä kapitalistisista maista. Neuvostokansojen kulttuurikehitys tapahtuu niiden omien kansallisten kulttuuriensa pohjalta. Neuvostoliitossa julkaistavasta kaunokirjallisuudesta vähemmän kuin puolet lankeaa venäläisten kirjailijoiden osalle ja yli puolet maan muiden kansallisuuksien kirjailijain osalle. Neuvostoliiton kustantamot julkaisevat kirjoja 143 kielellä, muun muassa 89:llä Neuvostoliiton kansojen kielellä.

Uuden yhteiskunnan ja sosialistisen kulttuurin rakentamiseen osallistuvat tasa-arvoisina sekä miehet että naiset, kun taas ennen vallankumousta nainen katsottiin Venäjällä kuuluvaksi yksinomaan kotitalouden piiriin, hänen oli kaikessa alistuttava miehensä tahtoon. Nykyään on Neuvostoliitossa korkean ja keskisivistyksen omaavista asiantuntijoista 60 prosenttia naisia. He muodostavat puolet korkeakoulujen opiskelijoista. Lääkäreiden ja opettajien keskuudessa on 70 prosenttia naisia (ennen vallankumousta esim. lääkäreistä vain 10 prosenttia oli naisia).

Yhteiskuntataloudellisen ja poliittisen tasaarvoisuuden oloissa Neuvostoliiton kansat ovat siis muutamassa vuosikymmenessä päässeet kärkipaikoille ihmiskunnan kulttuurikehityksessä. Useimmilla sosialistisilla mailla meni tähän vieläkin lyhyempi aika. Emme halua rasittaa lukijaa numeroiden paljoudella, mainitsemme vain kaksi seikkaa. Ylioppilaiden lukumäärän mukaan (10 000 asukasta kohden) Jugoslavia on kaikkia kehittyneitä kapitalistisia maita paitsi USA:ta edellä; Bulgaria jää vain vähän jälkeen Ranskasta ja Japanista, mutta on si-

vuuttanut Italian ja BRD:n, Puola on samalla tasolla Italian kanssa, ja BRD:tä edellä ovat Puola, Unkari, DDR, Romania, Tšekkoslovakia ja Mongolian Kansantasavalta. On muistettava että vasta hiljan, toisen maailmansodan jälkeen kansanvalta joutui useissa näistä maista (Puolassa, Bulgariassa, Romaniassa ja Unkarissa) huolehtimaan lukutaidottomuuden mahdollisimman pikaisesta hävittämisestä. Tämä tehtävä oli erittäin vaikeasti ratkaistavissa maailman nuorimmassa sosialistisessa valtiossa Kuubassa. Neljännes saaren väestöstä oli ennen vallankumousta lukutaidotonta. Tukeutuen sosialististen maiden apuun Kuuba voitti lukutaidottomuuden poikkeuksellisen lyhyessä ajassa. Sitä vastoin muissa Latinalaisen Amerikan maissa sivistystaso pysyy edelleenkin alhaisena: kuudessa näistä maista on lukutaitoisia vain 50 prosenttia, kuudessa muussa 25—50 ja seitsemässä ainoastaan 10—25 prosenttia.

Elämä asettaa näin ollen yhtäläisyysmerkin sosialismi ja kulttuuri -sanojen välille. Kuten Lenin ennusti, työtätekevät otettuaan käsiinsä valtiovallan pystyivät sen avulla etenemään seitsenpeninkulmaisin askelin ja saavuttamaan edelle menneet kansat.

UUSI JA VANHA SIVISTYNEISTÖ

Marxilaisuuden vastustajat tietämättömyyttään tai pahansuopaisuuttaan ovat vääristelleet paljon ja vääristelevät yhä vieläkin kysymystä sosialistisen vallankumouksen suhtautumisesta sivistyneistöön. Eräät heistä väittävät, että kulttuurivallankumous merkitsee itse asiassa vain sivistyneistön määrällistä kasvua. Toiset taas sanovat, että julistaessaan ihmisten kulttuurillisen tasa-arvoisuuden sosia-

lismi vaatii näiden nivelloitumista, ts. kiistää yksilöllisen lahjakkuuden merkityksen ja tällöin koko sivistyneistön merkityksen. Kuulee väitettävän, että proletariaatti taistelee sivistyneistöä vastaan. Käypänä todistuksena tästä pidetään sitä, että »Venäjän vallankumous tuhosi tai karkotti maan sivistyneistöpiirien parhaimmiston». Millainen on kuitenkin todellisuus? Luokaamme aluksi silmäys historiaan.

Otettuaan valtiovallan ja talouden avainasemat käsiinsä Venäjän työväenluokka ei suinkaan heti pystynyt valtaamaan samanlaisia asemia kulttuurin alalla. Tiedot ja tiede, yleinen kulttuuri ja johtamistottumukset yleensä ja mm. tuotannon ohjaamisen taito kuuluivat alussa porvaristolle sekä tälle merkittävässä määrin uskollisuutensa säilyttäneelle sivistyneistölle. Kouluttamatta sosialistista sivistyneistöä kansan keskuudesta lähteneistä henkilöistä oli mahdotonta kehittää taloutta, järjestää joukkoja sosialistiseen rakennustyöhön enempää kuin ratkaista itse kulttuurivallankumouksen ongelmiakaan. Tämä tehtävä ei kuitenkaan ollut ratkaistavissa heti, vuodessa parissa.

Uusi Venäjä tarvitsi nimenomaan heti vallankumouksen jälkeen suuren määrän eri alojen asiantuntijoita. Leninillä oli tässä kysymyksessä selvä asenne: sosialismia on mahdoton rakentaa, ellei käytetä hyväksi porvarillisten asiantuntijoiden tietoja ja kokemusta. Hän kehotti tekemään kaiken saadakseen heidät palvelemaan sosialismia. Neuvostovaltio ehdotti vanhoille asiantuntijoille yhteistyötä. Noina maalle vaikeina vuosina huolehdittiin paitsi suotuisten työolosuhteiden luomisesta heille myös heidän elinolojensa järjestämisestä.

Vanha sivistyneistö suhtautui vallankumoukseen eri lailla. Huomattava osa siitä siirtyi heti ensi päivinä avoimesti työtätekevien puolelle, se näki uudessa yhteiskuntajärjestelmässä reaaliset mahdollisuudet ihmisen henkiseen kukoistukseen. Monet olivat kuitenkin ensi alkuun epäluuloisia ja varovaisia. Heitä hämmästytti vallankumousliikkeen laajuus, pelotti radikaalisuus jolla rikottiin vanhat yhteiskuntalaitokset, ja järkytti yhteiskunnallista järjestystä koskevien perinteellisten katsomusten luhistuminen. Kommunistit taistelivat sitkeästi sivistyneistöstä saadakseen tämän muuttamaan kantansa ja siirtymään uuden vallan puolelle. Niitä joille vallankumouksen ihanteet pysyivät edelleenkin vieraina ja käsittämättöminä, kehotettiin työskentelemään rehellisesti »sopimuspohjaisesti», vaikkapa korkean maksun edestä, joka muuten ylitti huomattavasti johtavien puolue- ja valtiotyöntekijäin palkan. Osa sivistyneistöä valitettavasti asettui vihamieliselle kannalle. Venäjän kulttuuri kärsi tietyn menetyksen: eräät tunnetut taiteilijasivistyneistöön ja tekniseen asiantuntijakuntaan kuuluvat muuttivat ulkomaille.

Sivistyneistön enemmistö vakuuttui silti vähitellen kokemuksensa perusteella neuvostovallan suurenmoisista ponnistuksista luovan ajattelun kaikinpuolisen kehityksen ja käytännöllisen soveltamisen hyväksi. Vanhat asiantuntijat lähentyivät työväenluokkaa pyrkiessään yhdessä tämän kanssa voittamaan ajatukseltaan ja toteutukseltaan valtavan vuosisataisen takapajuisuuden. Tuo yhteistyö toi esiin etujen ja pyrkimysten yhteisyyden. Nimenomaan tätä tarkoitti vanhan sivistyneistön huomattava edus-

taja akateemikko Bardin puhuessaan erään Neuvostoliiton itäalueelle rakennetun suuren metallurgisen tehtaan avajaisissa: »Tosiasioiden musertava voima, jonka me koimme nähdessämme omin silmin metallurgian ja koneenrakennuksen jättiläisen, teki meistä tämän suurenmoisen työn entusiasteja.»

Parhaana vastauksena sosialismille esitettäviin syytöksiin vanhan venäläisen sivistyneistön »hävittämisestä» ovat numerotiedot. Vuonna 1929 neuvostoteollisuuden johtavissa viroissa olleista asiantuntijoista oli 82 prosenttia vanhan sivistyneistön edustajia, jotka olivat olleet johtavassa asemassa myös ennen lokakuuta 1917. Tieteenharjoittajista noin 90 prosenttia oli aloittanut tieteellisen toimintansa jo ennen vallankumousta. Melkein kaikki lääkärit ja opettajat jäivät kotimaahansa ja jatkoivat menestyksellisesti työtään. Sosialismin puolelle siirtyi myös melkoinen osa upseeristoa, joka oli vanhan sivistyneistön konservatiivisimpia kerroksia. Vuonna 1923 lähes puolet Punaisen Armeijan päällystöstä, mm. 80 prosenttia rykmenttien, divisioonien ja armeijakuntien päälliköistä, oli entisiä tsaarinarmeijan upseereja.

Vanhan sivistyneistön voittaminen sosialismin puolelle oli kuitenkin vasta ensi askel asiantuntijaongelman ratkaisemisessa. Samanaikaisesti alettiin kasvattaa uutta sivistyneistöä työläisistä ja talonpojista. Tämä työ vaati mittaamattomien vaikeuksien voittamista. Kouluissa ja korkeakouluissa oli puute opettajista. Ei ollut opetusvälineitä eikä tarvittavaa kalustoa. Vaikein ongelma oli se, ettei työtätekevien valtaosalla ollut edes välttämättömiä alkeistietoja. Kaikki tämä esti ottamasta laajaan käyttöön

asiantuntijoiden järjestelmällisen kouluttamisen normaalimuotoja, ts. keskiasteen teknisiä oppilaitoksia ja korkeakouluja. Oli turvauduttava erikoistoimenpiteisiin.

Lenin allekirjoitti 1918 asetuksen siitä, että korkeakouluihin pääsevät tutkinnoitta kaikki 16 vuotta täyttäneet halukkaat. Työläisistä ja talonpojista lähteneille myönnettiin etuoikeuksia. Vuodesta 1919 heille alettiin järjestää erityisiä työläistiedekuntia, joissa korkeakouluun pyrkijät saivat suhteellisen lyhyessä ajassa välttämöttömän tietopohjan. Jo vuosina 1921—1922 työläistiedekunnissa opiskeli yli 27 000 työläistä ja talonpoikaa. 1930-luvun puoliväliin mennessä korkeakouluihin hyväksytyistä henkilöistä oli 40 prosenttia työläistiedekuntien päästökkäitä, 70 prosenttia korkeakoulujen opiskelijoista oli lähtöisin työläis- ja talonpoikaisperheistä. Saattaa tuntua että tuollainen pikakoulutus johti nuorten spesialistien opetus- ja pätevyystason alenemiseen. Työtätekevien tiedonhalu oli kuitenkin niin suuri, että työläistiedekuntien päästökkäät edistyivät korkeakouluissa samalla lailla ja joskus paremminkin kuin normaalikoulun päättäneet henkilöt. Tuhannet uuden sosialistisen sivistyneistön rungon muodostaneista erinomaisista asiantuntijoista aloittivat taipaleensa kohti tieteitä ja kulttuuria työläistiedekunnista.

Kansansivistyksen johdonmukainen järjestelmä muotoutui Neuvostoliitossa 1930-luvun loppuun mennessä. Tehtävänsä täyttäneet työläistiedekunnat muutettiin teknikumeiksi ja muiksi keskiasteen ammattioppilaitoksiksi.

Toinen erikoistoimenpide jonka oli määrä jouduttaa sivistyneistön rivien täydentämispro-

sessia, perustui siihen, että organisaattorin taipumuksia omaavia sekä vallankumouksen asialle uskollisia ja kyvykkäitä työläisiä ja talonpoikia nimitettiin poliittisen ja talousalan vastuunalaisiin virkoihin, ts. asetettiin »intellektuaalisiin toimiin». Heidän tehtävänään oli valvoa neuvostovaltion ja puolueen linjan noudattamista taloudessa sekä oppia työtaitoa vanhoilta asiantuntijoilta, omaksua heidän kokemuksensa ja tietonsa.

Tämän toimenpiteen »poikkeustilanteellisuus» itse asiassa ilmeni vain siinä, että poikettiin siitä perinteellisestä kaavasta, jonka mukaan tiedot hankitaan läpäisemällä tarkasti kaikki perättäiset opetusvaiheet. Sosialistiselle vallankumoukselle ominaisen syvällekäyvän demokraattisen mullistuksen kannalta taas tällainen tie oli luonnollinen ja lainomainen. Virkaan nimittäminen tapahtui mitä demokraattisinta tietä: kokouksessaan työtätekevät ehdottivat keskuudestaan kyvykkäimpiä henkilöitä, joskus nämä olivat ammattiliitto- ja puoluesolujen ennalta suosittelemia henkilöitä, mutta useimmiten ehdokkaat nimettiin välittömästi kokouksessa. Puutteellisten tietojen täydentämiseksi perustettiin lukuisia kursseja, ammattitaidon kohottamisen kouluja sekä oppilaitosten ilta- ja kirjeosastoja, jotka mahdollistivat opiskelun työn ohella.

Vuonna 1928 insinööriteknisistä työntekijöistä oli 39 prosenttia käytännönmiehiä. Heitä työskenteli paljon myös valtio- ja hallintokoneistossa sekä kansalaisjärjestöissä. Parhaiden lahjakkuus ja tarmo, heidän tiedonhalunsa moninkertaistama vallankumouksellinen into olivat omiaan auttamaan heitä mahdottomilta tuntuvien teh-

tävien suorittamisessa, he onnistuivat usein tekemään rohkeita ja teknisesti päteviä ratkaisuja siellä, missä akateemisiin tietoihin nojautuvat asiantuntijat olivat voimattomia. Tämä edisti vanhan sivistyneistön uudelleen kasvattamista, sitä innoitti tehtävien uutuus ja avautuvien näköalojen laajuus. Koska näiden tehtävien ratkaisu oli käytännössä välttämätöntä, lisäsi se suuresti käytännönmiesten sisäisen kasvun innostusta. Heidän keskuudestaan lähti monia huomattavia tuotannon järjestäjiä, tunnetuiksi tulleita tiedemiehiä, kansantalouden johtajia ja valtiomiehiä.

Uusi sivistyneistö oli Neuvostoliitossa pääpiirtein muotoutunut 1940-luvun alkuun mennessä, ts. vähemmässä kuin 20 vuodessa rauhanomaista elämää. Sosialismin puolelle siirtyneet vanhat ja vasta koulutetut uudet asiantuntijat muodostivat aivan uuden sivistyneistötyypin, jonka liitti lujasti muihin työtätekeviin etujen, päämäärien ja vakaumusten yhteisyys.

Sosialismi avaa kansoille suoran tien kulttuuriin, luo mitä suotuisimmat edellytykset lahjakkaiden henkilöiden esiin tuomiselle ja heidän kykyjensä kehittämiselle, minkä on todistanut myös muiden sosialististen maiden kokemus. On selvää että erilainen historiallinen tilanne tuo tiettyjä erikoispiirteitä kulttuurirakennustyöhön, mm. sosialistisen sivistyneistön kouluttamiseen näissä maissa. Neuvostoliitto on auttanut niitä tuntuvasti lähettämällä asiantuntijoitaan ja kouluttamalla niitä varten ammattimiehiä. Neuvostoliiton korkeakouluissa on opiskellut ja opiskelee tuhansia nuorten sosialististen maiden kansalaisia. Sosialistiset maat ovat järjestäneet keskinäistä avunantoa korkeakouluopetuksen

alalla sekä asiantuntijoiden jatkokoulutuksessa.

Sosialismin rakentamisen erilaiset lähtöasemat edellyttävät luonnollisesti vakavia eroavuuksia yhteiskuntauudistusten toteuttamisvauhdissa, luonteessa ja kehityskulussa. Niinpä Tšekkoslovakia ja DDR olivat teollisesti kehittyneitä maita, joissa toimi melko lukuisa kansallinen sivistyneistö sekä monilukuinen ja suhteellisen sivistynyt proletariaatti. Näissä maissa oli runsaasti ammattitaitoisia työläisiä, joiden parhaat edustajat pystyivät sosialistisen valtion järjestämän lyhytaikaisen lisäkoulutuksen jälkeen toimimaan pätevinä tuotannonjohtajina. Samanaikaisesti tehtiin työtä vanhojen asiantuntijoiden saamiseksi sosialismin puolelle.

Suuri merkitys oli niin ikään historiallisilla perinteillä. Bulgarian sivistyneistölle oli kuvaavaa syvä demokraattisuus, joka oli seurausta viisi vuosisataa jatkuneesta kansan taistelusta turkkilaista sortoa vastaan, kansallisen kulttuurin ja itsetunnon säilyttämisen ja kehityksen puolesta. Kuubassa taas huomattava osa asiantuntijoista oli kiinteässä yhteydessä USA:n monopoliyhtymiin, minkä vuoksi jotkut heistä päättivät kansanvallan pystyttämisen jälkeen muuttaa USA:han.

Näin ollen sosialististen maiden erikoisuudet ovat vaikuttaneet sosialistisen sivistyneistön muodostamisprosessiin. Ne ovat määränneet kulloisetkin etualan konkreettiset kysymykset. Yleissuunta on kuitenkin ollut sama: toisaalta vanhan sivistyneistön tietojen, kykyjen ja kokemuksen hyväksikäyttö sosialistisessa rakennustyössä, tuon sivistyneistön vetäminen vallankumouksen puolelle (ehkäisemällä samanaikaisesti sen erinäisten ryhmien kansanvastaisen toiminnan),

toisaalta uuden sivistyneistön kasvattaminen työtätekevien luokkien edustajista ja sen nopea määrällinen kasvu.

Verisitein kansaan liittyvän sosialistisen sivistyneistön luominen johti siihen, että kulttuurin omistus lakkasi olemasta tietyn yhteiskuntaryhmän monopolina. Kuten NKP:n ohjelmassa ja muiden sosialististen maiden hallitsevien puolueiden ohjelmissa sanotaan, sosialistisen kulttuurin jatkuva kehitys johtaa siihen, että kaikkien työtätekevien kulttuuritaso kohoaa vähitellen sivistyneistön kulttuuritasoa vastaavaksi sekä henkisen ja ruumiillisen, luovan ja reproduktiivisen työn väliset olennaiset eroavuudet häviävät vähitellen. Kommunistien päämääränä on rakentaa sosiaalisesti ja kulttuurillisesti yhdenkaltainen (muttei suinkaan tasalaatuinen) yhteiskunta.

Onko kyseisellä toiminnalla mitään yhteistä maoistien »suuren proletaarisen vallankumouksen» lipun alla toteuttaman politiikan kanssa? Eipä tietenkään. Kysymyksessä on kokonaan päinvastainen antagonistinen prosessi.

Maoistien julistama periaate »sivistyneistön lähentymisestä työtätekeviin» muistuttaa kyllä ulkonaisesti kansansivistyneistön luomisen tehtävää. Tapahtumien analyysi osoittaa kuitenkin, että tuon periaatteen soveltaminen elämään on ollut sivistyneistön nujertamiskeino. Mitä muuta voisi merkitä sivistyneistön lähettäminen pakkotöihin maaseudulle ja sen käyttö sekatöissä? Maoistit sanovat, että syrjäyttäminen ammatinmukaisesta luovasta työstä on muka sivistyneistön uudelleenkasvattamisen keino, joka tekee siitä uuden yhteiskuntajärjestyksen todellisen kannattajan. Näiden »teoreettisten» perustelujen

tehtävänä on kuitenkin puolustaa edistyksellisen, mm. työläisten ja talonpoikien keskuudesta lähteneen sivistyneistön vainoa. Sivistyneistön vastakohdaksi asetetaan keinotekoisesti kansanjoukot, joille tyrkytetään ajatusta, että sivistyneistö on sinänsä miltei kapitalismin jäännös. Tällainen politiikka heikentää kansan luovia voimia sekä vahingoittaa suuresti kulttuurikehitystä ja sosialististen uudistusten toteuttamista Kiinassa.

KUKA ON TODELLINEN PERIJÄ?

Maoistien kulttuuripolitiikan täysin lainomaisena jatkona on nihilistinen suhtautuminen kulttuuriperinteeseen. Asettaakseen sivistyneistön kansan vastakohdaksi maoistien on hylättävä ja häväistävä sivistyneistön hankkima henkinen pääoma. Nimenomaan tämä kulttuurivallankumouksen maoistisen muunnoksen näkökohta luonnehtii erityisen selvästi tuon vallankumouksen sivistymättömyyden järjestelmälliseksi juurruttamiseksi. On mahdotonta nimittää miksikään muuksi asennetta, jonka mukaan Balzacin ja Shakespearen, Dostojevskin ja Tolstoin, Mozartin ja Tšaikovskin sekä kymmenien muiden ihmiskunnan merkkimiesten teokset julistetaan »läpeensä mädänneen aatelisen ja porvarillisen kulttuurin vahingolliseksi tuotteeksi», ja jonka mukaan klassista balettia pidetään »luokkasovun propagandana». »Murrettava kansan harteita painavat kulttuurikahleet» — tällaisen iskulauseen varjolla kiinalainen johto hylkää ns. systemaattisiin tietoihin pääpainon asettavan sivistysjärjestelmän. Sen tilalle esitetään empiiriselle pohjalle rakentuvat tiedot ja »proletaarisen kulttuurin» ilmentymäksi kuviteltava tavallinen ter-

ve järki. Tällainen politiikka merkitsee todellisuudessa joukkojen määrätietoista syrjäyttämistä oikeasta kulttuurista, sen tarkoituksena on tehdä työtätekevistä ylimpien käskyjen kuuliaisia täyttäjiä.

Nykyisen Kiinan ideologia ja käytäntö ovat keksijöidensä sanojen mukaan marxismi-leninismin käytännöllinen olennoituma. Tietyt piirit Lännessä käyttävät hyväkseen näitä sanomia perustellakseen kuluneita väittämiään siitä, että kun sosialismi on ottanut tehtäväkseen luoda periaatteellisesti uudentyyppisen kulttuurin, niin samalla sen on luovuttava menneiden aikojen kulttuurista. Sivumennen sanoen juuri maoismi ei ole kyennyt hävittämään monia vanhan kulttuurin taantumuksellisia aineksia saatikka luomaan uutta sosialistista kulttuuria.

Millainen on tieteellisen sosialismin todellinen suhde menneiden aikojen kulttuurisaavutuksiin, mm. kapitalistisen aikakauden kulttuuriin? Mitä vallankumouksellinen proletariaatti omaksuu klassisesta perinteestä?

Vedottakoon taas Leninin katsomuksiin. Hän korosti että »sosialismi on mahdotonta ilman suurkapitalismin aikaansaamien tekniikan ja kulttuurin saavutusten hyväksikäyttämistä»[1] ja että »kommunistiksi voi tulla vasta sitten kun on rikastuttanut muistiaan kaikkien niiden tietorikkauksien tuntemisella, joita ihmiskunta on luonut»[2]. Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen ja sosialistisen ystävyysliiton muiden maiden hallitsevien puolueiden politiikka kulttuurin alalla pohjautuukin juuri tähän periaatteeseen.

Vuoden 1917 lokakuun myrskyisinä päivinä Venäjällä olleet vierasmaiset lehtimiehet totesi-

vat ihmeekseen, että vallankumouksellinen kansa huolehti kulttuurimuistomerkeistä ja muista kulttuuriarvoista jopa silloin kun vielä kajahtelivat kapinan laukaukset. Valloitettaessa entistä tsaarin ja sitten väliaikaisen (porvarillisen) hallituksen residenssinä ollutta Talvipalatsia, jossa sijaitsi paljon taideaarteita, ei tapahtunut ainoatakaan vandaalitekoa tai ryöstöyritystä.

Kommunistien valtaantulosta oli kulunut vasta kolme kuukautta kun neuvostohallitus päätti 57 venäläisen kirjailijan teosten julkaisemisesta sen ajan mukaan valtavina painoksina, vaikka vallankumouksen vihamiesten vastarintaa ei ollut vielä kaikkialla murrettu ja valtionbudjetin jokainen rupla oli tiukalla. Seuraavana vuonna ryhdyttiin toteuttamaan suunnitelmaa, jonka mukaan oli määrä julkaista 1500 maailman kirjallisuuden huomattavinta 1700—1800-luvun teosta. Useimmat vanhoista teattereista, mm. maailmankuulu Bolšoi teatteri, esittivät edelleenkin klassista ohjelmistoa. Moskovan ja Leningradin tunnetut museot järjestivät laajoja näyttelyjä.

On väärin silti väittää, ettei Venäjän kulttuuriomaisuudelle aiheutettu vallankumouksen aikana mitään vahinkoa. Vallankumoustaistelun myrsky sai liikkeelle valtavat kansanjoukot. Ensimmäisinä vallankumousvuosina eräiden väestökerrosten ja varsinkin pikkuporvariston keskuudessa puhkesi nihilistisiä hävitysmielialoja. Näitä mielialoja kannustivat paitsi anarkististen ja äärivasemmistolaisten ryhmien katsomukset myös monien entisen sivistyneistön edustajien kielteinen, joskus jopa vihamielinen asenne vallankumoukseen. Äärivasemmistolaiset ryhmät,

mm. avantgardistiset taistelijapiirit julistelivat: proletaarisella kulttuurilla ei voi olla mitään yhteistä kapitalismin aikana luodun kulttuurin kanssa. Asiasta käytiin kiivaita väittelyjä, tietty osa kulttuurin toimihenkilöistä ja valtioelinten edustajista vaati »tekemään lopun» entisajan kulttuurista ja rakentamaan uutta kulttuuria »tyhjälle paikalle». Vaadittiin lisäksi heittämään »historian rikkatunkiolle» paitsi klassista taidetta myös »porvarillisen kulttuurin attribuuteiksi» luetut tiede ja tekniikka. Tehtiin pahoja virheitä koululaitosta järjestettäessä, pilattiin tai jopa hävitettiin arkkitehtonisia muistomerkkejä jne.

Nykypäivän Kiinassa elvytetään samanlaisia katsomuksia ja korotetaan ne valtiollisen politiikan arvoon. Neuvostoliitossa taas aikoinaan esiintyneet äärivasemmistolaiset hairahdukset, jotka olivat täysin ymmärrettäviä vanhan maailman murskaamisen aikana, joutuivat kommunistisen puolueen jyrkän tuomion kohteeksi, sillä ne olivat vallankumouksellisen teorian ja käytännön pikkuporvarillista vääristelyä. Sosialistinen valtio ryhtyi reaalisiin toimenpiteisiin säilyttääksesn ja luovuttaakseen kansalle menneiden aikojen kulttuuriperinnön, tehdäkseen laajat kansanjoukot osallisiksi siitä.

Jokainen Neuvostoliitossa tai muissa sosialistisissa maissa käynyt henkilö on tullut huomaamaan, miten valtio ja kansa vaalivat menneiden aikakausien kulttuurimuistomerkkejä. Tämän vahvistavat jopa kommunismille vihamieliset julkaisut. Mainitkaamme vain muutamia sadoista ja tuhansista tosiasioista.

Venäläisen kirjallisuuden kantaisän suuren runoilijan Puškinin teoksia on julkaistu Neuvos

toliiton kaikkien kansojen kielillä 2337 kertaa, niiden kokonaispainos on noin 161,5 miljoonaa. Sosialismi on toteuttanut Puškinin ennustukselliset sanat:

Ja maine kulkee laajaa Venäjätä pitkin,
mua mainitsee sen kaikki kielet, maat:
niin slaavit, Suomen heimo, villit tunguusitkin
ja aromaiden asukkaat.

Monet ulkomaisen klassisen taiteen huomattavat edustajat tunnetaan paremmin sosialistisissa maissa kuin kotimaassaan. Shakespearen näytelmiä esitetään neuvostoteattereissa useammin kuin Englannissa, Lope de Vegan näytelmiä useammin kuin Espanjassa. UNESCO:n tietojen mukaan Neuvostoliitossa julkaistaan käännöskirjallisuutta yhdeksän kertaa enemmän kuin Englannissa, neljä ja puoli kertaa enemmän kuin Japanissa ja neljä kertaa enemmän kuin USA:ssa. Yksistään vuonna 1973 Neuvostoliitossa julkaistiin lähes 900 vierasmaisen kirjallisuuden nimikettä, joiden kokonaispainos oli 53 miljoonaa. Tutustuminen moniin kotimaisiin ja ulkomaisiin menneisyyden taideteoksiin sekä maailmankulttuurin historiaan sisältyy yleissivistyksen ohjelmaan, ts. on välttämätön nykyään kaikille. Nimenomaan sosialistisessa yhteiskunnassa menneisyyden kulttuuri saa todella uuden elämän, sillä sen voima moninkertaistuu miljoonien tajunnassa, tunteissa ja teoissa.

Miten sitten on ymmärrettävä marxilainen teesi, että kulttuurivallankumouksessa vaihdetaan vanhantyyppinen kulttuuri periaatteellisesti uuteen?

Periytyvyys kulttuurikehityksessä ei ole milloinkaan merkinnyt kaiken aiemmin luodun

harkitsematonta hyväksymistä. Tuntuisi hassulta ottaa nykytieteeseen esim. muinaisajan katsomukset maailmanrakenteesta, jos kohta egyptiläisten astronomien ja matemaatikkojen keksinnöt ovatkin säilyttäneet merkityksensä nykypäivään asti. Ritariajan kunniakäsitykset eivät sopineet enää edes syntymävaiheessa olevalle porvarilliselle yhteiskunnalle; tämä seikka sai loistavan kirjallisen heijastuksensa Don Quijoten kohtalossa. Kun käytännöllinen porvari näki onnettomassa hidalgossa vain naurun aiheen ja esitti todistukseksi korkeiden henkisten pyrkimysten mielettömyydestä epäonnistuneen taistelun tuulimyllyjä vastaan, niin edistyksellinen ihmiskunta on nimenomaan noiden pyrkimysten ansiosta tunnustanut sankarin pelottomaksi ja nuhteettomaksi ritariksi.

Todellisilla kulttuuriarvoilla on ehdottomasti yleisinhimillinen sisältö, joka pysyy elävänä silloinkin, kun nuo kulttuuriarvot lakkaavat heijastamasta adekvaattisesti ihmisen maailmantuntemuksen tasoa ja kun niiden ideologisen kuoren erheellisyys käy ilmeiseksi. Bach sävelsi urkumusiikkinsa ja keskiajan lahjakas venäläinen taidemaalari Andrei Rubljov maalasi freskonsa kirkon tilauksesta; heidän luomustensa oli määrä ilmentää uskonnollisia aatteita. Niiden taiteellinen merkitys silti säilyy, ne saavat entistä syvällisemmän sisällön ja laajemman yleisinhimillisen sävyn silloin, kun ne vapautuvat sivutehtävästään, kun esim. Bachin sävellyksiä esitetään konserttisaleissa ja Rubljovin teoksia museoissa.

Kussakin yhteiskunnassa, myös kapitalistisessa, on yhteiskunnallisen ajattelun kehityksessä aina havaittavissa kansan pyrkimyksiä ja toi-

veita heijastavia edistyksellisiä aineksia sekä historiallisen kehityksen objektiivisia tendenssejä. Sosialistinen kulttuuri säilyttää, omaksuu ja kehittää menneiden aikakausien kulttuurin myönteisiä saavutuksia, sen edistyksellisiä puolia ja perinteitä ja hylkää kaiken vanhentuneen ja taantumuksellisen, kaiken kansanvastaisen, mikä on palvellut aikoinaan riistäjäluokkien itsekkäitä etuja.

Lenin painotti: »Perinnön varjeleminen ei vielä merkitse lainkaan perinnön puitteisiin rajoittumista.»[3] Klassisen perinnön oikea suojelija on ainoastaan se, joka luovassa toiminnassaan käyttää hyväkseen tuohon perintöön sisältyvää inhimillisen hengen voimaa ja tajuaa sisimmässään sen tärkeimmän rikkauden: luovan olemuksen. Kulttuurivallankumouksen kulussa kulttuuriperinnön todellisiksi saajiksi ja kehittäjiksi tulevat laajat työtätekevien joukot, joille sosialismi avaa pääsyn maailmankulttuurin aarteistoon.

Kulttuurista vuosisatoja loitolla pidetyn proletariaatin ja työtätekevän talonpojiston on mahdotonta päästä yhdellä pyyhkäisyllä jälkeenjääneisyydestään. Henkisten arvojen, tieteellisten tietojen ja taideteosten puhtaasti sisällöllinenkin omaksuminen on mahdotonta ilman yleistä kulttuuripohjaa. Joukkojen saattaminen osallisiksi ihmiskunnan henkisestä rikkaudesta ja menneisyyden kulttuuriperinnön luovuttaminen kansan käyttöön oli monissa sosialistisissa maissa aloitettava välttämättömien kulttuuriedellytysten luomisesta ja väliin jopa alkeellisimpien kulttuuriongelmien ratkaisemisesta. Tämän perusteella lausutaan joskus ajatuksia, että kulttuurivallankumous merkitsee

vain tämäntapaisten alkeellisten tehtävien ratkaisemista.

Onko tällainen kysymyksenasettelu oikeudenmukainen? Millainen on kulttuurivallankumouksen käsitteen todellinen sisältö sen oikeassa, marxilais-leniniläisessä mielessä?

EI ERIKOISILMIÖ VAAN YLEINEN LAINOMAISUUS

Nykyään on jo vaikea löytää henkilöä, joka ei tunnustaisi sosialismin suuria saavutuksia kulttuurikehityksen alalla. Saavutukset ovat ilmeiset, sen myöntävät jopa kommunismin vastustajat. Samaan hengenvetoon he kuitenkin jatkavat: saavutuksiin ei ole johtanut sosialismi sinänsä, saavutukset ovat teollistamisen luonnollinen, automaattinen seuraus, »teollistetun elämänmuodon» aines. Tavallisesti vedotaan sosialististen maiden ja kehittyneiden kapitalistimaiden kehitystä, mm. sivistyneistöryhmien ja ylioppilaiden lukumäärää, koululaitoksen ja joukkotiedotusvälineiden kehitystä kuvaavien eräiden numerotietojen rinnastettavuuteen. Tuollaisiin vertailuihin perustuvat esim. Lännen sosiologien suosimat sosialismin ja kapitalismin konvergenssin teoriamuunnokset. Konvergenssiteorian puoltajat eivät lainkaan kiistä, että saavuttaakseen taloudellisen ja kulttuurikehityksen nykyisen tason johtavat kapitalistiset maat tarvitsivat puolitoista, kaksi vuosisataa, kun taas sosialistiset maat vain muutaman vuosikymmenen. He eivät silti tunnusta kahden järjestelmän periaatteellista vastakohtaisuutta ja selittävät sosialististen maiden korkean kehitysvauhdin johtuvan siitä, että ne aloittivat teollistamisen myöhemmässä vaiheessa ja saattoivat täten käyttää hyväkseen muiden maiden

saavutuksia ja kokemusta. Tämän perusteella yritetään todistaa vallankumouksellisten uudistusten ja kulttuurivallankumouksen tarpeettomuus.

Todellakin, kaipaavatko teollisesti kehittyneet kapitalistiset maat kulttuurivallankumousta silloin kun ne alkavat siirtyä sosialismiin? Noissa maissahan on jo aikoja ollut olemassa sivistyneiden ja ammattipätevien työläisten valtava armeija, maailmankuuluissa yliopistoissa ja korkeakouluissa opiskelleet erinomaiset asiantuntijat turvaavat tieteen ja tekniikan korkean tason, monet henkisen toiminnan tuotteet ovat melko laajojen joukkojen saavutettavissa.

Mikäli kulttuurivallankumous ymmärretään vain valistusaatteiden toteuttamiseksi, sivistyksen levittämiseksi ja työtätekevien tietotason kohottamiseksi, niin esitettyyn kysymykseen olisi vastattava kielteisesti. Tässä mielessä kulttuurivallankumous olisi tarpeen vain takapajuisille maille ja olisi aiheetonta pitää sitä sosialistisen ja kommunistisen rakennustyön yleisenä, välttämättömänä lainomaisuutena.

Kysymys on nähtävästi ennen kaikkea siitä, mitä on kulttuuri. Huomattava ranskalainen kirjailija Saint-Exupéry kirjoitti kapitalistisen yhteiskunnan keskiluokkaan kuuluvien elämäntavasta: »He saavat melko hyvän sivistyksen, mutta se ei ole kulttuuria. Se joka luulee kulttuuria päähän päntättyjen kaavojen valikoimaksi, aliarvioi sitä. Nykyään lyseon keskiluokan keskinkertainen oppilas tietää luonnosta ja sen laeista enemmän kuin Descartes tai Pascal. Mutta osaako tällainen oppilas ajatella niin kuin he?»[4]

Kirjailijan mietteet osuvat nähdäkseni aivan

asian ytimeen. Kulttuuri ei merkitse ainoastaan sivistystä, tietoa ja taitoa käyttää hyväkseen tiettyjä kulttuurihyödykkeitä, vaikka ilman tätä on turha puhua nykykulttuurista. Kulttuuri sulkee piiriinsä paitsi inhimillisen toiminnan tulokset — kulttuuriarvot (työvälineet, tieteelliset tiedot, taideteokset, erilaiset säännöt yms.) — myös subjektiiviset voimat ja kyvyt, jotka vain mahdollistavatkin tämän toiminnan, ts. itse ihmisen moninaisine suhteineen, tarpeineen ja lahjoineen. Kulttuurin alue on siis katsottava yksilön kehityksen alueeksi. Asian ollessa näin kunkin yhteiskunnan kulttuurin luonne määräytyy tämän yhteiskunnan yksilön kehitykselle luomien mahdollisuuksien mukaan.

Sosialistisen vallankumouksen syvällinen merkitys ja sen päämäärien menestyksellisen toteuttamisen välttämätön ehto on nimenomaan siinä, että se avaa laajat mahdollisuudet jokaisen henkilön kehitykselle, kaikkien työtätekevien, mm. »pohjimmaisimpien pohjakerrostenkin»[5] (Leninin sanoja käyttääksemme) itsenäiselle, aktiiviselle, sosiaalisesti merkitykselliselle historialliselle luomistyölle. Tämä onkin kulttuurivallankumouksen ydin, sen olemus. Kulttuurivallankumouksen aikana luodaan edellytykset sosialismin tärkeimmän inhimillisen päämäärän saavuttamiselle: yksilön vapautumiselle ja kaikinpuoliselle kehitykselle. Nimenomaan tämän vuoksi kulttuurivallankumous on kaikille maille välttämätön uuden yhteiskunnan rakentamisen yleinen lainomaisuus riippumatta teollisuus- ja kulttuurikehityksen tasosta, jolta tuo rakentaminen aloitetaan.

Taloudellinen ja kulttuurillinen takapajuisuus tuottaa tietysti lisävaikeuksia kulttuurin sosia-

listiselle uudistamiselle. Ennen kaikkea on voitettava takapajuisuus ja pyrittävä kulttuurin alalla saavuttamaan kehittyneet maat mahdollisimman lyhyessä ajassa. Nimenomaan tämän vuoksi kulttuurivallankumous Neuvostoliitossa ja eräissä muissa sosialistisissa maissa edellytti mm. lukutaidon opettamista, lehtien ja kirjojen julkaisemisen jyrkkää kasvua, kirjasto- ja museotoiminnan järjestämistä ja asiantuntijoiden pikaista koulutusta.

Väestön alkeellisen kulttuurikehityksen tehtävät eivät itse asiassa ole sosialistisia tehtäviä. Kulttuurillinen takapajuisuus on teollistamista edeltäneen kauden, yhteiskuntasuhteiden esiporvarillisten muotojen perintöä, joten se on periaatteessa voitettava (ja useissa maissa voitetaankin) jo kapitalismin aikana. Tämäntapaiset kulttuurivallankumouksen tehtävät asetetaan etualalle niissä maissa, jotka ovat kapitalismin aikana olleet taloudellisesti ja kulttuurillisesti takapajulla. Nuo tehtävät eivät ole yleisluonteisia. Tšekkoslovakiassa ja DDR:ssä esim. kulttuurivallankumouksen toteuttamistiet olivat paljon suoremmat, ne alkoivat varsinaisesti sosialististen tehtävien ratkaisemisesta.

Silloinkaan kun sosialistinen vallankumous ratkaisee kulttuurialan yleisdemokraattisia tehtäviä, se ei seuraa kehittyneiden kapitalistimaiden kulkemaa tietä. Sosialistinen asenne edellyttää muutakin kuin ajanmukaisen kulttuuritason saavuttamista. Samalla kehitetään periaatteellisesti uudentyyppistä kulttuuria, sitä luodaan kansaa varten, ja kansa itse osallistuu välittömästi ja aktiivisesti sen luomiseen.

Näin ollen kulttuurivallankumous ei ole tarpeen ainoastaan takapajuisuuden hävittämiseksi,

vaan myös paljon suuremmassa määrin sellaisen kulttuurin kehittämiseksi, joka tekee kaikista työtätekevistä tietoisia historian luojia.

YHTEISKUNNALLISEN AKTIIVISUUDEN EHTO

Kommunistien mielestä kansanjoukot ovat aina olleet historian ratkaiseva voima: onhan historia valtavien ihmisjoukkojen pyrkimysten ja toiminnan tulos. Työtätekevien yhteiset esiintymiset luokkataisteluissa ja etenkin vallankumouksen barrikadeilla keskittivät työtätekevien tietoiset ponnistelut historiallisen kehityksen perusongelmiin. Menneinä aikakausina tuo tietoinen toiminta oli pääasiassa negatiivista suuntaukseltaan, tarkoituksena oli sellaisen yhteiskuntataloudellisen ja poliittisen järjestelmän heikentäminen tai hävittäminen, joka perustui ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen sortoon.

Sosialistinen vallankumous asetti ensimmäisenä historiassa tehtäväkseen saada kansanjoukot mukaan tietoiseen historialliseen luomistyöhön. »Alas lyökää koko vanha maailma», lauletaan kommunistien hymnissä, »Kansainvälisessä». Hymni ilmentää runollisessa muodossa tieteellisen kommunismin tavoitetta. Nimenomaan tämä tavoite määrää kulttuurivallankumouksen tarkoituksen: uuden maailman rakentamiseen ja uudessa maailmassa rikassisältöiseen elämään pystyvän yksilön kehittämisen.

Kun Venäjän kansa otti vallan käsiinsä lokakuussa 1917, löytyi melkoinen määrä skeptikkoja, jotka odottivat joko vahingoniloisina tai myötätuntoisina ja surkutellen »bolševistisen kokeen» epäonnistumista. Ivattiin kommunistien suunnitelmia luoda työläisten ja talonpoikien valtio, saada työtätekevät hallitsemaan maata

ja osallistumaan tietoiseen historialliseen luomistyöhön. Ennustettiin laajalti myös kaaoksen väistämättömyyttä ja sivistyksen aikaansaannosten tuhoa. Ehkä viilari rupeaa huolehtimaan teattereista, putkimies diplomatiasta ja puuseppä tietoliikenteestä, ivailivat epäuskoiset. Vallankumoukseen myötämielisesti suhtautuneen liberaalisen sivistyneistönkin keskuudessa oli henkilöitä, joiden mielestä Venäjän valtakunnan raunioihin sortuu ehdottomasti myös kulttuuri, sillä raaka marxilainen filosofia ei muka ole selvillä yhteiskunnan intellektuaalisen elämän säilyttämisehdoista.

Tuollaiset pohdiskelut tuntuivat silloin monista vakuuttavilta. Oli todellakin käsittämätöntä, miten asianmukaista kokemusta ja jopa alkeellisinta sivistystä vailla olevat henkilöt pystyvät johtamaan maan poliittista, taloudellista ja kulttuurielämää.

Kommunistit tajusivat selvästi suunnitelmiensa toteuttamiseen liittyvät vaikeudet. Lenin korosti erityisesti, että ilman kulttuurin omaksumista on turhaa puhuakin vakavasta osallistumisesta poliittiseen elämään, että lukutaidoton henkilö on yleensä politiikan ulkopuolella, ettei edes tavallisella lukutaidolla päästä pitkälle. Talouselämän rakentamiseksi ja uusien yhteiskuntasuhteiden järjestämiseksi tarvitaan tietoja, kulttuuria. Lenin kirjoitti, että emme ole utopisteja, tiedämme, ettei kuka tahansa sekatyöläinen tai keittäjätär kykene heti paikalla osallistumaan valtion hallintaan, emmekä aseta toteutumattomia tehtäviä.[6]

Vallankumous antoi **mahdollisuuden** opettaa työtätekeville viipymättä valtion hallintotaitoa. Tätä työtä ohjasi kommunistisen puolueen joh-

dolla vallankumouksellisen proletariaatin tietoisin ja järjestynein osa. Osallistuessaan todellisuuden vallankumoukselliseen uudistamiseen työtätekevät muuttivat paitsi elinolojaan myös itseään, toimintansa luonnetta ja suuntaa, tietoisuuttaan ja suhtautumistaan ympäröivään maailmaan, mm. kulttuurimaailmaan.

Kommunistien piti huolehtia ennen kaikkea siitä, että jokainen kulttuurirakennustyön alalla suoritettava konkreettinen toimenpide olisi liittynyt välittömästi maan käytännöllisen, uusien periaatteiden pohjalta tapahtuvan uudistamisen tehtäviin. Neuvosto-Venäjällä joulukuussa 1919 hyväksytyssä asetuksessa lukutaidottomuuden poistamisesta sanottiin: luku- ja kirjoitustaidon opettaminen kaikille kansalaisille on välttämätöntä, jotta »koko tasavallan väestö saisi mahdollisuuden osallistua tietoisesti maan poliittiseen elämään»[7]. Samana vuonna pidetyn puolueen 8. edustajakokouksen hyväksymässä päätöslauselmassa todettiin, että valistuksen on tiedon levittämisen ohella »edistettävä ennen kaikkea itsetajunnan ja selvän maailmankatsomuksen kehittymistä»[8], sillä niiden puuttuessa on turhaa edes puhua tietoisesta osallistumisesta sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen.

Kyseinen aika ei ole nykyhetkestä niinkään kaukana. Sekä Neuvostoliitossa että muissa maissa, joissa sosialismi on muuttunut teoriasta tosiasiaksi, joukkojen luovasta osallistumisesta määrätietoiseen sosialistiseen rakennustyöhön ja yhteiskunnan hallintaan on tullut jokapäiväistä todellisuutta. Työläiset ja talonpojat osallistuvat yhä useammin ja tehokkaammin tieteellisiin keskusteluihin, joissa he yhdessä tiedemiesten kanssa käsittelevät varsin monimutkaisia yh-

teiskuntaongelmia. Niinpä tämän artikkelin kirjoittaja on ottanut osaa erään konferenssin työhön, jossa käsiteltiin Kalininin kaupungissa olevan tekokuitukombinaatin työläisten kulttuuritason kohottamisongelmia. (Muuten tämän kombinaatin 14 000 työntekijästä melkein 10 000 jatkaa opiskeluaan ilta- ja kirjeosastoilla kouluissa, teknikumeissa, kursseilla ja korkeakouluissa.) Monet tiedemiehet ottivat tutkimustensa pohjaksi työläisten keskustelun kulussa lausumia ajatuksia. Tämä olisi mahdotonta, ellei sosialismi olisi avannut kaikille työtätekeville pääsyä kulttuurin pariin, ellei se olisi tehnyt kulttuurin omaksumisesta uuden yhteiskunnan ihmisen sisäistä tarvetta.

»Kunkin yksilön vapaa kehitys on kaikkien vapaan kehityksen edellytyksenä»[9], näin muotoilivat Marx ja Engels jo viime vuosisadan keskivaiheella yhden kommunismin perusperiaatteista. Tämä ei ole pelkkä ihanne tai tunnuslause. Historia tuntee melkoisen määrän erinomaisia tunnuslauseita, joita on julistettu kovaäänisesti, mutta joita ei ole milloinkaan toteutettu eikä voitukaan toteuttaa luokkaeroavuuksien säilyessä. Muistettakoon porvarillisen vallankumouksen lippuihin aikoinaan kirjoitetut jalot tunnuslauseet veljeydestä, vapaudesta ja tasa-arvoisuudesta, jotka kapitalistisen kilpataistelun oloissa muuttuivat periaatteeksi »kaikkien sota kaikkia vastaan».

Nykyistä kapitalismia sen kannattajat sanovat »vapaaksi yhteiskunnaksi», jossa kilpataistelun ankarat lait ovatkin välttämätön ehto »tasavertaisten mahdollisuuksien» periaatteen toteutumiselle. Noiden lakien vaikutusta olisi muka vain tehostettava valtion puuttumisella

asiaan ja säännöstelyllä. »Tasavertaisten mahdollisuuksien» periaate jää kuitenkin väestön valtaosalle tyhjäksi puheeksi niin kauan kuin säilyy kapitalistinen järjestelmä. Jo itse periaate edellyttää, etteivät läheskään kaikki pysty käyttämään hyväkseen näitä mahdollisuuksia, että paikan saamiseksi auringon alla on osattava käytellä kyynärpäitään sysiessään syrjään itsensä kaltaisia.

Uuden yhteiskunnan korkeimpana ja viime kädessä myös ainoana arvona olevan yksilön kaikinpuolisen vapaan kehityksen periaate edellyttää sellaisten olosuhteiden luomista, jotka mahdollistaisivat jokaisen henkilön kykyjen ja lahjakkuuden täydellisen toteutumisen. Kuten kirjoitti Marx, tämä ei merkitse, että jokaisesta tulisi ehdottomasti Rafael, vaan että jokainen jossa »istuu» Rafael, saa kaikki mahdollisuudet taipumustensa ilmentämiselle ja kehittämiselle. Marxilainen periaate pohjautuu historian logiikkaan ja terveeseen laskelmointiin. Sosialismissa yhteisen työn tulokset kuuluvat koko yhteiskunnalle eikä yksityishenkilölle tai ryhmälle, siksi jokainen yhteiskunnan jäsen on kiinnostunut välittömästi yhteiskunnallisen rikkauden nopeasta karttumisesta ja siis kykyjensä sekä kaikkien muiden ihmisten kykyjen kaikinpuolisesta kehittämisestä ja niiden käytöstä koko yhteiskunnan hyväksi. Tällainen on »yksi kaikkien ja kaikki yhden puolesta» -periaatteen todellinen merkitys, näin kommunistit ymmärtävät yhteiskunnan ja yksilön sopusuhtaisen kehityksen todellisen perustan.

Yksilön ja joukkojen, yksilön ja koko yhteiskunnan sopusuhtainen kehitys on sosialistisen kulttuurin periaatteellinen erikoisuus. Tällaisen

sopusuhtaisuuden saavuttamisessa on tärkeä osuus myös kulttuurivallankumouksella. Koska kysymys on koko yhteiskunnasta ja jokaisesta henkilöstä erikseen, sopusuhtaisen kehityksen välttämättömänä ehtona on yhteiskunnan henkisen elämän täydellinen demokratisointi, kulttuurin turvaaminen joukoille.

KULTTUURIN TARVE JA VÄLTTÄMÄTTÖMYYS

Mitä reaalisesti otettuna merkitsee kulttuurin turvaaminen joukoille? Mitä vallankumouksellista tai sosialistista on tässä vaatimuksessa? Onhan nykyään hyvin monien maiden väestöllä suuremmat tai pienemmät mahdollisuudet käyttää hyväkseen kulttuurin saavutuksia. Matkaradioita tarvitsevat nykyään jopa erämaassa vaeltavat beduiinien kamelikaravaanit ja afrikkalaisten kalastajakuunarit. Jos kohta Lännessä käydäänkin harvoin teattereissa ja konserttisaleissa ja kirjojen hankkimista estävät korkeat hinnat, niin museot ja lukusalit ovat avoinna käytännöllisesti kaikille. Miljonäärillä ja kengänkiillottajalla on mahdollisuus seurata samoja televisio-ohjelmia ja kuunnella samoja radiolähetyksiä.

Tuntuu paradoksaaliselta, mutta kulttuurin saavutettavuutta ei läheskään aina käytetä hyväksi, ainakaan kulttuurin korkeimpia saavutuksia. Verratkaamme kahdenlaisia tosiasioita. Vuonna 1972 neuvostotiedemiesten valtuuskunta osallistui Brysselin 9. kansainvälisen Hegelille nimetyn filosofiankongressin työhön. Neuvostovaltuuskunnan jäsenet hämmästyivät havaitessaan, että sellaisen sivistysmaan kuin Belgian pääkaupungissa museosalit ovat itse asiassa tyhjiä kävijöistä. Länsisaksalaisten sosiologien 1971

suorittamien tutkimusten mukaan 35 prosentilla BRD:n väestöstä ei kyselyhetkellä ollut kotonaan ainoatakaan kirjaa. Muutamaa vuotta aikaisemmin, 1960-luvun lopulla sosiologit panivat merkille, että valtaosaa maan lukevasta väestöstä kiinnostaa vain primitiivinen ajanvietekirjallisuus.

Eliittiteorioiden keksijät Lännessä väittävät, etteivät kansanjoukot yleensä pysty ymmärtämään korkeaa kulttuuria, joka on tarkoitettu henkiselle eliitille. Työtätekeviä he pitävät henkisten massatuotteiden passiivisina kuluttajina, jotka pystyvät sulattamaan vain ns. massakulttuurin tarjoamia »valmiita informaatiopillereitä».

Selailkaamme 9. filosofiankongressin aikaisia johtavia neuvostoliittolaisia lehtiä. Niissä käsiteltiin laajasti, miltei joka numerossa, museossa kävijöiden määrän säännöstelyä, sillä valtava yleisötulva Neuvostoliiton tärkeimmissä museoissa uhkasi muuttaa museoiden mikroilmaston, mikä vaaransi sekä näyttelyesineitä että rakennuksia. Moskovan laakeritehtaan työläisten keskuudessa 1970-luvun alussa suoritetut sosiologiset tutkimukset osoittivat, että käytännöllisesti jokaisessa työläisperheessä on kotikirjasto. Sitä paitsi 20 000 työläistä on julkisten kirjastojen aktiivisia lukijoita. Tässä vielä DDR:n tiedemiesten 1960-luvun lopulla teollisuustyöläisten keskuudessa suorittamien tutkimusten tulokset (tutkimusohjelma muistutti länsisaksalaista): enemmän kuin puolet työläisistä antavat etusijan vakavalle kaunokirjallisuudelle, niin klassiselle kuin nykyaikaisellekin. Tämäntapaista vertailua voisi jatkaa, mutta esitettykin jo todistanee perättömäksi puheet työtätekevien

synnynnäisestä kyvyttömyydestä omaksua henkisiä arvoja.

Syy on kai siinä, että kulttuurin saavutettavuus voi olla erilaista. Kysymys ei koske yksinomaan aineellista puolta. Neuvostoliitossa muuten jotkut ammattityöläiset ansaitsevat enemmän kuin insinöörit, mutta siitä huolimatta monet heistä pyrkivät saamaan keskiasteen ammatti- tai korkeakoulusivistyksen. Ongelma on ennen kaikkea motiiveissa, tavoitteissa ja arvokäsitysten järjestelmässä, ts. ihmisen maailmankatsomuksessa. Tietyn informaatiomäärän tai tiettyjen kulttuurituotteiden oikeudellinen ja aineellinen saavutettavuus ei sinänsä vielä synnytä tarvetta käyttää sitä hyväkseen. Kysymys ei ole ainoastaan siitä, että henkilölle tarjotaan valinnan vapaus. Tämä on tietysti välttämätön, mutta perin riittämätön ehto sille, ettei ihminen näennäisestä vapaudesta huolimatta osoittautuisi kulttuurin vaikutuksen passiiviseksi objektiksi, omalaatuiseksi eläväksi robotiksi, joka toimii häneen syötetyn informaatio-ohjelman mukaisesti.

Kulttuurivallankumouksen tehtävänä on voittaa ihmisen yksipuolinen suhde kulttuuriin. Kulttuurin pariin saattaminen on uusissa olosuhteissa yhteiskunnan yksilöön nähden suoritettava tehtävä (joka kuten näimme voi koskettaa tuota yksilöä vain pinnallisesti, mutta itse asiassa suuntautua häntä vastaan) sekä ihmisen olemuksesta juontuva sisäinen tarve, jonka aiheuttaa hänen henkilökohtainen toimintansa. Kulttuurin sosialistinen demokratisointi merkitsee sitä, että kulttuurista tulee jokaisen yksilön sisäinen tarve, tarve ilmaista itsensä ihmisenä, luovana persoonallisuutena. Kysymys

on siis ennen kaikkea luovan toiminnan turvaamisesta kansanjoukoille.

Joukkojen kulttuuri on sosialistinen vastakohta ns. »massakulttuurille» (eli ns. kulttuurille »joukkoja varten»). Joukkojen kulttuuri tarkoittaa periaatetta, joka antaa mahdollisuuden päästä osalliseksi kulttuurin korkeuksiin; »massakulttuuri» on periaate, joka syrjäyttää väestönenemmistön kulttuurin korkeuksista. Joukkojen kulttuuri tarkoittaa työtätekevien kohoamista taiteilijan tasalle; »massakulttuuri» on heidän alentamistaan stereotyyppisen, jopa halpa-arvoisen informaation kuluttajien asemaan. Kansanjoukkojen kulttuuri palvelee sosiaalista tasa-arvoisuutta; »massakulttuuri» syventää eriarvoisuutta. Joukkojen kulttuuri johtaa ihmisten sisäiseen, tajuttuun solidaarisuuteen, se kehittää ihmisestä uudistajan; »massakulttuurin» tehtävänä on pitää ihmistä kuluttajan vaiston piirissä. Joukkojen kulttuuri on yhteiskunnan kehityksen periaate; kulttuuri »joukkoja varten» on muuttumattomuudestaan huolehtivan yhteiskunnan periaate ja lamaannuksen oire.

Osallistuakseen aktiivisesti ja tietoisesti historialliseen prosessiin yksilön on kyettävä arvioimaan kaikinpuolisesti, koko yhteiskunnan kannalta mikä tahansa konkreettinen tehtävä, ts. hänen on pystyttävä elintoimintansa kaikilla aloilla ottamaan vastuu yhteiskunnallisesti merkittävästä päätöksestään. Mitä vastuunalaisempia ovat ihmisen edessä olevat tehtävät, sitä enemmän kulttuuria hänellä on oltava, sitä syvemmät on oltava hänen henkiset tarpeensa ja rikkaampi hänen sisäinen maailmansa. Ja tuloksena sitä nopeammin ja täydellisemmin kehittyy loppujen lopuksi koko kulttuuri. Täl-

laiset ovat historian näköalat, joiden reaalisuus käy erittäin tuntuvaksi nykyajalla kehittyvän tieteellisteknisen kumouksen oloissa.

Perustosiasia on siinä, että tieteellisteknisen kumouksen objektiiviset tendenssit käyvät yhteen kulttuurivallankumouksen kulun ja päämäärien kanssa. Puolitoista, parikymmentä vuotta sitten tietokoneiden ilmestymisen aiheuttama »koneiden voittokulku» sai jotkut yhteiskuntatieteilijät eräänlaiseen šokkitilaan. Kyberneettirobottien hallitseman tulevaisuuden kuvissa, joita piirsivät fantastikirjailijoiden ohella myös monet tiedemiehet, ei ollut sijaa ihmiselle. Viime vuosina tilanne on jyrkästi muuttunut. Tieteellisteknisen kumouksen uusien saavutusten hypnoottinen vaikutus heikkenee vähitellen, huomio ja mielenkiinto keskittyvät yhä enemmän ihmisyksilöön. Tänään on jo selvää, että ihmistä orjuuttava konehirviö (joka on tekijästään tehnyt eräänlaisen historiallisen anakronismin) ilmentää vain poroporvarin ainaista kauhua, jonka on aiheuttanut ihmisneron päätähuimaava lento.

Koneen orjuuttama ihminen on vain vuosisadan vaihteen »ihanteellisen» fordilaistyöläisen jäljennös, koneen lisäkkeeksi muuttuneen ihmisen, ihmisrobotin jäljennös. Asiahan on juuri päinvastoin. Kyberneettirobotin käytön laajetessa ihmisrobotin on väistämättä hävittävä, sillä ihminen ei pysty kilpailemaan koneen kanssa. Mutta tämä on nimenomaan »ihmiskoneen», osittaisen, yksipuolisen ihmisen katoamista.

Tieteellistekninen kumous tuo yhä itsepintaisemmin historiannäyttämölle henkilön, jonka on omattava laaja näköpiiri, luova aloitteellisuus ja itsenäisyys, jos hän mielii olla pätevä työn-

tekijä. Monipuolinen sivistyneisyys, korkea kulttuuritaso, vahvat erikoistiedot ja kyky käyttää niitä luovasti ovat nähtävässä historiallisessa tulevaisuudessa tarpeen jokaiselle yhteiskunnallisesti hyödyllistä toimintaa harjoittavalle henkilölle. Syntyy keskinäinen dialektinen yhteys: asettaessaan uusia vaatimuksia tuotannollisen työn tekijälle tieteellistekninen edistys esiintyy kulttuurikehityksen tekijänä ja vaikuttavana kannustimena; uudentyyppistä yksilöä kehitettäessä sosialistisesta kulttuurivallankumouksesta tulee tieteellisteknisen kumouksen menestyksellisen toteuttamisen tekijä. On merkillepantavaa että tieteen ja tekniikan edistys luo tälle yhteydelle tietyt edellytykset. Tässä on ennen kaikkea todettava vapaa-ajan lisääntyneen niin työpäivän lyhenemisen ansiosta (työn tuottavuuden lisääntyessä) kuin työn ulkopuolisen välttämättömän ajanhukan supistumisen seurauksena (kotitaloustöiden teollistumisen ansiosta). On pantava merkille myös kulttuurin aineellisen perustan (ensi sijassa erilaisten tiedonvälityssysteemien) myrskyisä kehitys.

Vapaa-ajan lisääntymisestä voi kuitenkin koitua sekä hyvää että pahaa, mikä riippuu ajan käyttötavasta. Kapitalistisissa maissa vapaa-ajasta on tulemassa vakava sosiaaliongelma, sillä yhteiskunta ei tarjoa joukoille lisääntyvää vapaa-aikaa vastaavia henkisen ja ruumiillisen kehityksen mahdollisuuksia. Sosialismissa on tilanne toisin. Kuten Marx totesi, kommunistit pitävät vapaa-aikaa ihmisen todellisena rikkautena. He toteuttavat laajoja yhteiskunnallisia ja järjestelytoimenpiteitä, joiden on määrä turvata välttämättömät ehdot yksilön todelliselle kaikinpuoliselle henkiselle rikastumiselle.

Tieteellisteknisen kumouksen perustendenssit johtavat myös ihmisen sijan perinpohjaiseen muuttumiseen tuotantojärjestelmässä: koneen suoritettavaksi joutuu yhä suurempi osa rutiinitehtäviä aineellisen tuotannon alalla ja luomiskykyä kaipaamattomia töitä henkisen tuotannon alalla. Ihmistyö muuttuu yhä suuremmassa määrin luovaksi, heuristiseksi toiminnaksi.
Tieteellisteknisen kumouksen inhimillisen olemuksen toteuttaminen kohtaa ylitsepääsemättömiä esteitä yksityisomistuksellisten suhteiden vallitessa. Näiden suhteiden periaatteet sinänsä ja ennen kaikkea hyötymoraali, heti paikalla saavutetun menestyksen korkein arvostus eivät lainkaan edellytä ihmisen hyväksikäyttöä sivistyneenä ja kulttuuria luovana olentona. Huomion ulkopuolelle jäävät yksilön tärkeimmät luovat mahdollisuudet, jotka ylittävät moninkertaisesti hänen mahdollisuutensa tavallisena työvoimana.
Tieteellisteknisen kumouksen tärkeimpien objektiivisten tendenssien menestyksellinen toteuttaminen vaatii välttämättömästi ihmisen luomisvoimien kehitystä. Kun kerran uusi yhteiskunta luodessaan edellytyksiä ihmisen kaikinpuoliselle kehitykselle ottaa tuon kehityksen ensisijaiseksi periaatteekseen, on tuo yhteiskunta nimenomaan se sosiaalinen muoto, joka vastaa täydellisesti tieteen ja tekniikan rajatonta edistystä. Kulttuurivallankumous on kommunismiin kulkevan yhteiskunnan yleisiä kehityslakeja.

Nodari Simonija

MILLAISISSA OLOISSA VOIDAAN RAKENTAA SOSIALISMI SIVUUTTAMALLA KAPITALISMI?

Ajatus yhteiskuntamuodostumien perättäisestä vaihtumisesta on yleisesti tunnettu. Alkukantainen yhteisöjärjestelmä, orjayhteiskunta, feodalismi, kapitalismi, sosialismi — tällainen on ihmiskunnan historiallinen tie marxilais-leniniläisen opin valossa. Nykyään kommunistit puhuvat Aasian ja Afrikan maiden mahdollisuudesta siirtyä sosialismiin sivuuttaen kapitalismin — —.

Kapitalismin sivuuttaminen, mitä se merkitsee? ◇ Tietämättömyydestä johtuvat epäröinnit. ◇ Teoriaa vahvistava käytäntö. ◇ Sosialismiin siirtymisen tavoista. ◇ Valtakysymys. ◇ Johtajien yhteys joukkoihin. ◇ Kommunistit ja vallankumoukselliset demokraatit. ◇ Sosialistisen järjestelmän kokemus ja avunanto

KOHTI YHTEISKUNNAN TODELLISTA EDISTYSTÄ

Marx ensimmäisenä totesi ja tieteellisesti perusteli sen, että ihmiskunta läpäisee kehityksessään tietyt, perättäisesti vaihtuvat luonnonhistorialliset kaudet — yhteiskuntamuodostumat. Tämän perusajatuksen tuntevat hyvin sekä hänen seuraajansa että vastustajansa. Kun sitten kysymys ei-kapitalistista tietä tapahtuvan sosialismiin siirtymisen mahdollisuudesta sai laajan kansainvälisen merkityksen, heräsi luonnollisesti epäilys: eikö tällainen ajatus ole ristiriidassa marxilaisen yhteiskuntamuodostumien perättäistä vaihtumista koskevan perusteesin kanssa?

Tämän ensi silmäykseltä luonnolliselta tuntuvan epäilyn selvittämiseksi on vastattava nähtävästi kahteen kysymykseen: Miksi oikeastaan on esitetty ajatus ei-kapitalistisesta kehityksestä nykykaudella? Millainen on tämän ajatuksen perusolemus?

Maailman siirtomaajärjestelmän hajottua sen raunioille muodostui kymmeniä uusia riippumattomia valtioita. Niiden johtajien ja kansojen eteen nousi kipeänä kansallisen uudestisyntymisen vaikea ongelma, jonka ratkaiseminen edellytti takapajuisuuden voittamista ja kaikinpuolista taloudellista, poliittista, yhteiskunnallista ja kulttuurillista uudistamista. Läheskään kaikilla ei silti ollut selvää käsitystä siitä miten oli toimittava. Nuorissa vapautuneissa valtioissa syntyi tilanne, jota tieteellis-poliittisessa kirjallisuudessa nimitetään tien valinnaksi.

Monet sosiologit Lännessä yrittivät omalla laillaan vastata kysymykseen tien valinnasta. Heidän perussuosituksensa yhtyivät siinä, että

Aasian ja Afrikan kaikkien maiden on kehityksessään käytävä läpi kapitalistinen vaihe. Näin ollen näiden tehtäväksi jää vain jäljitellä ahkerasti ja johdonmukaisesti porvarillista hallitusjärjestelmää ja länsimaista elämäntapaa.

Neuvot otettiin varteen. Vain harvat Aasian ja Afrikan maat kestivät kiusauksen kokeilla mainitun yhteiskuntajärjestyksen mallia. Monet vallankaappaukset (kuten mm. Indonesiassa, Burmassa ja eräissä Afrikan maissa) ja joustavien porvaris-poliitikkojen tietoinen kurssin muuttaminen (tästä esimerkkinä ovat Filippiinit) tekivät lopun noista kokeiluista.

Länsimaisen elämänmuodon jäljittely-yritysten epäonnistuminen johti loogiseen ja täysin selitettävissä olevaan ilmiöön: kaiken vierasmaisen hylkäämiseen. Mutta tämä ilmiö oli myös ristiriitainen: terveen, siirtomaaorjuuden vastaisen ytimen ohella siihen sisältyi taantumuksellisia nationalistisia, jopa rotuvihan rikkaruohoja. Eräät ideologit ja poliitikot ryhtyivät liiallisesti ylistelemään perinteellisyyttä. Alettiin etsiä vain omaperäiseen kulttuuriin ja perinteellisiin arvoihin pohjautuvia yhteiskuntakehityksen erikoismalleja, mikä useissa tapauksissa johti taaskin sisäisiin mullistuksiin ja yhä ilmeisempään loittonemiseen edistyksellisistä asenteista.

Vapautuneiden maiden johtajat ja hallitukset eivät kuitenkaan voineet olla huomaamatta sitä laajaa suosiota, jota Aasian ja Afrikan kansat osoittivat sosialistisia tunnuksia kohtaan. Näiden tunnusten viehättävyys johtui ennen kaikkea Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden taloudellisella, sosiaalisella ja poliittisella alalla saavuttamista voitoista.

Tuollaisen historiallisen tilanteen vallitessa

1950—1960-luvun vaihteessa kansainvälinen kommunistinen liike esitti ajatuksen ei-kapitalistisesta kehitystiestä. Millainen on tämän ke hitystien perussisältö?

Ei-kapitalistinen kehitystie tähtää ennen kaikkea siihen, että hiljattain riippumattomiksi tulleet maat välttäisivät kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän vaiheen ennen sosialismiin siirtymistään. On tärkeätä korostaa, ettei kieltäytyminen kapitalistisista näköaloista merkitse kieltäytymistä kapitalistisen kauden taloudellisista ja kulttuurisaavutuksista. Tämä merkitsee vain ihmisten välisiin riistosuhteisiin perustuvan **yhteiskuntajärjestelmän kieltämistä.**

Poliittisessa mielessä ei-kapitalistinen kehitystie on vallankumouksellis-demokraattisten voimien vahvistumista vallassa, voimien jotka kieltävät kapitalismin, kannattavat sosialistista orientaatiota ja edustavat työtätekevien väestökerrosten perimmäisetuja.

Taloudellisessa mielessä ei-kapitalistinen tie merkitsee tuotantovoimien kaikinpuolista kehittämistä nykyisen tieteellisteknisen kumouksen saavutusten omaksumisen pohjalla. Tämä kehitys ei kuitenkaan laajenna eikä lujita kapitalistisia riistosuhteita. Vallankumouksellis-demokraattinen valta päinvastoin valvoo ja rajoittaa (ja kaventaa vähitellen olemattomiin) jo olemassa olevien kapitalististen ainesten toimintaa laajentamalla jatkuvasti talouden valtion- ja osuuskuntasektoria.

Sosiaalisessa mielessä ei-kapitalistinen kehitystie merkitsee työtätekevien laajojen kerrosten elinolojen ja yhteiskunnallisen aseman viipymätöntä (vaikkakin kunkin maan reaalimahdollisuuksien mukaista) parantamista. Kyse on

sosiaalisella ja poliittisella alalla suoritettavista syvistä demokraattisista uudistuksista, joiden tarkoituksena on muuttaa perinpohjaisesti kansanjoukkojen elämäntapa sekä saada nämä mukaan aktiiviseen poliittiseen toimintaan ja kansantalouden valtionsektorin hallintaan. Koska melkein kaikki Aasian ja Afrikan maat ovat maatalousmaita, on sosialistisen orientaation vakiinnuttamisen kannalta erityisen tärkeää suorittaa syviä maatalousuudistuksia, joiden toteuttamiseen osallistuisivat mahdollisimman laajat kansanjoukot.

Ulkopolitiikan kannalta ei-kapitalistinen kehitystie merkitsee imperialisminvastaisen taistelun kaikinpuolista syventämistä ja solidaarisuuden lujittamista kansallisen vapautusliikkeen muiden osastojen, sosialististen maiden ja maailman kaikkien edistyksellisten voimien kanssa.

Joissakin maissa yhteiskuntaelämän eri puolien uudistaminen voi tietysti tapahtua eriaikaisestikin. Tällöin on kuitenkin tärkeä muistaa, että poliittisella, taloudellisella ja sosiaalisella alalla suoritettujen uudistusten kokonaisuus vain voi turvata todellisen siirtymisen sosialismiin. Jonkin yhden näkökohdan, esim. politiikan yksipuolinen ylentäminen ja toisen, esim. talouden aliarvioiminen voi purkautua virkavaltaiseen määräilyyn sekä johtaa taloudellisen ja sittemmin myös poliittisen kriisin syvenemiseen ja sosialististen kehitysmahdollisuuksien menettämiseen.

Heikentääkseen ei-kapitalistisen kehitystien puoleensavetävyyttä porvarilliset sosiologit ja taloustieteilijät jättävät huomion ulkopuolelle sosiaalisen näkökohdan ja panevat tahallisesti pääpainon taloudellisen kasvun ongelmiin. Pu-

hutaan lisäksi sosialistisen orientaation tarpeettomuudesta ja siitä, että tältä muka puuttuu tulevaisuuden näköaloja. Asiaa puolustellaan sillä tosiseikalla, että eräät kapitalistista tietä kehittyvät vapautuneet maat ovat saavuttaneet tiettyä taloudellista menestystä. Tässä voidaan kuitenkin puhua vain erinäisistä tapauksista, mistä todistuksena on aivan päinvastainen tilanne mm. Burundissa, Dahomeyssa, Lesotossa, Malavissa ja Etiopiassa. Toiseksi, eivät läheskään kaikki sosialistisen orientaation maat koe taloudellisia vaikeuksia. Esimerkkinä tästä mainittakoon vaikkapa Irak ja Egypti. Tärkeä merkitys on myös sillä, mikä tavallisesti yritetään kiertää vaitiololla: millaiset ovat ne todelliset syyt, jotka hidastuttavat väliaikaisesti taloudellisen kehityksen vauhtia sosialistisen orientaation maissa.

Tärkeimpänä syynä on kaiketi sisäisten ja ulkoisten taantumusvoimien edistyksellisiä uudistuksia kohtaan osoittama ankara vastarinta. Tuo vastarinta ilmenee erilaisissa muodoissa: kapinoiden, separatististen liikkeiden ja maahanhyökkäysten järjestämisessä, kieltäytymisessä ennemmin luvattujen lainojen ja luottojen myöntämisestä yms. Vaikenemalla sivuutetaan myös se merkittävä seikka, että sosialistisen orientaation oloissa on poikkeuksellisen tärkeää sovittaa taloudellisen kehityksen monimutkaiset ongelmat yhteen sellaisen yhteiskuntarakenteen kanssa, joka estäisi pientuottajat joukkomittaiselta perikatoon joutumiselta.

Tärkein seikka on kuitenkin siinä, ettei yhteiskunnallisen edistyksen astetta saa missään tapauksessa mitata ainoastaan taloudellisen kasvun osoittimilla. Tämän joutuvat tunnustamaan

jopa eräät porvarillisella näkökannalla olevista tiedemiehistä. Niinpä vuoden 1970 taloudellisen katsauksen tekijät — katsauksen julkaisi Läntinen kehittyneimmät kapitalistiset maat yhdistävä Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö — tulivat seuraavaan johtopäätökseen: »1700-luvun vallankumousten (ts. kapitalismin pystyttämiseen johtaneiden vallankumousten — *N. S.*) puoleensavetävä kaava» ei nykyhetkellä sovellu läheskään kaikkiin kehitysmaihin. Tekijät kai tahtomattaan ovat asettaneet epäilyksen alaiseksi noiden vallankumousten lopulliset tulokset itse kehittyneissä kapitalistisissa maissa. Katsauksessa sanotaan: »Henkilö joka tuntee Atlantin valtameren molemmin puolin olevia rikkaimpia maita raatelevat ongelmat, ei jaksa uskoa, että taloudellinen kukoistus ratkaisisi kaikki ongelmat». Nimenomaan tämän vuoksi on parasta olla rajoittumatta vain taloudelliseen kasvuun ja pyrkiä edistykseen »kaikilla rintamilla: poliittisella, taloudellisella ja sosiaalisella alalla».[10]

POIKKEUSTEN LAINOMAISUUS

Saattaakseen epäilyn alaiseksi ei-kapitalistisen kehitystien ajatuksen eräät porvarillisen sosiologian edustajat alkoivat väittää, että kommunistit ovat luopuneet yhteiskuntamuodostumien perättäistä vaihtumista koskevasta marxilaisuuden yleisteoreettisesta teesistä. Koska useimmat Aasian ja Afrikan maat ovat vasta feodalismin tai jopa suku- ja heimoyhteisön kehitysasteella, on niiden välttämättä läpäistävä muka kapitalistinen kehitysvaihe.

Silloin kun marxismi-leninismi teki kapitalismin kehityslakien analyysin perusteella johtopäätöksen, että sosialistinen tulevaisuus on

väistämätön koko ihmiskunnalle, porvarilliset tiedemiehet ja poliitikot vastustivat kiivaasti teesiä yhteiskuntamuodostumien perättäisestä vaihtumisesta yrittäen samalla haudata myös sosialismin aatteen. Nyt taas kieltäessään konkreettiselta historialliselta kannalta sosialistisen tulevaisuuden mahdollisuuden Aasian ja Afrikan maissa jotkut heistä vetoavat todisteluissaan marxilaisiin katsomuksiin yhteiskuntamuodostumien perättäisestä vaihtumisesta. Siinä on todellakin tiede, jossa päämäärä pyhittää kaikki keinot.

Sosialismin vilpittömien kannattajienkin keskuudessa on sellaisia, jotka epäilevät ei-kapitalistisen kehitystien mahdollisuutta. Heitä on niiden keskuudessa, jotka eivät ole vielä riittävän syvästi ja kaikinpuolisesti omaksuneet marxilais-leniniläistä oppia. Nojautuessaan tämän opin yleisväittämiin ja korottaessaan absoluuttisiksi eräät historialliseen menneisyyteen liittyvät konkreettiset ajatukset, nämä henkilöt jättävät huomion ulkopuolelle viime vuosikymmenien aikana maailmassa tapahtuneet valtavat muutokset, mm. sosialistisen maailmanjärjestelmän syntymisen.

On otettava huomioon että Marx, Engels ja Lenin käyttivät termiä »yhteiskunta» valtiollisten, kansallisten, etnisten yms. piirteiden rajoittaman ihmisyhteisön, mm. yleismaailmallisen yhteisön, ihmiskunnan merkityksessä. Kun Marx väitti »Pääomassaan», että hänen aikainen yhteiskunta »ei voi hypätä luonnollisten kehityskausiensa yli eikä tehdä niitä olemattomiksi»[11], niin hän tarkoitti koko ihmisyhteiskuntaa. Ihmiskunta eri konkreettisten yhteiskuntien kokonaisuutena ei todellakaan voi sivuuttaa his-

toriallisesti välttämättömiä kehitysvaiheita. Kapitalismi ei voinut syntyä välittömästi sillä ihmiskunnan kehitysasteella, kun ihmiset yhdistyivät keskenään sukukunta- ja heimoperiaatteen mukaan, sosialismi ei voinut ilmestyä ennen kapitalismin syntyä ja kehitystä.

Marxismi-leninismin perustanlaskijat eivät ole milloinkaan väittäneet, että jokaisen kansan, jokaisen maan olisi ehdottomasti kuljettava **kaikkien** perättäisesti vaihtuvien yhteiskuntamuodostumien läpi. Todellisuus on ajat sitten todistanut ja todistaa yhä, **että tämä tai tuo kansa voi sivuuttaa kehityksessään tietyn yhteiskuntamuodostuman, mutta vain sillä välttämättömällä ehdolla, että sivuutettava yhteiskuntamuodostuma on jo yleismaailmalliselta kannalta käyttänyt pääasiassa loppuun edistykselliset mahdollisuutensa ja että maailmassa on jo olemassa edistyksellisempi yhteiskuntajärjestelmä.** Yksikään maa ei kehity eristäytyneenä. Kansoja ja valtioita ei erota toisistaan Kiinan muuri, ne ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Näin ollen yhteiskuntamuodostumien perättäisen vaihtumisen laki määrää tässäkin historiallisen prosessin kulun kokonaisuudessaan.

Ajatus siitä että jotkut kansat ja maat voivat sivuuttaa tämän tai tuon yhteiskuntamuodostuman, perustuu maailmanhistoriallisen prosessin tieteelliseen analyysiin. Sosiaalisten, historiallisten, maantieteellisten ja muiden olosuhteiden omalaatuisuuden vuoksi eri maat jopa samalla aikakaudella eroavat yhteiskuntataloudelliselta ja poliittiselta kehitykseltään toisistaan. Muita kehittyneempi yhteiskunta on vuorovaikutuksessa alhaisemmalla kehitysasteella olevien yhteiskuntien kanssa. Vuorovaikutuksen tulokset

ovat erilaisia. Joskus ne ilmenevät yhteiskuntataloudellisen edistyksen hidastumisena. Ne voivat myös jouduttaa edistystä ja johtaa siihen, että takapajuinen maa sivuuttaa maailmankehityksen yhteydessä tietyt kaudet.

Slaavilaiset, pohjoiseurooppalaiset sekä Aasian ja Afrikan paimentolaiskansat siirtyivät kaukaisessa menneisyydessä alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä feodalismiin sivuuttaen orjanomistusjärjestelmän. Mainittakoon vielä yksi, ajallisesti läheisempi esimerkki: 1800—1900-luvun vaihteessa alkoi laaja pääoman vienti siirto- ja puolisuvereenisiin maihin. Monet kansat ja heimot, jotka eivät olleet vielä saavuttaneet edes feodaalista kehitysastetta, joutuivat vedetyiksi maailman kauppa- ja taloussuhteiden piiriin. Niinpä näiden prosessien vaikutuksesta monien alkukantaisen yhteisöjärjestelmän asteella olleiden Sumatran saaren (Indonesia) kansojen keskuudessa alkoivat vilkkaasti kehittyä kapitalistiset tuotantosuhteet.

Kyseinen esimerkki on tärkeä historiallisena osoituksena asianomaisten »hyppyjen» periaatteellisesta mahdollisuudesta konkreettisista tuloksista riippumatta. Maailmankapitalismi eli puheena olevana aikana nousukauttaan. Maille joissa vallitsivat esikapitalistiset suhteet, tuo vaihe oli edistyksellinen ja sen vuoksi historiallisesti väistämätön. Historia ei tuohon mennessä ollut vielä luonut niitä aineellisia ehtoja, jotka olisivat mahdollistaneet kapitalistiseen tuotantotapaan kiinteästi liittyvien riistosuhteiden hävittämisen.

Nykykaudella tilanne on muuttunut: **sosialistisen maailmanjärjestelmän olemassaolo on lopullisesti poistanut kysymyksen kapitalistisen**

kehityksen yleisestä väistämättömyydestä ja luonut edellytykset siirtymiselle esikapitalistisista yhteiskuntasuhteista nimenomaan sosialismiin sivuuttaen kapitalismin.

Tuollainen kysymyksenasettelu ei ole lainkaan uusi, kuten eräistä saattaa tuntua. Jotkut ovat joko unohtaneet tai eivät ole tunteneetkaan marxilaisuuden niitä perusajatuksia, jotka koskevat yhteiskuntakehityksen asteelta toiselle siirtymiseen liittyviä konkreettisia historiallisia näkökohtia. Marx ja Engels käsittelivät tätä ongelmaa teoreettiselta kannalta jo 1870—1880-luvulla. Tuohon aikaan he toistivat usein ajatusta, ettei kapitalismi ole lainkaan välttämätön kaikille maailman kansoille. Tästä puhui esim. Marx venäläisen aikakausjulkaisun »Otetšestvennyje zapiski» (Isänmaallinen lehti) toimitukselle kirjoittamassaan kirjeessä. Hän vastusti päättäväisesti »Pääoman» väärää tulkintaa ja yrityksiä muuttaa hänen kapitalismin syntymistä Länsi-Euroopassa koskeva historiallinen hahmottelunsa »sellaisen yleisen kehityskulun historianfilosofiseksi teoriaksi, joka on kohtalonomaisesti määrätty kaikille kansoille, olkoot sitten niiden historialliset olot mitkä tahansa»[12]. Kohta tämän jälkeen venäläiselle vallankumoukselliselle Vera Zasulitšille kirjoittamassaan kirjeessä Marx taaskin korostaa ajatusta, että kapitalismin kehityksen »historiallisen väistämättömyyden» hän on »**tarkasti** rajoittanut **Länsi-Euroopan maihin**».[13] Lisäksi Marx ja Engels eivät rajoittuneet pelkästään yleiskysymyksen asetteluun, vaan konkretisoivat ajatustaan osoittaen esim. että historiallisten tapahtumien onnellisen yhteensattuman ansiosta kapitalistisen kehityskauden voisi sivuuttaa mm. Venäjä.[14]

TEORIAN ALALTA KÄYTÄNNÖN PIIRIIN

Puheena olevana aikana kysymys yhteiskuntakehityksen tiettyjen vaiheiden sivuuttamisesta ja mahdollisuudesta siirtyä välittömästi sosialismiin kuului teorian alaan. Muutaman vuosikymmenen kuluttua, Lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen voitettua tämä ongelma sai käytännöllisen merkityksen. Lenin uskollisena marxilaisena kehotti pitämään ohjeena ajatusta, että »takapajuiset maat voivat kehittyneimpien maiden proletariaatin avulla siirtyä neuvostojärjestelmään ja tiettyjen kehitysasteiden kautta kommunismiin sivuuttaen kapitalistisen kehitysvaiheen».[15]

Leninin ennustus kävi pian toteen. Keski-Aasian neuvostotasavallat, Kazahstan, useat Kaukasian, Siperian ja Peräpohjolan kansoista sekä myöhemmin Mongolian Kansantasavalta kulkivat muutamassa vuosikymmenessä tien feodalismista sosialismiin.

Onko noiden kansojen sosialistisen rakennustyön kokemus siirtynyt historiaan? Onko sillä merkitystä nuorille kehitysmaille nykypäivän kannalta katsottuna?

Yhteiskuntapoliittiset olosuhteet, joissa tapahtui siirtyminen feodaalisista ja jopa esifeodaalisista suhteista sosialismiin olivat kyseisenä aikana tietysti periaatteellisesti toisenlaiset kuin ne ovat nykyään Aasian ja Afrikan maissa. Yhteiskuntataloudellisten ja kulttuuriuudistusten kokemuksella sekä saavutetuilla tuloksilla on silti olennainen merkitys sosialistisen orientaation maille.

Ottakaamme esim. Keski-Aasian ja Kazahstanin tasavallat. Vielä 45—50 vuotta sitten

niiden kansat eivät tunteneet muuta ajoneuvoa kuin aasin ja kamelin ja käyttivät polttoaineena kaasun, kivihiilen ja naftan asemesta polttolantaa ja kuivaa pensaikkoa. Nykyään näissä tasavalloissa on korkealle kehittynyt teollisuus ja maatalous. Neuvostovallan aikana niiden teollisuustuotanto on kasvanut 150—200-kertaisesti. Vähän enemmän kuin puoli vuosisataa sitten kaikki teollisuustuotteet nauloihin ja neuloihin saakka tuotiin Kazahstaniin sen ulkopuolelta. Nykyään Kazahstanin tehtaiden tuotteita (mm. leikkuupuimureita ja muuta maatalousteknikkaa) viedään yli 70 maahan. Turkmenia omaa tällä hetkellä korkealle kehittyneen kemian ja petrokemian teollisuuden.

Nykyaikaisen teollisuuden kaikkien alojen perustana on sähköteollisuus. Neuvostoliiton itäisten alueiden voimalaitokset kehittävät päivässä 6 kertaa enemmän sähkövoimaa kuin kehitettiin tsaarin Venäjällä koko vuoden aikana. Tadžikistaniin rakennetaan 2,7 miljoonan kW:n tehoista Nurekin vesivoimalaitosta, jonka rakennustyöt ovat jo päätösvaiheessa. (Vertauksen vuoksi mainittakoon, että aikoinaan kuuluisa USA:n vesivoimala Grand Coulee on teholtaan noin 2 miljoonaa kW). Kirgisiassa on päättymässä Toktogulin vesivoimalan rakentaminen, siitä on otettu käyttöön jo kaksi vaihetta yhteisteholtaan 600 000 kW. On aihetta esittää vielä yksi vertaus. Sellaisessa suhteellisen kehittyneessä Aasian maassa kuin Iranissa vuonna 1970 tuotettiin 210 kWt sähköenergiaa henkeä kohden, kun taas Turkmenian neuvostotasavallassa sitä tuotettiin 800 kWt ja Tadžikian neuvostotasavallassa 1100 kWt henkeä kohden.

On kai mielenkiintoista tutustua myös seu-

raaviin numerotietoihin. Keski-Aasian pelloilla työskenteli 1920-luvun alussa ainoastaan 39 traktoria, kaikki ulkomaisia Fordson-merkkisiä. Lenin haaveili silloin 100 000 traktorista koko Neuvosto-Venäjää varten. Yksistään Keski-Aasian tasavalloissa oli jo 1960-luvun puolivälissä 164 000 traktoria, 8000 leikkuupuimuria ja 18 500 puuvillankorjuukonetta. Keski-Aasian tasavaltojen maatalouden laaja koneistaminen ja nopea nousu merkitsivät muutakin kuin suuria taloudellisia saavutuksia: ne myötävaikuttivat kansojen elämäntavan perinpohjaiseen uudelleen rakentamiseen noissa tasavalloissa.

Mainittakoon joitakin tosiasioita tieteen ja kulttuurin alalta. Ennen vallankumousta Kazahstanissa oli vain 22 korkeakoulusivistyksen saanutta henkilöä. Uzbekistanin kantaväestön keskuudessa oli vain yksi akateemisen loppututkinnon suorittanut henkilö. Nykyään Keski-Aasian tasavaltojen ja Kazahstanin 568 tieteellisessä laitoksessa ja korkeakoulussa työskentelee yli 66 000 tieteellisen työn tekijää. Noissa korkeakouluissa opiskeli vuonna 1971 yhteensä 558 800 ylioppilasta. Vuonna 1970 jokaista kymmentätuhatta henkeä kohti oli korkeakoulujen ylioppilaita: Uzbekistanissa 134, Kirgisiassa 139, Tadžikistanissa 118, Turkmeniassa 129 ja Kazahstanissa 165. Vastaava luku eräissä Aasian ja Euroopan kapitalistisissa maissa on seuraava: Italiassa 65 ylioppilasta, Englannissa 70, BRD:ssä 49, Turkissa 29, Pakistanissa 26 ja Iranissa 14 ylioppilasta.

Kaikki esitetty havainnollistaa Keski-Aasian kansojen yhteiskuntakehityksessä tapahtuneita syviä muutoksia, jotka mahdollisti sosialistisen kansallisuuspolitiikan johdonmukainen toteut-

taminen. Tuon politiikan perusperiaatteena ei ole yksistään muodollisen, oikeudellisen tasa-arvoisuuden saavuttaminen, vaan kansojen tosiasiallisen, taloudellisen ja sivistyksellisen tasa-arvoisuuden voimaansaattaminen. Kansallisuuspolitiikan toteuttamisen peruskeinona oli kehittyneiden kansojen takapajuisille reuna-alueille antama apu, jossa ilmeni sosialismille kuvaava kansojen välinen veljellinen yhteys.

Esimerkkejä yhteiskuntakehityksessään aiemmin jälkeenjääneiden Neuvostoliiton kansojen monipuolisista saavutuksista voisi jatkaa. Mutta esitetytkin tiedot antavat ennakkoluulottomalle lukijalle riittävät perusteet päätellä eräiden kansojen reaalisesta mahdollisuudesta sivuuttaa kapitalismi historiallisen kehityksen erikoisvaiheena. Nuo tiedot puhuvat lisäksi tällaisen tien ehdottomasta paremmuudesta monille Aasian ja Afrikan vapautuneille maille. Eikä ole sattuma että nykyään yhä useammat maat siirtyvät ei-kapitalistiselle kehitystielle eli, kuten nykyään on tapa sanoa, ottavat sosialistisen orientaation. Tämän tien valitsivat 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa Algeria, Burma, Guinea, Egypti, Irak, Jemenin Demokraattinen Kansantasavalta, Syyria, Tansania ja joukko muita maita. Valtioissa joiden johtajat ovat julistaneet päämääräkseen sosialistisen orientaation, asuu nykyään yli 100 miljoonaa ihmistä. Noiden maiden yhteispinta-ala on noin 10 miljoonaa neliökilometriä. Yksistään jo nämä seikat todistavat aivan perättömäksi olettamuksen, ettei sosialistinen orientaatio ole muka objektiivinen lainomaisuus, vaan satunnainen ilmiö.

Sosialistisen orientaation maiden nykyinen käytäntö tietysti eroaa olennaisesti Keski-

Aasian neuvostotasavaltojen tai Mongolian kokemuksesta, se eroaa sekä uusien historiallisten olosuhteiden että eräiden tärkeiden sisäisten seikkojen puolesta. Aasian ja Afrikan maiden siirtyminen sosialismiin ei alkanut proletaarisen valtion aluerajojen sisällä (kuten se tapahtui Neuvosto-Idän, Siperian ja Peräpohjolan kansoilla) eikä tämän välittömässä maantieteellisessä läheisyydessä (kuten Mongolian Kansantasavallalla). Tuon prosessin poliittisena johtajana ei toiminut kommunistinen puolue, vaan vallankumouksellisen talonpojiston, pikkuporvariston muiden radikaalisten kerrosten, puoliproletaaristen kerrosten ja luokaksi muotoutumattomien proletaariainesten etuja ilmentävät vallankumoukselliset demokraatit. On muitakin tärkeitä eroavuuksia, eikä niissä ole mitään ihmeteltävää. Leninin viimeisiin teoksiin sisältyy toteamus, että yhteiskuntakehityksessä takapajulle jääneiden maiden sosialismiin siirtymiselle tulee olemaan ominaista teiden, muotojen ja menetelmien tavaton runsaus, mikä johtuu omalaatuisesta historiallisesta tilanteesta noissa maissa. Toisen maailmansodan jälkeiset tapahtumat ovat vahvistaneet tuon ennustuksen.

SOSIALISMI ON YHTEINEN PÄÄMÄÄRÄ

Neuvostoliiton eräiden kansojen kulkema tie, kansandemokraattisten vallankumousten kehitys joissakin maissa (Vietnamin Demokraattinen Tasavalta, Korean Kansandemokraattinen Tasavalta ym.) sekä Aasian ja Afrikan sosialistisen orientaation maiden kehitystie ovat sellaisia sosialismiin siirtymisen muotoja, joissa sivuutetaan joko kapitalistisen yhteiskuntakehityksen koko jakso tai jotkin sen perusvaiheista. Tältä

kannalta nuo muodot eroavat toisistaan pikemminkin määrällisesti. Niinpä eräät Keski-Aasian neuvostotasavaltojen ja Peräpohjolan kansat olivat vallankumouksen aattona yhtä takapajuisia kuin jotkin Aasian ja Afrikan kansoista tänään. Toisaalta, se että Guinea, Kongon Kansantasavalta tai Tansania aloittivat kulkunsa kohti sosialismia suku-, heimo- ja yhteisösuhteiden ollessa vielä varsin voimakkaita, ei estä ketään asettamasta niitä samaan riviin Irakin, Algerian tai Syyrian kanssa, joissa kapitalistinen kehitys oli suhteellisen korkealla tasolla, mutta sosialismiin siirtymistä johtivat myös vallankumoukselliset demokraatit. Näiden maiden ryhmä (sosialismiin siirtymisen erikoistyyppinä) eroaa silti yhteiskuntapoliittisessa mielessä kommunististen puolueiden johdolla kansandemokraattiselle kehitystielle ennemmin siirtyneistä Aasian maista.

Toisin sanoen yhteiskuntataloudellisen kehityksen alkutila ei ole nykyään sosialismiin siirtymisen muodon määräävänä tekijänä. Olisi kai paikallaan väittää, että ei-kapitalistinen kehitystie eroaa neuvostoliittolaisesta tai kansandemokraattisesta kehitystiestä ennen kaikkea **yhteiskuntapoliittiselta** kannalta. Tärkein eroavuus sosialistisen orientaation ja aiempien sosialismiin siirtymisen muotojen välillä on siinä, että edellistä johtavat vallankumoukselliset demokraatit (ts. pikkuporvarillisen demokratian vasemmistosiipi) eikä proletaarinen etujoukko. Tähän taas usein väitetään: tuskinpa voi sivuuttaa kapitalismia ja siirtyä sosialismiin sellaisen poliittisen voiman johdolla kuin ovat vallankumoukselliset demokraatit.

Vastatakseen väitteeseen on ennen kaikkea

nähtävästi määriteltävä sanojen »sivuuttaa kapitalismi» positiivinen merkitys, sillä tähän termiin sisältyy vain negatiivinen, kapitalismin kieltävä merkitys. Tämän prosessin olemuksena ovat **ei-porvarillista tietä ja ei-porvarillisin voimin toteutettavat yhteiskunnan yleisdemokraattiset uudistukset.** Mainittu seikka ei sulje pois (vaan käytännöllisesti edellyttää) kansallisen ja ulkomaisen yksityisomistuksellisen pääoman tietoista ja säännösteltyä hyväksikäyttöä.

Muutamien vuosisatojen aikana yleisdemokraattisia uudistuksia suoritettiin kapitalistisen kehityksen kulussa, minkä takia niitä nimitetään porvarillis-demokraattisiksi uudistuksiksi. Nykyään yleisdemokraattisten uudistusten toteuttamisen ja porvariston poliittisen vallan olemassaolon välillä ei kuitenkaan ole tiukkaa yhteyttä. Tämän todisti jo Lokakuun vallankumous Venäjällä. Yhtenä sen erikoisuutena oli se, että venäläisen kapitalismin jälkeenjääneisyyden vuoksi neuvostovalta joutui porvariston edestä suorittamaan suurimman osan yleisdemokraattisista uudistuksista (maatalousongelma, kansallisuuskysymys, naisen vapauttaminen yms.). Sosialistisen orientaation maiden nykyinen käytäntö osoittaa vakuuttavasti: nojautuen maailmansosialismin monipuoliseen apuun vallankumouksellinen demokratia voi toteuttaa menestyksellisesti joukon yleisdemokraattisia uudistuksia ja valmistaa sosialismin aineellisen perustan mm. järjestämällä talouteen valtionsektorin, käyttämällä hyväkseen valtiokapitalismia, kehittämällä osuustoimintaa ja saattamalla voimaan ulkomaankaupan monopolin.

Todellisuudessa melkein kaikki Aasian ja Afrikan maat on jo ajat sitten vedetty suurem-

massa tai pienemmässä määrin kapitalistisen maailmantalouden järjestelmään. Ulkomainen pääoma tunkeutui niihin jo siirtomaaorjuuden kaudella. Tuolloin alkoivat kehittyä myös kansallisen kapitalismin ainekset. Riippumattomuuden saavuttaminen oli lisävirikkeenä niiden nopeaan kasvuun. Nuorten valtioiden siirryttyä sosialistisen orientaation tielle ei ensialkuun vielä pyritä hävittämään pääoman perinteellisiä yksityistaloudellisia muotoja, vaan muuntamaan niitä vähitellen valtion valvonnan ja säännöstelyn avulla sekä sen välittömällä puuttumisella tuotanto- ja vaihtoprosesseihin. Yleisen kansallistamisen yritys ja kieltäytyminen ulkomaisen pääoman käytöstä merkitsisi näiden maiden vakavan yhteiskuntataloudellisen jälkeenjääneisyyden oloissa hätiköintiä ja malttittomuutta. Tällaisessa politiikassa piilisi todellinen vaara edistyksellisen valtiojärjestelmän taloudelliselle ja poliittiselle tasapainolle. Kommunistit puhuessaan mahdollisuudesta sivuuttaa kapitalismi tarkoittavat näin ollen kapitalismilla itsenäistä, eheää yhteiskuntahistoriallista kehityskautta.

ETEENPÄIN-MENON EHDOT

Sosialistisen orientaation oloissa voidaan menestyksellisesti toteuttaa kehitysnäköaloja ja välttyä kapitalismin vaatimilta valtavilta kustannuksilta vain siinä tapauksessa, että valta pysyy työtätekevän väestön vallankumouksellisten joukkojen käsissä ja että eristäydytään suhteellisen nopeasti porvaristosta politiikan alalla. Kyse ei ole porvariston kaikkien asemien täydellisestä hävittämisestä, vaan sen poliittisten edustajien (puolueiden ja johtajien) syrjäyttä-

misestä valtionhallinnon avainasemista ja sen taloudellisen toiminnan ankarasta valvonnasta vallankumouksellis-demokraattisen vallan taholta.

Lännessä yritetään usein kuvata asia niin, että vallankumouksellis-demokraattisten voimien voitto vapautuneissa maissa on pelkkä sattuma, vapautustaistelua alkuvaiheessa johtaneiden porvarillis-nationalististen ryhmien »laiminlyönti». Joskus kaikki selitetään johtuvaksi yksilöiden tahdosta ja tämän tai tuon maan johtavissa piireissä tapahtuvasta ryhmien välisestä taistelusta. Historia kuitenkin osoittaa, että ei-kapitalistisen kehitystien valinta johtuu **lainomaisesti** kahden viime vuosikymmenen aikana monissa Aasian ja Afrikan maissa havaittavista objektiivisista prosesseista ja tendensseistä. Vallankumoukselliset demokraatit tulivat poliittisen elämän etunäyttämölle nimenomaan niissä maissa, joissa porvaristo tai muut hallitsevien riistäjäluokkien edustajat olivat selvästi osoittaneet kykenemättömyytensä yhteiskuntataloudellisiin uudistuksiin liittyvien vaikeiden tehtävien ratkaisuun sekä valtiollisen eheyden ja kansallisen riippumattomuuden puolustamiseen ja joissa kommunistiset puolueet eivät olleet vielä syntyneet tai eivät olleet saavuttaneet johtavaa osuutta vapautustaistelussa.

Olennaiset eroavuudet sosialistisen orientaation maiden yhteiskuntataloudellisessa kehityksessä tuovat omalaatuisuutta vallankumouksellis-demokraattisen vallan pystyttämisprosessiin. Joillekin maille (Syyria, Egypti, Algeria, Irak ja Burma) ovat ominaisia melko laajat pikkuporvaristokerrokset ja kapitalistinen pienyritteliäisyys, verrattain pitkälle kehittynyt proletariaa-

tin ja porvaristoluokan muovautumisprosessi, nykyisten poliittisten järjestöjen muodostuminen sekä etnisessä ja kansallisessa mielessä kehittyneet väestöryhmät. Porvaristo on suhteellisen monilukuinen, mutta sosiaalisesti pirstoutunut. Sen eri osastot (kauppa-, teollisuus-, maatalous-, finanssiporvaristo) eroavat toisistaan sekä yhteiskunnallisen kehitystasonsa että nykyiseen kapitalistiseen tuotantoon osallistumisensa puolesta. Näiden osastojen välittömien taloudellisten intressien erilaisuus ilmeni jopa kireiden luokkayhteenottojen kausina eri porvaripuolueiden ja ryhmittymien välisinä syvinä ristiriitaisuuksina.

Toiseen ryhmään kuuluvat maat, joissa vallitsivat perinteelliset ja puoliperinteelliset esifeodaaliset tai varhaisfeodaaliset järjestelmät (Tansania, Guinea, Kongon Kansantasavalta, Somalia, Jemenin Demokraattinen Kansantasavalta). Kansallis-etnisten yhteisöjen muodostuminen on niissä aivan alkuvaiheessa, luokkarajat ovat vielä epäselviä. Sosialistisen orientaation tielle siirtyessään niiltä puuttui todellista puoluejärjestelmää ja muita nykyajan poliittisia instituutioita. Näissä maissa ei ollut sanottavan vahvaa paikallista porvaristoa (varsinkaan teollisuusporvaristoa), mutta oli nykyproletariaatin enemmän tai vähemmän yhtenäisiä ryhmiä, mikä riippui kuhunkin maahan sijoitetun ulkomaisen pääoman suuruudesta.

Kyseiset eroavuudet eivät voineet olla vaikuttamatta vallankumouksellisten demokraattien ja toisaalta porvariston sekä muiden riistäjäluokkien välisten rajankäyntiprosessien muotoihin, laajuuteen, tehokkuuteen ja kestoaikaan sekä yhteiskunnan uuden johtavan voiman poliittiseen itsenäisyyteen. Siirtyäkseen lopullisesti so-

sialistisen orientaation tielle Burma esim. tarvitsi 15-vuotisen porvarillisen hallintokauden ja armeijan lyhytaikaisen (1958—1960) valtaantulon, jonka aikana yritettiin tuloksettomasti korjailla porvarillisen hallinnon erityisen huutavia vikoja (korruptio, talouspolitiikan tehottomuus, voimistuva separatismi yms.). Jemenin Demokraattisessa Kansantasavallassa tai Kongon Kansantasavallassa, joiden käytettävissä oli muiden maiden kokemus, vallankumouksellisten demokraattien valtaantulo tapahtui paljon lyhyemmän ajan sisällä. Tässä ilmeni muiden maiden kokemuksen hyväksikäytön perusteella aikaansaadun historiallisten prosessien nopeutumisen tietty lainomaisuus.

Sisäpoliittisen taistelun vedenjakaja ei kulje yksistään porvaristo- ja tilanomistajapiirien ja toisaalta pikkuporvarillisten demokraattien välistä. Vakava vaara vallankumouksellis-demokraattiselle valtiojärjestelmälle ja ei-kapitalistiselle kehitystielle piilee eräiden johtohenkilöryhmien porvaristumisessa ja virkavaltaistumisessa. Noiden henkilöiden todelliset kasvot paljastuvat konkreettisten vallankumouksellisten uudistusten puolesta käytävän johdonmukaisen taistelun kulussa, he tulevat vähitellen syrjäytetyiksi poliittiselta näyttämöltä. Toisen osan johtajista muodostavat vallankumoukselliselle uudistamiselle vilpittömästi uskolliset henkilöt‘ joita valistaa itse tapahtumien kulku, jotka ottavat oppia konkreettisesta taistelukokemuksesta ja lähentyvät tieteellisen sosialismin asenteita omaksuviin työtätekevien kerrosten edustajiin.

Näin kävi Burmassa, jossa vallankumouksellis-demokraattisen johdon irtisanoutuminen porvaristumaan alkaneesta Aun Djin (vuoden 1962

sotilasvallankaappauksen alkuunpanijoita) ryhmästä tapahtui vasta maan julistettua valitsevansa sosialistisen kehitystien, kun kävi ilmi että tuo ryhmä rupeaa jarruttamaan syvällisten yhteiskuntauudistusten toteuttamista. Nimenomaan vasemmistovoimien irtisanoutuminen oikeistovoimista ja Kansanrintaman vasemmistosiiven valtaantulo kesäkuussa 1969 oli Jemenin Demokraattisen Kansantasavallan sosialistisen orientaation lähtökohtana. Suunnilleen samalla tavalla oli asian laita myös Syyriassa, vaikka irtisanoutumisprosessi olikin siellä sangen omalaatuinen. Pikkuporvarillisten demokraattien erilaiset ryhmät — äärioikeistolaisista aina radikaalisiin vasemmistovoimiin — esiintyivät siellä yhden ja saman Arabian sosialistisen uudestisyntymisen puolueen riveissä. Näin oli sekä ennen tämän puolueen valtaantuloa 1963 että sen jälkeen, kunnes vuoden 1966 helmikuun vallankaappauksen tapahduttua maa valitsi lopullisesti sosialistisen orientaation.

Sosialistiseen orientaatioon »nousun» konkreettinen esiintyminen, ts. käännekohtien — poliittisen porvaristosta irtisanoutumisen ja pikkuporvarillisten demokraattien sisäisen rajankäynnin — vuorojärjestys sekä noiden prosessien syvyys ja voimaperäisyys ovat kussakin maassa omalaatuisia. Nimenomaan nämä kaksi perusvaihetta ovat sinä pääkriteerinä, jonka perusteella voimme päättää olevan kyseessä vallankumouksellisdemokraattisen diktatuurin, josta voi tulla asteittaisen sosialismiin siirtymisen väline.

Sosialistisen orientaation vahvistumisen myötä käy erittäin tarpeelliseksi, että vallankumoukselliset demokraatit omaksuisivat yhä täydellisemmin marxilais-leniniläisen opin perusajatuk-

sia. **Sosialismiin siirtymisen mahdollisuudesta ja todennäköisyydestä voidaan puhua vain siinä tapauksessa, että työihmisen olemus voittaa vallankumouksellisissa demokraateissa lopullisesti pikkuporvarilliset harhakuvitelmat ja nationalistisen törmäilyn, että heidän ajattelutapansa ja vastaavasti myös poliittiset asenteensa kehittyvät tieteellisen sosialismin yhä syvällisemmän omaksumisen suuntaan.** Vallankumouksellisten demokraattien kehitysprosessin ei ole perustuttava ainoastaan subjektiiviseen tahtoon eikä rajoituttava yksityishenkilöiden poliittisen asenteen muuttumiseen, vaan sen on pohjauduttava syvälle käyviin sisäisiin objektiivisiin tekijöihin joita ovat perusteellisten yhteiskuntauudistusten välttämättömyyden tajuaminen, väistämätön yhteiskuntapoliittinen taistelu, suotuisat luokkien voimasuhteet sekä poliittiset voimasuhteet, valmius sosialistisen maailmanjärjestelmän taholta tulevan avun hyväksikäyttöön yms.

On merkittävää että useat vallankumouksellisdemokraattiset puolueet ja valtiojärjestelmät (esim. Kongon Kansantasavallassa, Jemenin Demokraattisessa Kansantasavallassa, Somaliassa) ovat virallisesti julistaneet marxismi-leninismin teoreettiseksi perustakseen. Tämä vielä kerran vahvistaa oikeaksi kommunistien väittämän, ettei itsenäistä pikkuporvarillista (»kolmatta») kehitystietä ole olemassa. Pikkuporvarillinen demokratia voi osoittaa suhteellista itsenäisyyttä ja ottaa vallan käsiinsä. Se voi osoittaa suhteellista itsenäisyyttä myös kehitystien valinnassa. Tuo suhteellisuus tulee ilmi nimenomaan siinä, että valinta on suoritettava kahden tien, kapitalistisen ja sosialistisen, välillä. Kaikki pik-

kuporvarilliset valtiojärjestelmät ovat kehittyneet joko kapitalismin tai sosialismin suuntaan. Jos vilpittömät vallankumoukselliset demokraatit pysyivät syystä tai toisesta liian kauan yhteiskuntakehityksen »luokattoman» mallin toteuttamishoureissa, oli tällaisen asenteen lainomaisena vaikkakin surullisena seurauksena noiden johtajien väistämätön tappio. Tällaiseen tulokseen johti sotilaskaappaus Ghanassa helmikuussa 1966 ja Malissa marraskuussa 1968.

SOSIAALISEN TUEN ONGELMA

Parhaat aikomukset enempää kuin vilpittömimmät pyrkimyksetkään eivät pysty turvaamaan menestystä ei-kapitalistista kehitystietä edettäessä, elleivät vallankumoukselliset demokraatit ole lujittaneet yhteiskunnallista tukeaan, elleivät he ole saaneet joukkoja osallistumaan aktiivisesti yleisdemokraattisiin uudistuksiin. Toisinaan valitellaan, mm. sosialistisen orientaation maissa, että joukot ovat kiusaantuneita ja sivistymättömiä, joten niitä on vaikea saada mukaan ratkaisemaan valtiollisen ja taloudellisen uudelleenjärjestelyn vaikeita ongelmia.

Entisen siirtomaaorjuuden ajalta periytynyt joukkojen takapajuisuus, riittämätön poliittinen valveutuneisuus ja järjestäytymättömyys ovat todellakin vakava este. Kansanjoukot on saatava tukemaan aktiivisesti vallankumouksellis-demokraattisia valtiojärjestelmiä. Tämän ongelman ratkaisussa on kaksi toisiinsa kiinteästi liittyvää vaihetta: a) joukot herätetään poliittiseen elämään sekä opetetaan niille taitoa osallistua valtiolliseen ja puoluetoimintaan; b) laajennetaan työkansan todellista osallistumista valtionhallintoon ja muuhun poliittiseen toimintaan.

Mainitun ongelman vaikeuden ja tärkeyden ymmärtämiseksi on aiheellista palauttaa mieleen, miten Lenin asetti kysymyksen laajojen joukkojen saamisesta mukaan neuvostojen toimintaan, tuon Lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen Venäjällä luodun uuden valtiovallan muodon toimintaan. Hän totesi demokraattisimmissakin porvarillisissa tasavalloissa olevan tuhansia lakisääteisiä haittoja, jotka estävät työtätekeviä osallistumasta hallintoon, ja sanoi tämän yhteydessä: »Me olemme saaneet aikaan sen, että nuo haitat on raivattu pois, mutta emme ole vieläkään päässeet siihen, että työtätekevät joukot voisivat osallistua hallintoon — paitsi lakia on olemassa vielä kulttuuritaso, joka ei tottele mitään lakia. Tämä alhainen kulttuuritaso aiheuttaa sen, että neuvostot, joiden tulee ohjelmansa mukaan olla *työtätekevien toteuttaman* hallintovallan elimiä, ovat todellisuudessa *työtätekeviä varten* toimivia elimiä, joissa hallintovaltaa toteuttaa proletariaatin etumainen kerros eivätkä työtätekevien laajat joukot.»[16] Yhteiskuntataloudellinen taso ja Venäjän poliittisen kehityksen aste olivat tietysti sosialistisen vallankumouksen alkuvuosina monessa suhteessa toisenlaiset kuin nykyisissä vapautuneissa maissa. Asia ei silti ole ongelmien satunnaisessa tai pinnallisessa samankaltaisuudessa. Objektiivinen syy on molemmissa tapauksissa sama: alhainen kulttuuritaso, joka estää työtätekeviä joukkoja toteuttamasta välittömästi ja viipymättä yhteiskunnan hallintoa.

Kommunistien mielestä laajojen joukkojen sivistyksellinen takapajuisuus enempää kuin tämän todellisuuden tajuaminenkaan eivät voi

puolustaa passiivisuutta eivätkä haluttomuutta toimia sen hyväksi, että työtätekevien laajat joukot tulisivat vähitellen mutta ehdottomasti vedetyiksi mukaan poliittiseen toimintaan ja yhteiskunnan vallankumouksellisten uudistusten toteuttamiseen. Eikä ole salaisuus, että tämäntapaisia mielialoja liikkuu vapautuneiden maiden eräiden toimihenkilöiden keskuudessa. Tässä tilanteessa on erittäin tärkeää muodostaa etujoukon puolue, ts. valveutuneimpien ja edistyksellisimpien työtätekevien järjestö, joka johtaessaan määrätietoisesti yhteiskuntauudistusten toteuttamista olisi tehokkaana yhdistävänä renkaana vallankumouksellisen johdon ja joukkojen välillä.

Elämä on kumonnut mielipiteen, että kohti sosialistista tulevaisuutta voidaan kulkea vain tukeutumalla siirtomaajärjestelmän kaudelta perittyyn valtiokoneistoon ja siirtomaaorjuuden aikaisiin ns. joukkopuolueisiin. Nuo puolueet olivat sosiaalisessa mielessä muotoutumattomia joukkojärjestöjä, sillä niihin oli vapaa pääsy muillakin kuin työtätekevien edustajilla. Joissakin maissa taas oli kokoonpanoltaan suppeita puolueita laajennettava saamalla mukaan työtätekevien edustajia.

Puoluerakennustyössä ilmenevät puutteellisuudet poistetaan vähitellen. Toisissa maissa tuo prosessi tapahtuu verrattain nopeasti, toisissa taas sujuu vielä hitaasti. Melkoisiin saavutuksiin on päästy Burmassa. Burman sosialistisen ohjelman puolueen johtajat liittävät kysymyksen puolueen joukkoperustan turvaamisesta työläis- ja talonpoikaisneuvostojen järjestölliseen muotoutumiseen; neuvostojen kautta on määrä saada laajat joukot osallistumaan valtiolliseen raken-

nustyöhön. Lokakuussa 1973 Burman sosialistisen ohjelman puolueen toinen edustajakokous vahvisti Burman Sosialistisen Liittotasavallan perustuslakiehdotuksen. Vuoden 1974 alussa, sen jälkeen kun kansanäänestyksessä oli käsitelty ja lopullisesti hyväksytty uusi perustuslaki, pidettiin tasavallan lainsäädäntöelinten vaalit. Samanaikaisesti maan johtotehtävät siirtyivät lopullisesti valtiovallan ylimmältä elimeltä, kokoonpanoltaan suppealta Vallankumoukselliselta neuvostolta Burman sosialistisen ohjelman puolueelle. Tärkeä osuus maansa poliittisessa elämässä on myös Kongon työpuolueella, jonka ylimääräinen edustajakokous joulukuussa 1972 päätti laajentaa puoluerivejä ensi sijassa työläisten ja talonpoikien edustajilla. Täydessä käynnissä on Algerian kansallisen vapausrintaman uudelleenjärjestely, minkä tarkoituksena on lujittaa se järjestöllisesti, jotta se voisi johtaa yhteiskuntauudistusten toteuttamista. Valtion päämies Houari Boumédienne sanoi tämän yhteydessä, että »vallankumous on kehittynyt siihen vaiheeseen, jolloin vallankumousaktiivien päättäväinen ja luja tuki on sille ehdottoman tarpeellinen»[17].

EHDOTON VÄLTTÄMÄTTÖMYYS

Proletariaatin ja vallankumouksellisten demokraattien välinen suhde on keskeinen ongelma, josta riippuu sosialistiseen tulevaisuuteen johtavien syvien yhteiskuntataloudellisten ja poliittisten uudistusten tietä tapahtuvan kehityksen menestys. Ei-kapitalistiselle kehitystielle siirtyneiden vapautuneiden maiden historiallinen kokemus on todistanut oikeaksi tämän kansainvälisen kommunistisen liikkeen tekemän johto-

päätöksen. Yhteisymmärryksen puuttuminen vallankumousvoimien eri joukkojen väliltä ja johtavasta osuudesta vallankumousliikkeessä käytävän taistelun kärjistyminen ovat eduksi vain imperialisteille ja sisäiselle taantumukselle.

Kyseiset, joskus melko kireiksi käyvät ristiriidat juontavat juurensa tavallisesti vallankumouksellisten demokraattien tietyn aikaa elättelemistä pikkuporvarillisista ennakkoluuloista sekä kommunistien eräiden ryhmien keskuudessa ilmenevistä äärivasemmistolaisista, lahkolaishenkisistä ja dogmaattisista pyrkimyksistä.

Pikkuporvarilliselle perustalle syntynyt vallankumouksellinen virtaus on ensialkuun taipuvainen aliarvioimaan proletariaatin ja kommunistisen puolueen. Siinä säilyvät pitkän aikaa nationalismin ainekset ja ilmenee antikommunismia. Jotkut pikkuporvarillisen demokratian, jopa sen vasemmistosiiven edustajista esittävät toisinaan perin omalaatuisia ajatuksia: he muka taistelevat sekä »oikeistolaisia» että »vasemmistolaisia» vastaan tai vastustavat vain »kotoista», »kansallista» kommunismia, mutteivät kommunismin teoriaa, he kannattavat yhteistyötä »ulkoisen» kommunismin kanssa, ts. sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden kanssa. Tuollainen kaksinaispeli on aiheuttanut väistämättä tällaista politiikkaa noudattaneiden johtajien täydellisen eristäytymisen ja tappion. Palautettakoon mieleen vaikkapa Kassemin kohtalo. Toimeenpantuaan Irakissa 1958 monarkianvastaisen vallankaappauksen hän yritti myöhemmin tasapainoilla maan oikeisto- ja vasemmistovoimien välillä ja joutui loppujen lopuksi taantumuksellisen sotilasvallankaappauksen uhriksi 1963.

Mikä on pikkuporvarillisten demokraattien kommunisteja kohtaan osoittaman vihamielisyyden pohjana? Miksi toisaalta on kuitenkin mahdollista näiden kahden poliittisen voiman välinen pitkäaikainen positiivinen yhteistyö? Vastausta näihin kysymyksiin on etsittävä »kaupunki- ja maalaisväen pikkuporvarillisten laajojen joukkojen kaksinaisesta poliittis-taloudellisesta luonteesta»[18], jossa yhtyvät omistajan ja työihmisen piirteet. Marx, Engels ja Lenin panivat monesti merkille, että omistushalu on vuosisatojen mittaan syöpynyt siinä määrin talonpojan ja käsityöläisen lihaan ja vereen, että jopa köyhimmätkin heistä pitävät kynsin hampain kiinni maatilkustaan tai verstaastaan. Nimenomaan tuo pienomistajan mentaliteetti ilmeneekin viime kädessä vallankumouksellisten demokraattien poliittisena horjuntana, kommunisteja kohtaan osoittamana epäluottamuksena ja jopa kiivaana antikommunismina.

Kommunistit pitävät silti aina mielessä, että pikkuporvaristoon sisältyy myös työainesta ja että sen yksityisomistuksellinen olemus ei ole luonteeltaan riistävää (mikäli tuo kerros pysyy pikkuporvarillisena kerroksena eikä siirry muuhun porvaristoryhmään). Nimenomaan tästä johtuu se seikka, etteivät työväenluokka toisaalta ja kaupungin sekä maaseudun pikkuporvaristo toisaalta ole antagonistisia luokkavoimia. Tässä tapauksessa näiden luokkien vilpittömien ja johdonmukaisten edustajien välisistä suhteista poliittisen toiminnan alalla voidaan objektiivisesti poistaa antagonistiset luokkaristiriidat.

Olisi kuitenkin väärin luulla, että muodoltaan kireät ja tuloksiltaan traagiset ristiriidat ovat yleensä mahdottomia ei-riistäjäluokkien välil-

lä, saatikka näiden luokkien sisäisten kerrosten ja poliittisten ryhmien välillä. Historia tuntee useita esimerkkejä ei-antagonististen luokkavoimien välisestä ankarasta poliittisesta taistelusta (jopa aseellisestakin), josta on seurannut työtätekevien asemien heikkeneminen riistäjäluokkien asemiin verraten. Esimerkkinä voisi mainita Robespierren diktatuurikauden Ranskassa (1793—1794) ja Stambolijskin pikkuporvarillisen hallituksen kukistumisen Bulgariassa*. Aasian ja Afrikan maiden kansallisten vapautusvallankumousten historia tarjoaa samantapaisia esimerkkejä. On silti hyvin tärkeää ymmärtää: koska tässä ei ole kyse objektiiviseen luokkaperustaan pohjautuvasta vihamielisyydestä, on aina pidettävä mielessä sovinnon ja jopa kestävän liiton reaalinen mahdollisuus.

Nykyään, sosialistisen maailmanjärjestelmän olemassaolon kaudella maailmassa on havaittavissa yhä laajemmin pikkuporvarillisten demokraattien kääntymistä sosialismin puolelle. Vallankumouksellisten demokraattien ja kommunistien väliset poliittiset suhteet ilmenevät yhä useammin demokraattisten vasemmistovoimien yhteisrintamassa toimivien poliittisten virtausten, ryhmien ja toimihenkilöiden rauhanomaisena yhteistyönä.

Arabian sosialistisen uudestisyntymisen puo-

* Yhtenäisyyden puuttuminen pikkuporvarillisten demokraattien ja Bulgarian kommunistien välillä ja heidän keskinen taistelu helpotti melkoisesti fasistisen vallankaappauksen suorittamista 9. heinäkuuta 1923. Sen seurauksena kaatui huomattavan demokraatin Aleksandr Stambolijskin johtama Bulgarian maalaiskansan liiton hallitus. Kohta tämän jälkeen tuli tukahdutetuksi kommunistisen puolueen johtama syyskuun kapina.

lueen edustaja Syyriasta sanoi esiintyessään kansainvälisessä teoreettisessa konferenssissa Prahassa 1972: »Aina kun edistyksellisten voimien välisiä toisarvoisia ristiriitoja paisutetaan ja vedetään ne etualalle, tilaisuutta kiirehtivät käyttämään hyväkseen sisäinen taantumus ja imperialismi.»
Hän totesi, että edistyksellisessä yhteisrintamassa kommunistisella puolueella on oikeus »toimia itsenäisesti ja olla järjestöllisesti riippumaton», ja jatkoi: »Tämän historiallisen kauden dialogi, kehitys ja pitkällinen taistelu muuttuvat lähitulevaisuudessa yhtenäisyydeksi, sillä kaikki saman rintaman yhdistämät voimat edustavat yhteiskuntataloudellisen asemansa puolesta läheisten luokkien etuja.»[19] Siitä miten tärkeää on erottaa kysymykset johtoasemasta poliittisen vallan koneistossa ja johtavasta osuudesta yhteisrintamassa, puhui Irakin kommunistisen puolueen edustaja: »Puolueemme on antanut ymmärtää, ettei tämä (kansallisen yhteistyön ja yhteisrintaman — *N.S.*) ajatusrakennelma merkitse vallan ja johtovirkojen jakoa valtiossa. Se merkitsee vain, että yhteisrintamaan kuuluvien puolueiden väliset suhteet kuuluu rakentaa tasavertaisuuden pohjalle. Kullakin niistä on oltava mahdollisuus määritellä vapaasti kantansa maan taloudellisiin ja poliittisiin ongelmiin, määritellä omien vakaumustensa eikä muiden tyrkyttämien katsomusten mukaan.»[20]

Vallankumousvoimien yhtenäisyys voi ilmetä erilaisissa muodoissa. Marxilaiset ovat aina olleet sitä mieltä (ja ovat pyrkineet noudattamaan tätä myös käytännössä), että kysymykseen yhteistyön muodoista ja menetelmistä ei saa suh-

tautua dogmaattisesti. Muodon valinta riippuu ennen kaikkea kunkin maan edistyksellisten voimien asenteista ja päätöksistä. Joka tapauksessa tällaisen yhteistyön olemukseen kuuluu, että vallankumoukselliset demokraatit ja proletariaatti johtavat yhteisesti työtätekevien vapaustaistelua toteuttaen ja tietyssä mielessä jakaen keskenään etujoukon tehtävän. Päämerkitys on loppujen lopuksi tosiasiallisella yhtenäisyydellä ja yhteistyöllä.

Olipa sosialistisen orientaation maissa vallitseva konkreettinen tilanne kuinka omalaatuinen tahansa kommunistit eivät ole milloinkaan tehneet fetissiä (mitä korosti monesti teoksissaan Lenin) sinänsä hallitukseen osallistumisesta tai sen asteesta eikä ministerin salkkujen jaosta. Johtajuus-ongelmaa eivät ratkaise julistukset siitä, kenelle kuuluu johtava osuus tai kenelle sen on kuuluttava, vaan puolueiden tosiasiallinen tila, todellinen vaikutus, taito tukeutua joukkoihin ja saavuttaa niiden luottamus.

PERUSTEKIJÄ

Monien sekä eurooppalaisten että itäisten kansojen historiassa on ollut tapauksia, jolloin valta on joutunut työtätekevien alimpien kerrosten etuja ja pyrkimyksiä tietyssä määrin edustavien poliittisten voimien käsiin. Muttei aikaakaan, kun nämä voimat on joko syrjäytetty vallasta tai alistettu palvelemaan riistäjäluokkien etuja. Vieläpä verrattain läheisessä menneisyydessä esiintyneiden sosiaaliselta sisällöltään porvarillis-demokraattisten vapausliikkeiden ja -vallankumousten menestys Idässä on enimmäkseen ollut lyhytaikainen. Ensimmäiset porvarilliset vallankumoukset Iranissa (1905—1911), Turkissa (1908—1909), Kii-

nassa (1911—1913), Egyptissä (1919—1922), Thaimaassa (1932) ja eräissä muissa maissa päättyivät perääntymiseen muodossa tai toisessa eivätkä johtaneet porvarillisen järjestelmän välittömään pystyttämiseen.

Toisen maailmansodan jälkeen maailmassa tapahtuneet valtavat muutokset avasivat aivan uudet näköalat vapautuneille siirtomaille ja puolisuvereenisille maille. Sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostumisella ja sen poliittisten ja taloudellisten asemien lujittumisella oli ratkaiseva merkitys uudentyyppisen, sosialistisen orientaation kehityssuunnan syntymiselle ja sen elinvoimaisuuden turvaamiselle. Missä tämä ilmenee?

Ensinnäkin, **sosialistinen järjestelmä tarjoaa esikuvan, jonka mukaan voi päättää, mitä ja miten on rakennettava.** (Tämä tekijä vaikuttaa jopa silloinkin kun eräät johtajat hylkäävät aluksi yhteiskunnan uudelleen rakentamisen »kommunistisen esikuvan» ja valitsevat oman erikoisen, kansallisen sosialismiin johtavan kehitystiensä).

Toiseksi, **sosialistinen järjestelmä antaa tehokasta käytännöllistä apua kansallisen talouden kehityksessä.** Siirtyminen uuteen, kapitalismia korkeampaan yhteiskuntataloudelliseen järjestelmään vaatii korkealle kehittyneitä tuotantovoimia ja niitä vastaavia uusia tuotannon järjestelymuotoja. Tämä on lisäksi saavutettava mahdollisimman lyhyessä ajassa. Nuorten valtioiden on ensi askelistaan pystyttävä käyttämään hyväkseen tieteellisteknisen edistyksen uusimpia saavutuksia ja soveltamaan tuotannon etumaisia järjestelymuotoja. Kapitalismin sivuuttamiseksi on kehitettävä teollisuutta ja liikennettä,

rakennustoimintaa ja maataloutta sekä nostettava työn tuottavuutta, sanalla sanoen, on järjestettävä talous ainakin yhtä hyvin kuin sen on tehnyt ja tekee kapitalismi, mutta ilman kapitalismia, ilman porvaristoa ja sen puolueita. Voiko ulkomainen monopolipääoma olla kiinnostunut itsenäistyneiden maiden talouselämän edistämisestä? Jopa niissäkin harvoissa tapauksissa joissa monopoliyhtymät ottivat toimekseen auttaa jotakuta maata elintärkeiden, yleiskansallisen taloudellisen merkityksen omaavien kohteiden rakentamisessa, ne kieltäytyivät loppujen lopuksi lupauksistaan vakuututtuaan noiden maiden hallitusten haluttomuudesta muuttaa edistyksellistä orientaatiotaan. Palautettakoon mieleen, miten tapahtui vesivoimaloiden rakentaminen Egyptissä (Assuanin voimala Niilillä) ja Syyriassa (Eufratin vesivoimala). Niiden rakentaminen pääsi täyteen vauhtiin vasta Neuvostoliiton ryhdyttyä asiaan. Nämä laitokset ovat pyyteettömän ystävyyden ja vilpittömän kansainvälisen yhteistyön symboleja. Niillä on valtava merkitys noiden maiden taloudessa. Kyseisten vesivoimaloiden ansiosta pystytään lisäämään kastelualueiden pinta-alaa, kehittämään paljon sähkövoimaa käyttäviä tuotantoaloja (musta- ja värimetallurgiaa, lannoitteiden valmistusta yms.), sähköistämään kyliä sekä perustamaan laajoja osuuskunnallisia ja valtiollisia maatalouslaitoksia. Monet näistä kohteista rakennetaan yhteistyössä sosialististen maiden kanssa.

Sosialistisen ystävyysliiton maat ovat ottaneet kansainvälisten taloudellisten suhteiden käytäntöön täyskoneistojen toimittamisen kehitysmaiden suurille tehtaille ynnä muille teol-

lisuuskohteille, ne antavat myös laajaa teknistä apua noiden koneistojen asentamisessa ja käyntiinpanossa. Yhteistyönä Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden kanssa moniin kehitysmaihin on rakennettu tai rakennetaan suurten metallurgisten, kemiallisten ja koneenrakennustehtaiden yhtymiä ja sähköasemia. Irakiin, Intiaan, Syyriaan ja eräisiin muihin maihin on rakennettu tai rakennetaan suuria naftateollisuus- ja kaasulaitoksia sekä oljynjalostamoja. Yhteistyö kattaa vähitellen toisiinsa liittyvien teknologisten vaiheiden koko ketjun. Tässä vain muutamia piirtoja siitä, miten toteutetaan sosialistisen järjestelmän maiden ja kehitysmaiden välisen taloudellisen yhteistyön laajaa ohjelmaa. Sosialististen valtioiden avulla rakennetut teollisuuslaitokset ynnä muut kohteet kuuluvat luonnollisesti vain asianomaisen kehitysmaan omaisuuteen.

Ilman vähäistäkään vaaraa suurennella asiaa voidaan väittää: sosialistisen orientaation maiden ja sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden välisellä molemminpuolisesti edullisella yhteistyöllä, jopa tällaisen yhteistyön mahdollisuudellakin on ratkaiseva merkitys ensin mainituille maille. Tämä auttaa Aasian ja Afrikan maita torjumaan monopolipääoman rynnäkön ja toisaalta pakottaa monopolit yhä suurempiin myönnytyksiin ja panee ne tarjoamaan kehitysmaille yhä edullisempia taloudellisen kanssakäymisen ehtoja ja muotoja. Yhtä tärkeä on myös toinen seikka: yhteistyö sosialististen maiden kanssa edistää välittömästi sosialistisen orientaation elinvoimaisuuden aineellisena perustana olevan valtionsektorin perustamista ja lujittamista taloudessa sekä auttaa valvomaan tarkasti itsenäi-

sen ja tehokkaan kansallisen talouden luomisprosesseja.

Kolmanneksi, kansallisten johtajien ja hallitusten noudattaessa reaalista ja johdonmukaista politiikkaa **sosialistisen järjestelmän olemassaolo** takaa sen, **etteivät ulkoiset voimat** (imperialistiset maat, naapurimaiden taantumukselliset hallitukset yms.) **pysty väkivaltaisesti kukistamaan edistyksellistä valtiojärjestelmää.** Viime vuosien käytäntö on osoittanut vakuuttavasti tämän tekijän poikkeuksellisen tärkeyden. Ovathan edistykselle vihamieliset voimat panneet aika ajoin liikkeelle mitä erilaisimpia keinoja, turvautuneet jopa avoimeen maahanhyökkäykseen syöstäkseen alas edistykselliset valtiojärjestelmät tai myötävaikuttaakseen niiden kaatumiseen mm. eräissä arabimaissa.

Neljänneksi, **sosialististen valtioiden esikuvalla on tärkeä merkitys** ei-kapitalistiselle kehitystielle siirtyneille maille paitsi taloudellisella myös **poliittisella alalla.** Monet vallankumouksellis-demokraattiset johtajat väittivät alussa, ettei heidän maissaan ole luokkataistelua, ja aliarvioivat tämän perusteella sosialististen maiden poliittisen kokemuksen. Reaalinen elämä kuitenkin haihdutti melko nopeasti sellaiset harhakuvat, etteivät Aasian ja Afrikan yhteiskunnat olisi luokkajakoisia. Todellisuus on selvästi osoittanut sosialististen maiden poliittisen kokemuksen merkityksen mm. sellaisilla tärkeillä aloilla kuin on valtiollis-hallinnollinen järjestys, puolueen rakenne sekä puolueen ja valtion välisen yhteyden toteuttaminen, talonpoikia, nuorisoa, naisia jne. yhdistävien järjestöjen systeemi. On aivan luonnollista, että sosialistisen orientaation maiden ja sosialististen

maiden väliset yhteydet ovat viime vuosina myrskyisästi laajentuneet ja monipuolistuneet. Yhä useampia kehitysmaiden valtiollisia, yhteiskunnallisia ja puoluevaltuuskuntia käy tutustumassa välittömästi sosialismin oloissa tapahtuviin yhteiskuntauudistuksiin sekä järjestöllisen ja ideologisen työn kokemukseen.

Vallankumouksellis-demokraattisten valtiojärjestelmien ja sosialististen maiden välinen poliittinen liitto ja kiinteä yhteistyö ovat objektiivisesti välttämättömiä. Sosialistisen rakennustyön kokemuksen laiminlyönti, kansallisten erikoisuuksien yliarviointi ja yritys tyrkyttää jollekulle maalle yhteiskuntakehityksen »erikoismallia» saattavat vain voimistaa nationalismin taantumuksellisia puolia, jotka puolestaan voimistavat valtiojärjestelmien oikeistolaistumis- ja rappeutumistendenssejä ja valmistavat suotuisaa maaperää taantumukselle. Tällaisia ilmiöitä on valitettavasti ollut havaittavissa viime vuosina eräissä maissa.

Kapitalisminvastaisesta kansallisesta vapautusliikkeestä on tullut elävä todellisuus Aasian ja Afrikan maiden miljoonille ihmisille. Jos kohta useiden maiden siirtyminen sosialistisen orientaation tielle rikkookin yhteiskuntamuodostumien perättäisen vaihtumisen järjestystä jossain maassa ja onkin näin ollen eräänlaisena poikkeuksena, ovat nuo »poikkeukset» lainomaisia ja yhä useammin toistuvia ilmiöitä.

Ivan Laptev

MAAPALLO ON YHTEINEN KOTIMME. MITEN TÄMÄN KÄSITTÄVÄT KOMMUNISTIT?

Nykykaudella kehittyvä tieteellistekninen kumous vaatii koko ihmiskunnan ponnistusten yhä kiinteämpää yhdistämistä ja koordinointia. Onko tämä mahdollista kahden vastakkaisen yhteiskuntajärjestelmän, kapitalismin ja sosialismin olemassaolon kaudella? Lännessä vastataan tähän kysymykseen useimmiten: ei. Kommunistit taas, joita syytetään pyrkimyksestä »jakaa maailma kahtia», vastaavat siihen: kyllä. Mihin he perustavat tällaisen vastauksen?

Ihminen uusien olosuhteiden edessä. ◇ Elämän kansainvälistyminen. ◇ Kahdenlaisia suhteita. ◇ Kuka ja mikä vastustaa ponnistusten yhdistämistä? ◇ Maailmankaikkeuden kynnyksellä. ◇ Yhteiset etsinnät. ◇ Luonto ja yhteiskunta. ◇ Ihmiskunnan nyky- ja huomispäivä

VÄLTTÄMÄTTÖMYYDEKSI TULLUT TOIVOMUS

Ihmiset ovat jo ajoista alkaen harjoitelleet yhteistyötaitoa. He pystyvät yhteistoimiin huolimatta sosiaalisista eroavuuksistaan, heitä erottavista valtionrajoista ja ideologisista erimielisyyksistä esim. silloin kun joutuvat tekemisiin kulkutautien tai viljelyskasvien tuhohyönteisten kanssa, kun suorittavat tieteellisiä keksintöjä, mikäli niiden takana ei ole rikastumishalua tai pyrkimystä itsensä kaltaisten hallitsemiseen. Ihmiset poistavat yhteisesti luonnonmullistusten seurauksia, pyrkivät yhä useammin sopimaan — toisinaan varsin menestyksellisesti — sellaisten luonnonvarojen koordinoidusta käytöstä, joiden hyödyntäminen eristäytyneissä oloissa käy ajan mittaan mahdottomaksi jne.

Ei ole sattuma, että ajatus ihmiskunnan yhtenäisyydestä nousee niin määräävänä esiin nimenomaan nykyhetkellä. Ainoastaan 20. vuosisata annettuaan ihmiskäsille tavattoman voiman asetti ihmisen tärkeimmäksi tehtäväksi yhteistoimien aikaansaamisen. Eikä ole sattuma sekään, että kansainvälisen jännittyneisyyden lieventämistendenssistä on tullut maailmantilanteen kehityksen hallitseva piirre. Yhä laajemmin vakiintuvat rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatteet, sellaiset valtioiden välisten suhteiden perusnormit kuin riippumattomuuden ja suvereenisuuden kunnioittaminen, tasa-arvoisuus, vakiintuneiden rajojen rikkomattomuus, kieltäytyminen voimakeinoista kiistakysymysten ratkaisussa ja puuttumattomuus toisen maan sisäisiin asioihin. Edistyksellisten yhteiskuntapiirien ponnistukset ja uuden sosialistisen yhteiskunnan rauhanomainen politiikka ovat kanta-

neet hedelmänsä: ihmiskunnan pyrkimys rauhaan saa luotettavaa tukea kansainvälisen jännittyneisyyden lieventämisessä.

Rauha maan päällä on ihmiskunnan ponnistusten yhdistämisen ainoa mahdollinen perusta, viime aikoina siitä on tullut ihmiskunnan tärkein elinehto. Atomiaseiden ilmestyminen pani kaikki tervejärkiset ihmiset tajuamaan, että ydinsodan liekki, syttyipä se missä maailman kolkassa tahansa, voi muutamassa hetkessä tuhota nykysivilisaation. Käsitettyään tämän ihminen tarkasti uudelleen säilymismahdollisuutensa ja huomasi ihmeekseen vaarojen väijyvän häntä joka puolelta. Häntä uhkaavat ekologinen kriisi, energiapula, demografinen räjähdys, miljoonia ihmisiä tuhoavat vuosisadan taudit, hillittömästi ja uhkaavasti kasvavat kaupungit, joukkostressiä aiheuttavien muutosten raju vauhti ja arytmia, informaatiovyöry josta on mahdotonta löytää tarvittavia tietoja yms. Taloudellisen omavaraisuuden hartaimmatkin kannattajat ovat tajunneet, ettei ainoatakaan noista ongelmista pysty ratkaisemaan yksin edes mahtavinkaan maa, että sota, olipa se millainen tahansa, vain mutkistaa niitä moninkertaisesti. Maailman taloudellisista, tieteellisistä ja kulttuuriyhteyksistä on tullut rauhan lujittamiseen ja maailman kaikkien valtioiden kehitykseen vaikuttava tekijä, joka tekee vähitellen maapallosta todella yhteensidotun Ihmiskunnan planeetan.

Käynnissä olevan prosessin tärkeimpänä liikevoimana ovat tavattoman intensiiviset taloudelliset suhteet. Melkein kaikkien teollisuustuotteiden, raaka-aineiden, voimavarojen, teknologioiden ja palvelujen kansainvälinen vaih-

to ja yhteiskuntajärjestelmältään sekä teollisen kehityksensä puolesta mitä erilaisimpien maiden osallistuminen tuohon vaihtoon luovat vankan perustan maiden ja kansojen yhteistyölle.

Talouselämän kansainvälistymisen vauhti on erityisen nopea. Vuosina 1950—1970 ulkomainen kauppavaihto on 5-kertaistunut maailmassa, kun taas verrattain lyhyt aika sitten, ensimmäisen ja toisen maailmansodan välillä se pysyi melkein muuttumattomana. Nykyään kansainvälinen kauppa säännöllisesti sivuuttaa kehityksessään aineellisen tuotannon kasvun. Niinpä Neuvostoliiton ulkomaankauppa lisääntyi vuoteen 1972 mennessä verrattuna vuoteen 1960 2,4-kertaisesti, sen yhteiskunnallinen kokonaistuotto taas 2,1-kertaisesti. Kehittyneet teollisuusmaat realisoivat nykyään maailman taloudellisten yhteyksien kautta aina 25—40 prosenttia kansantuotostaan ja ovat siis melkoisesti riippuvaisia näiden suhteiden tilasta. USA esim. jo 1960-luvun puolivälissä vei maasta mm. 22 prosenttia valmistamistaan radiotarvikkeista, 19 prosenttia hienokoneteollisuuden tuotteista, 18 prosenttia teknologisista kojeista ja 12 prosenttia tuottamistaan lentokoneista.

Mainituntapaiset ilmiöt eivät ole yllätyksellisiä. Tieteellisteknisen kumouksen oloissa kehittyvän tuotannon uudet tarpeet vaativat kansainvälisen työnjaon syventämistä ja eri maiden välisen vaihdon lisäämistä, mitkä ovat yhteiskuntakehityksen objektiivisia lainomaisuuksia. Jo Marx ja Engels totesivat 1840-luvulla: »Kansakunnan tuotantovoimien kehitystaso näkyy havainnollisimmin työnjaon kehitysasteesta. Jokainen uusi tuotantovoima — — vie työnjaon kehitystä eteenpäin. — — Kanssakäymisen ke-

hittyessä samat suhteet tulevat esille myös kansakuntien välillä.»[21]

UUDET TENDENSSIT JA VANHAT MENETELMÄT

Jokaisen historiallisen kauden erikoisuudet ovat luonnollisesti painaneet leimansa kansainvälistymisprosessien luonteeseen. Tärkein mikä luonnehtii noita prosesseja tänään on kahden vastakkaisen yhteiskuntajärjestelmän oloissa kehittyvän tieteellisteknisen kumouksen yhä voimistuva vaikutus.

Tuskin kukaan voisi nykyhetkellä kieltää sitä, että tieteen ja tekniikan edistys on sitä nopeampaa, mitä tehokkaampaa on eri maiden tiedemiesten yhteistyö ja että ulkomaisen kokemuksen hyväksikäyttö antaa mahdollisuuden järjestää uuden tuotteen valmistuksen pienemmin kustannuksin ja lyhyemmässä ajassa kuin jos tämän tuotannon aloittamiseksi tarvittavat tutkimukset ja valmistelutyöt suoritettaisiin pelkästään omin voimin. Tämä on saanut aikaan patenttien ja lisenssien vilkkaan vaihdon. Niitä myydään vuosittain miljardien dollarien arvosta. Ulkomaisen teknologian pohjalla valmistetaan nykyään tuotteita eri maissa noin 40 miljardin dollarin edestä, ts. enemmän kuin on teollisuustuotannon vuotuinen volyymi sellaisissa korkealle kehittyneissä maissa kuin Italiassa ja Kanadassa.

Nopeasti kehittyy kansainvälisten insinööritaloudellisten neuvottelujen järjestelmä (ns. »engineering»), joka on tulos tieteellisteknisten tietojen yhä syvenevästä erikoistumisesta. Paitsi neuvontaa eri luonnoksista erikoisfirmat ottavat tehtäväkseen näiden täydellisen toteuttamisen — laitoksen rakentamisesta aina käyntiinpanoon.

Laajalti suosittuja ovat muutkin, mitä moninaisimmat yhteistyömuodot: koneiden ja laitteiden, etenkin tarkkuuskoneiden ja elektronisten tietokonelaitteiden omalaatuinen kansainvälinen vuokraus, kansainvälisten tieteellisten, teknisten, tieteellistuotannollisten, kauppatuotannollisten yhtymien ja valtioiden välisten koordinointijärjestöjen perustaminen, asiantuntijoiden ja työvoiman vaihto. Luonteeltaan kansainvälinen tieteellistekninen kumous kiihottaa näiden tendenssien kehitystä ja myötävaikuttaa valtioiden ja kansojen keskinäisen lähentymisen aineellisen perustan lujittumiseen.

Kyseisessä objektiivisessa prosessissa ovat mukana sekä sosialistiset että kapitalistiset maat. Merkitseekö tällainen yleisyys samanlaisuutta? Lähentymistendenssiin ovat väistämättä painaneet leimansa yhteiskunnan sosiaalinen tyyppi ja luokkapäämäärät. Ne eroavat periaatteellisesti toisistaan sosialismin ja kapitalismin oloissa. Kansainväliset suhteetkin kehittyvät tämän vuoksi erilailla, ja ne ovat aivan erilaisia luonteeltaan.

Kapitalismin osaksi lankesi Leninin sanoja käyttääksemme historiallisesti edistyksellinen tehtävä »liittää maailman kaikki maat yhtenäiseksi taloudelliseksi kokonaisuudeksi»[22] ja muodostaa maailmantalous. Mutta sama kapitalismi on tehnyt kaikkensa vääristääkseen ja häpäistäkseen ihmiskunnan yhteenliittymisprosessin. Kapitalismi on synnyttänyt elimellisesti sille kuuluvat maailmanmarkkinoiden ja maailmantalouden kehitykseen vaikuttavat negatiiviset seikat. Pääomanvienti, maailman taloudellinen ja alueellinen jako, muutaman imperialistivallan harjoittama monilukuisten kansojen riis-

to — tällaisissa rujoissa muodoissa on esiintynyt kapitalismin kansainvälinen yhteistyö. Kapitalismi myötävaikuttaa moninaisten valtioidenvälisten yhteysjärjestelmien muodostumiseen, mutta jarruttaa samalla niiden kehitystä ja turmelee niitä.

Käytännössä asia ilmenee seuraavalla tavalla. Maasta A viedään koneenosia ja yhdistysniveliä valmistavia koneita maahan B, jossa tuotantovälineiden tuontitariffit ja työpalkka ovat alhaiset. Tämän jälkeen maasta B kuljetetaan siellä valmistetut koneenosat ja yhdistysnivelet maahan C, jossa nimenomaan tällaisille tuotteille on säädetty alhaiset tuontitariffit ja jossa on runsaasti koneiden kokoonpanoon pystyvää työvoimaa. Valmis tuote kuljetetaan edelleen maahan D, jossa tämän tuotteen kysyntä on suuri, mikä turvaa enimmäisvoiton saamisen. Amerikkalainen yhtiö International Business Machines esim. valvoo nykyään $^{2}/_{3}$ maailman tietokoneiden markkinoinnista, sillä on 17 tehdasta 13:ssa eri maassa, satoja liikkeitä ja varastoja sekä 250 000 työntekijää. General Motors -yhtiöllä on tehtaansa 20 maassa, Ford-yhtiö on sijoittanut haaraosastonsa 20 valtioon, monissa maissa on General Electric- ym. jalostusteollisuuden kansainvälisten kapitalististen yhtiöiden laitoksia. Mitä muutakaan kuin enimmäisvoiton tavoittelua merkitsisi ei-sosialistisen maailman eri puolille laitoksensa sijoittaneiden kansainvälisten suuryhtymien jokapäiväinen käytäntö.

Yksityisomistukseen perustuvalle yhteiskunnalle ominainen kilpailu raaka-aine- ja tavaramarkkinoilla, tuotannon kehityksen suunnitelmattomuus, surullisen kuuluisa »liikesalaisuus» ja tieteen militarisointi pidättävät ehdottomasti

asiallisen kansainvälisen yhteistyön järjestämistä. Mitä suotuisimmatkin prosessit yritetään usein vääristellä. Tiedemiesten ja asiantuntijoiden vaihto esim. myötävaikuttaa ehdottomasti tieteellisteknisen ja yhteiskuntakehityksen nopeutumiseen. Muiden valtioiden tieteenharjoittajien virtaus USA:han on viime vuosina valtavasti kasvanut, muista maista tulleiden tieteen työntekijöiden lukumäärä on 8 prosenttia Yhdysvalloissa koulutetusta tieteellisestä henkilöstöstä. Tämä on säästänyt USA:lle vuodesta 1949 alkaen lähes 4 miljardia dollaria. Amerikan tieteelliset tutkimuslaitokset näin ollen kukoistavat melkoisessa määrin ulkomaiden kustannuksella. Lisäksi USA:n monopolien ympäri maailmaa lähettämien värvääjien viekoittelemista nuorista asiantuntijoista monet ovat saapuneet kehitysmaista. Tämä on tavallaan niiden maiden intellektuaalista ryöstöä, joille ammattipätevän henkilöstön, asiantuntijoiden ja tiedemiesten ongelma on nykyään yksi tärkeimmistä.

Vieläkin vaikeampana esteenä normaalien valtioidenvälisten yhteyksien kehitykselle on teollisesti kehittyneiden kapitalistimaiden ja kehitysmaiden välisten taloudellisten suhteiden epätasa-arvoisuus. Korkeat tullit, koko joukko tariffin ulkopuolisia (saniteetti-, valuutta- ja nomenklatuuri-) rajoituksia, alhaiset hinnat ovat useimmiten vastassa nuorten valtioiden raaka-aineita ja tavaroita länsimarkkinoilla. Yksistään tulliverotuksen poistamisen ansiosta näiden valtioiden vienti voisi nousta lähes puolitoistakertaisesti. On selvää että monet kehitysmaiden tuotteet eivät ole vielä riittävän kilpailukykyisiä. Asia on kuitenkin niin, että mikäli jokin noiden maiden valmistamista tava-

roista saavuttaakin täydellisen kilpailukykyisyyden, se pyritään kaikin keinoin syrjäyttämään markkinoilta. Tällainen aggressiivinen talouspolitiikka ei rajoitu pelkästään teollisten kapitalistimaiden perinteellisten asemiensa puolustamiseen teollisuustavaroiden kaupassa. Esimerkkinä voitaneen mainita riisintuottajien valtiolta saama tuki USA:ssa. Lähes kahdeksikymmeneksi vuodeksi myönnettyjen apurahojen ansiosta amerikkalaisfarmarit onnistuivat jatkuvasti polkemaan alhaisiksi maailman riisinhinnat ja laajentamaan USA:n osuutta tämän tuotteen kapitalistisessa viennissä 16:sta 26:een prosenttiin. Tämä saatiin aikaan eräiden nuorten valtioiden osuuden pienenemisen kustannuksella: niiden oli supistettava jyrkästi riisin tuotantoa.

Korkealle kehittyneiden kapitalistimaiden tuotteet myydään nuorten valtioiden markkinoilla tavallisesti korotetusta hinnasta. Täällä pyritään saamaan kaupaksi vanhentunut kalusto ja teknologia. Patenteista ja lisensseistä nämä maat joutuvat usein maksamaan moninkertaisen hinnan. Aivan viime aikoihin niiden on ollut myönnettävä toimilupia sangen epäedullisin ehdoin. Lainoja ne saavat vain hyvin korkeaa korkoa vastaan. Tällaisten tekojen ainoana päämääränä on pitää nuoria valtioita mahdollisimman kauan kansainvälisten monopolien raaka-ainelähteenä sekä halpana voimavara- ja työvoiman lähteenä.

Kaikki sanottu ei ole mikään oivallus, vaan melko laajalti tunnettu tosiasia. Jopa porvarillisten ideologien ja poliitikkojen on pakko tunnustaa tämä, sillä tosiseikat ovat liian ilmeiset, jotta ne voitaisiin kieltää tai sivuuttaa vaikenemalla. Tunnustusten perään tulee silti heti

puolustuksia: yhteistyötä seuraa aina kilpailu, ja missä on kilpailua siellä on myös taistelua; joku siis voittaa, joku toinen taas häviää, joku saa etua, kun joku toinen kärsii tappioita. Sellaista että kaikki hyötyisivät samalla lailla, ei tapahdu milloinkaan, joten puheet tällaisesta ovat vain propagandajuonia.

Nyt on aihetta kääntyä muunlaisten tosiasioiden puoleen ja tarkastella, miten ja millaisten periaatteiden pohjalta toimivat kansainvälisellä näyttämöllä sosialistiset valtiot.

KAIKILLE EDULLINEN YHTEISTYÖ

Aloitettakoon siitä että esillä olevassa tapauksessa harjoittavat yhteistyötä nimenomaan maat, riippumatta siitä edustaako niitä ministeriö, teollisuuslaitos vai tieteellinen laitos, ts. yhteistyötä harjoittavat kansojaan edustavat valtiot. Yhteistyö rakentuu sosialistisen internationalismin periaatteelle. Mitä tämä merkitsee käytännössä?

Yhtenä havainnollisimmista esimerkeistä voitaneen mainita sosialististen maiden kehitystasoeroavuuksien poistaminen, kun joidenkin maiden heikko talous nostettiin koko sosialistisen ystävyysliiton avulla etumaisten maiden talouden tasolle.

Ennen toista maailmansotaa taloudellisesti takapajulla olleet Bulgaria ja Romania esim. lisäsivät kahden viime vuosikymmenen aikana teollisuustuotannon volyymia kaksi kertaa nopeammin kuin DDR, Neuvostoliitto ja Tšekkoslovakia. Kun vuonna 1950 teollisuustuotteiden määrä asukasta kohti oli Romaniassa 30 ja Bulgariassa 40 prosenttia Neuvostoliiton tasoon verrattuna, niin nykyään tämä osoitin on Bul-

gariassa jo lähellä (yli $^4/_5$) Neuvostoliiton vastaavaa osoitinta, ja Romaniassa se on $^2/_3$ Neuvostoliiton tuotantovolyymista. Sosialistiset maat kiinnittävät suurta huomiota tuotantovoimien kehittämiseen Mongoliassa, joka toteuttaa sosialistista rakennustyötä kapitalistisen kehitysvaiheen sivuuttaen; paljon avustetaan mm. Kuubaa.

Monien vuosien aikana harjoitettu tieteellis-teknisten asiakirjojen korvaukseton vaihto antoi sosialistisille maille mahdollisuuden säästää valtavia aineellisia ja rahavaroja, jotka voitiin käyttää talouden muihin tarpeisiin. Neuvostoliitto on luovuttanut korvauksetta muille sosialistisen ystävyysliiton maille 27 182 teknistä asiakirjaa ja 2682 teollisuuden ja maatalouden tuotemallia. Nämä maat ovat luovuttaneet vuorostaan Neuvostoliitolle 15 266 teknistä asiakirjaa ja 1220 tuotemallia. Maailmanhistoria ei tunne muita tällaisia esimerkkejä.

Sosialististen maiden välisten suhteiden kehitys ilmentää taloudellisen yhdentymisen syvällisiä prosesseja. Itsenäiset sosialistiset valtiot ovat samanaikaisesti valtavan talouskompleksin elimellisesti toisiinsa liittyviä renkaita. Niiden taloudellinen kanssakäyminen ei ole pelkästään toistensa varustamista jollakin kysytyllä tavaralla, vaan yhteistoimintaa. Se on koko sosialistisen talouskompleksin taloudellisten prosessien suunnitelmallista ohjausta, nykyhetken tärkeiden taloudellisten tehtävien yhteistä ratkaisemista. Se on lopuksi aineellisten, finanssi- ja tulevaisuudessa myös inhimillisten voimavarojen yhä kiinteämpää kansainvälistä yhdistämistä, jonka tarkoituksena on ratkaista yhteisesti sellaiset elintärkeät ongelmat kuin poltto- ja

raaka-ainetarpeiden tyydyttäminen, tieteellisteknisen edistyksen vauhdittaminen, optimitehoisten tuotantolaitosten rakentaminen ja taloudellisen rakenteen täydellistäminen.

Jokaisen sosialistisen valtion, koko sosialistisen leirin ja — voidaan rohkeasti väittää — koko maailman etuja vastaava yhteistyö on kehitykseltään monitahoista. Sosialistiset maat kehittävät yhteisvoimin monia tuotantoaloja, mm. auto-, koneenrakennus- ja kevyttä teollisuutta sekä perehtyvät yhteisesti uusien tuotelajien valmistamiseen. Niinpä tammikuussa 1972 Bulgaria, Unkari, Saksan Demokraattinen Tasavalta, Puola, Romania ja Neuvostoliitto solmivat sopimuksen numero-ohjelmalla varustettujen metallinleikkauskoneiden yhteistuotannosta ja keskinäisistä toimituksista. Jokainen jäsenmaista saa säästetyksi tällöin 3—5 vuotta verrattuna siihen, että se joutuisi itsenäisesti toteuttamaan tuollaista projektia.

Useamman valtion intellektuaalisten, finanssi- ja tutkimusmahdollisuuksien yhdistäminen turvaa verrattomat edellytykset ihmistiedon kehitykselle. Eikä ole sattuma, että sosialististen maiden kansainväliset tieteelliset laitokset ovat niin nopeasti saavuttaneet maailmankuuluisuuden. Niistä mainittakoon Yhteinen ydintutkimuslaitos Dubnassa (Neuvostoliitto), Voimakkaiden magneettikenttien ja alhaisten lämpötilojen kansainvälinen laboratorio Wroclawissa (Puola), Kansainvälinen tieteellistekninen tiedotusinstituutti ja SEV:in standardisointi-instituutti Moskovassa.

Monivuotisten ponnistusten ansiosta saatiin syntymään sosialististen maiden kahden- ja monenkeskisten yhteyksien järjestelmä, joka kat-

taa käytännöllisesti elämän kaikki alat. Nämä yhteydet ovat yksi tärkeimmistä tekijöistä, joka on vaikuttanut sosialistisen ystävyysliiton nopeaan kehitykseen ja maailman taloudellisten voimasuhteiden yhä jyrkempään muuttumiseen sosialismin hyväksi. Mainittakoon muutamia numerotietoja. Sosialististen maiden osuus maailman teollisuustuotannossa on noussut 10 prosentista vuonna 1937 20 prosenttiin vuonna 1950 ja lähes 39 prosenttiin vuonna 1972. Yksistään vuosina 1955—1972 sosialistisen ystävyysliiton maiden teollisuustuotanto kohosi 8-kertaisesti, kun taas taloudellisesti kehittyneissä kapitalistimaissa se nousi 3-kertaisesti.

Sosialistiset maat pyrkivät kaikin puolin laajentamaan kansainvälisiä yhteyksiään. Niiden yhteistyö on avointa, sitä voidaan toteuttaa kunkin valtion kanssa keskinäisen edun, täydellisen tasa-arvoisuuden ja sisäisiin asioihin puuttumattomuuden pohjalla. Tällainen asenne vetää erityisesti puoleensa kehitysmaita.

Kun Intia päätti rakentaa Bokaroon metallurgisen kombinaatin, USA suostui auttamaan sitä ehdolla, että 10 vuoden ajan kombinaattia tulevat hallitsemaan amerikkalaiset monopolit. Intia hylkäsi tämän ehdotuksen. Bokaron kombinaatti, joka tuottaa vuosittain 5 miljoonaa tonnia terästä ja jolla on mahdollisuuksia nostaa kapasiteettiaan 10 miljoonaan tonniin, rakennettiin Neuvostoliiton avulla ilman mitään ennakkoehtoja.

Vielä yksi esimerkki. Syyria pyysi monesti apua kapitalistimailta Eufratin padon rakentamisessa. Nämä antoivat suostumuksensa asettaen kuitenkin sellaiset ehdot, joihin Syyria ei voinut myöntyä. Länsisaksalaiset firmat esim.

olivat valmiit myöntämään luottoa rakentamista varten ehdolla, että näille turvattaisiin yksinoikeus maan vuoriöljyn nostoon. Neuvostoliitto auttoi Syyriaa asettamatta mitään ehtoja. Nykyään valtavan hydroteknisen laitoksen rakentaminen Eufratilla sujuu menestyksellisesti. Sosialististen maiden avun turvin Aasian, Afrikan ja Latinalaisen Amerikan maihin on rakennettu, rakennetaan ja suunnitellaan rakennettavaksi yhteensä lähes 3000 teollisuuslaitosta ja muuta kohdetta: mm. metallurgisia, kemiallisia ja konetehtaita, öljynjalostamoja, sähkövoimaloita sekä lääketieteellisiä laitoksia ja korkeakouluja. Rakennuskohteista mainittakoon sellaiset jättiläiset kuin Assuanin hydrotekninen laitos Egyptissä ja Bhilain kombinaatti Intiassa.

Jotta nuoret valtiot voisivat korvata saamansa taloudellisen avun, sosialistiset maat myöntävät niille suuria luottoja edullisin ehdoin: maksuaika on tavallisesti 8—12 vuotta, vuosikorko 2—3 prosenttia (kapitalistiset valtiot myöntävät luottoa 3—4 kertaa suuremmalla vuosikorolla). Luottojen kuoletus alkaa tavallisesti vasta rakennustöiden päätyttyä, ja se suoritetaan useimmiten kunkin maan perinteellisen vientiartikkelin muodostavilla tavaroilla. Kehitysmailta ei näin ollen »riistetä» niille tarpeellisia tuotteita, joita ne vasta aloittavat tuottaa ja jotka ovat välttämättömiä niiden sisäisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Sosialististen maiden tuki on omiaan edistämään nuorten valtioiden teollisuusperustan luomista ja **valtion**sektorin lujittumista taloudessa. Tällaisen suuntauksen poliittinen merkitys on ilmeinen: ainoastaan teollistaminen tur-

vaa »kolmannen maailman» maille todellisen taloudellisen riippumattomuuden, vain mahtava valtionsektori taloudessa antaa niille mahdollisuuden noudattaa rakentavaa ulkopoliittista linjaa ja ratkaista menestyksellisesti sisäisiä ongelmiaan.

Sosialististen maiden tuki ja esimerkki auttavat suuresti kehitysmaita niiden taistelussa tasa-arvoisuutensa puolesta kansainvälisissä suhteissa. Palautettakoon mieleen vain pari tapahtumaa. Vuonna 1971 Iran pakotti Englannin tarkistamaan uudelleen ilmakuljetussopimuksen, jossa oli loukattu iranilaisen osapuolen etuja. Yksi tarkistusperusteista oli Neuvostoliiton ja Iranin välinen lentoliikennesopimus, jossa otettiin huomioon molempien osapuolien edut. Kun Irak kansallisti 1972 amerikkalaisen, englantilaisen, ranskalaisen ja hollantilaisen pääoman hallussa olleen yhtymän Iraq Petroleum Company, joutui se boikotin alaiseksi kansainvälisillä öljymarkkinoilla. Irak ei kuitenkaan kärsinyt boikotista, sillä apuun tulivat sosialistiset maat. Ne laajensivat irakilaisen öljyn ostoa, lähettivät tankkilaivansa sitä hakemaan ja ryhtyivät pikaisiin toimenpiteisiin Irakin naftateollisuuden spesialistien kouluttamiseksi.

Sosialistisen ystävyysliiton maat ovat avanneet korkeakoulujensa ovet nuorten valtioiden läheteille edistääkseen »kolmannen maailman» asiantuntijoiden koulutusta. Nykyään sosialistisissa maissa on runsaat 25 000 opiskelijaa sadasta maasta. Heille myönnetään stipendi, paikka yhteisasuntolassa ja maksuton lääkärinhoito. Heitä koulutetaan maidensa taloudellisen ja tieteellisteknisen kehityksen suunnitelmien mukaisesti. Vuonna 1974 sosialistiset maat perustivat

erityisen stipendirahaston auttaakseen kehitysmaita kansallisten asiantuntijoiden kouluttamisessa.

Sosialistiset maat laajentavat yhteistyötä myös kehittyneiden kapitalististen valtioiden kanssa, pyrkivät vilkkaaseen kaupankäyntiin ja tieteellisteknisen kokemuksen vaihtoon niiden kanssa, toimivat yhteisen avunannon järjestämiseksi kehitysmaille ja pyrkivät yleismaailmallisten ongelmien yhteiseen ratkaisemiseen. Asiaa liioittelematta voidaan sanoa, että viime vuodet painuvat Neuvostoliiton ja kapitalistimaiden välisten taloussuhteiden historiaan pitkäaikaisten sopimusten pohjalla tapahtuvan keskinäisesti edullisen monipuolisen yhteistyön vuosina. Neuvostoliitto on solminut kymmeneksi vuodeksi tällaiset laajat hallitustenväliset sopimukset Suomen, Ranskan, Itävallan, Italian, BRD:n ja Englannin kanssa. Yleisesti tunnettuja ovat sellaiset yhteistoimet kuin italialaisen Fiat-yhtymän osallistuminen autotehtaan rakentamiseen Neuvostoliittoon, Renault-firman osallistuminen vähän polttoainetta kuluttavia autoja valmistavan Moskovan tehtaan uudestirakentamiseen sekä amerikkalaisten, länsisaksalaisten ja ranskalaisten firmojen kalustontoimitukset Kamalle rakennettavaa kuorma-autotehdasta varten. Valtaviin suunnitelmaluonnoksiin kuuluu myös toisaalta Neuvostoliiton ja toisaalta itävaltalaisten, länsisaksalaisten, ranskalaisten ja italialaisten firmojen välinen sopimus osallistumisesta Euroopan halki kulkevan kaasujohdon rakentamiseen. Parhaillaan valmistellaan sopimuksia Ranskan osallistumisesta Puolan kupariesiintymien hyödyntämiseen, Englannin osallistumisesta Puolan petrokemiallisen teollisuuden kehittämiseen,

BRD:n osallistumisesta suuren metallurgisen kombinaatin rakentamiseen Neuvostoliittoon yms. Neuvostoliitto tulee vuorostaan toimittamaan kalustoa Ranskan suurelle metallurgiselle tehtaalle ja rikastamaan urania Ranskan atomivoimaloita varten. Suomeen on Neuvostoliiton avulla rakennettu ensiluokkainen metallurginen tehdas ja parhaillaan rakennetaan kahta atomivoimalaa ja kaasujohtoa. Sosialististen ja kapitalististen maiden välillä on nykyään voimassa yhteensä noin 600 sopimusta teollisesta yhteistominnasta sekä koneenosien, yhdistysnivelien ja teknisen kokemuksen vaihdosta.

Sosialististen valtioiden asenne kyseisiin sopimuksiin on samanlainen: asiakumppaninsa kunnioittaminen ja puuttumattomuus sen sisäisiin asioihin. Sosialistiset maat lujittavat kaikinpuolisesti asiallista kanssakäymistä, millä osoittavat vakuuttavasti rauhantahtonsa ja pyrkimyksensä edistää käytännössä kaikkien maiden ja kansojen tasa-arvoista yhteistyötä. Tuo pyrkimys ilmenee selvästi kansainvälisen jännittyneisyyden lievenemisessä. Se ilmenee myös siinä, että nimenomaan sosialistiset maat esittivät ja perustelivat erilaiseen yhteiskuntajärjestelmään kuuluvien valtioiden rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatteen, joka on paitsi ihmiskunnan rauhantoiveen vakaa perusta myös kansainvälisten suhteiden kaikinpuolisen kehityksen ja lujittamisen tärkein edellytys.

»SYYTÖSTEN» LÄHTEET

Suuntaus yhteistyöhön ja asiallisten kanssakäymisten lujittamiseen kaikkien maiden kanssa ei ole kommunistien väliaikaista suhdannepolitiikkaa. Jo Genovan konferenssissa 1922 — ensimmäisessä kansainvä-

lisessä kokouksessa, johon osallistui neuvostotasavalta — Neuvosto-Venäjän hallitus julisti: »Nykyisellä historiallisella kaudella, joka mahdollistaa vanhan ja syntymässä olevan uuden yhteiskuntajärjestelmän rinnakkaisen olemassaolon, näitä kahta omistusjärjestelmää edustavien valtioiden välinen taloudellinen yhteistyö on pakottava välttämättömyys.»[23]

Sosialismi on periaatteellisesti rauhanomainen yhteiskunta, ja yhteistyö on luotettava keino valtioiden välisten rauhanomaisten suhteiden aineelliseen vakaannuttamiseen. Tämä seikka paneekin sosialistiset maat ponnistelemaan jatkuvasti valtioiden välisten asiallisten suhteiden kehityksen ja lujittamisen hyväksi. Ideologiset vastustajamme julistavat tuon tuostakin kommunististen puolueiden ja sosialististen maiden hallitusten olevan »isolationismin» puoltajia, syyttävät niitä pyrkimyksestä »hajaannuttaa maailmaa», myöntymättömyydestä yms.

»Syyttäjät» ignoroivat kommunistien teorian ja käytännön. Kommunistit pitävät ohjeenaan marxilais-leniniläistä oppia yhteiskuntakehityksen objektiivisista lainomaisuuksista ja edistävät koko toiminnallaan maailman yhtenäisyyteen tähtäävää kehitystä. He ovat aina pitäneet ja pitävät suurimpana asiana työtätekevien ihmisten, maailman kansojen yhteenliittymistä ja kaikkien maiden tehokkaan yhteistyön järjestämistä, mutta vapaaehtoista yhteenliittymistä ja tasa-arvoisen yhteistyön järjestämistä. Maailman ensimmäisen sosialistisen valtion perustaja Lenin sanoi vuonna 1920: »Me ryhdymme jälleenrakentamaan maailmantaloutta — sellainen on suunnitelmamme. — — Esitämme koko maailmalle positiivisen rakennustyöohjelman ja ke-

hitämme niitä näköaloja, jotka pohjautuvat taloudellisiin tekijöihin ja joita Venäjä ei pidä kaikki muut taloudet, muiden maiden taloudet hävittävänä itsekkäänä keskuksena, kuten oli ennen; Venäjä kehottaa uudestirakentamaan taloudet koko maailman näkökulmasta katsoen.»[24]

Korostaessaan maailmanlaajuisten yhteyksien merkitystä Lenin piti lähtökohtana kaikkien maiden kiinnostusta keskinäisesti edulliseen yhteistyöhön. Maailman imperialismin 1920-luvun alussa toimeenpaneman Neuvosto-Venäjän taloudellisen saarron aikana Lenin kirjoitti: »*Porvarimaiden täytyy käydä kauppaa Venäjän kanssa*: ne tietävät, että sekasorto tulee porvarimaissa edelleenkin jatkumaan samaan tapaan kuin tähän asti, jollei päästä taloudelliseen kanssakäymiseen muodossa tai toisessa.»[25]

Siitä kun Lenin lausui nämä sanat, on tapahtunut suuria muutoksia. On muuttunut myös yleismaailmallisten kanssakäymisten merkitys, muttei lainkaan vähenemiseen päin. Se on kasvanut ennen näkemättömästi. Nykyään on jo riittämätöntä puhua yksistään kaupankäynnistä. Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen Keskuskomitean pääsihteeri Leonid Brežnev puhuessaan Maailman rauhanvoimien kongressissa Moskovassa 1973 sanoi: »Nykyään on epäedullista ja järjetöntä rajoittaa yhteistyötä vain kaupankäyntiin. Ajan kanssa voidaan kulkea samaa jalkaa ja päästä tieteellisteknisen kumouksen vaatimusten ja mahdollisuuksien tasolle vain nojautumalla laajaan kansainväliseen työnjakoon. Nykyään tämä on luultavasti selviö. Tästä johtuu keskinäisesti edullisen pitkäaikaisen, laajakantoisen, niin kahden kuin monenkeskisen taloudellisen yhteistyön välttämättömyys.»[26]

Sosialismin suuntaus kansainvälisten suhteiden kaikinpuoliseen kehitykseen on pysynyt muuttumattomana sosialismin olemassaolon ensi päivistä. Sitä kummallisemmilta näyttävät tässä valossa imperialistisen propagandan yritykset syyttää sosialismia maailman yhteenliittymisen »vastustamisesta». Epäoikeudenmukaisia ryöstösuhteita se todellakin vastustaa, mutta tasa-arvoisia suhteita, jotka yksinään mahdollistavat valtioiden rauhanomaisen, luotettavan yhteistoiminnan, se on aina edistänyt ja tulee edelleenkin edistämään.

Sosialismia vastaan kohdistettujen syytösten tausta on muuten aivan selvä. Sitä kuvaa imperialististen valtioiden tiettyjen piirien pyrkimys estää tai vaikkapa jarruttaa jännittyneisyyden lieventymistä ja keskinäisesti edullisen asiallisen yhteistyön lujittumista, sillä tämä sulkee objektiivisesti pois sekä kilpavarustelun (ja näin ollen myös sotateollisuuden ylivoitot) että epätasa-arvoisuuden kehittyneiden ja kehitysmaiden välisistä suhteista (ja näin ollen myös mahdollisuuden riistää jälkimmäisten voimavaroja sekä niiden kansallisrikkautta). Sitä kuvaa yritys todistaa kapitalismi syyttömäksi maailman hajottamiseen, vaikkei lainkaan Neuvosto-Venäjä eivätkä muut sosialistiset maat käyttäneet sellaista mahtavaa maailmanyhteyksiä hajottavaa keinoa kuin taloudellista saartoa (jota imperialistit käyttävät nykyäänkin — muistettakoon suhtautuminen Kuubaan); eikä sosialismi vaan imperialismi sytyttää sotia, jotka tuottavat murheita ja kärsimyksiä miljoonille ihmisille ja jättävät kansainvälisiin suhteisiin vihamielisyyden, epäluottamuksen ja jännittyneisyyden synkän perinnön. Sitä kuvaa myös imperialismin

reaktio suurimpien markkinoiden ja raaka-ainelähteiden menettämiseen (on aihetta palauttaa mieleen äskettäiset tapahtumat: »öljyasetta» laillisten etujensa puolustamiseen käyttäneiden arabimaiden päälle ryöppysi eräiden Lännen lehtien palstoilta kuten runsaudensarvesta syytöksiä »myöntymättömyydestä», »uppiniskaisuudesta» ja »maailman hajottamisesta»).

Voitaisiinko nykyään rajoittaa kansainvälisen yhteistyön voimistumisprosessia? Ihmisten tarve omata ihmiskunnan kartuttaman rikkauden koko moninaisuus tulee tänään esiin tavattoman selvästi. »Paitsi leipää, joka yksinkertaisuudessaan ilmensi kivikauden ihmisen ravintoa, jokainen vaatii päivittäisen annoksensa rautaa, kuparia ja puuvillaa, oman annoksensa sähköä, vuoriöljyä ja radiumia, annoksensa keksintöjä, elokuvia ja kansainvälisiä uutisia. Nykyään ei riitä pelkkä pelto, olkoon se miten laaja tahansa, vaan tarvitaan koko maapallo tyydyttämään tarpeemme.»[27]

Mainitut sanat lausui jo 1930-luvun lopulla tunnettu ranskalainen filosofi ja paleontologi Teilhard de Chardin. Ihmiskunta on siitä lähtien tajunnut yhä selvemmin ponnistustensa yhdistämisen välttämättömyyden. Eivätkä mitkään kansainvälisten suhteiden kehitystä jarruttamaan tarkoitetut toimenpiteet — tietoiset enempää kuin vaistonvaraisetkaan — voi menestyä pitkän aikaa.

MONOPOLI VAI KANSAINVÄLINEN OMAISUUS?

Aikakauttamme voidaan vähääkään liioittelematta sanoa tieteen voiton aikakaudeksi. Muuttuessaan välittömäksi tuotantovoimaksi ja yhteiskunnan rikkauden kartuttamisen merkittäväksi tekijäksi tiede on tul-

lut kansainvälisen yhteistyön tärkeäksi näyttämöksi. Yhteiskunnallisen tuotannon teho riippuu yhä suuremmassa määrin tieteellisteknisten saavutusten hyväksikäytöstä. Näin ollen kullekin maalle käy yhä tarpeellisemmaksi soveltaa tieteellisiä löytöjä ja keksintöjä, mobilisoida näihin tarkoituksiin aineelliset ja finanssivarat sekä yhdistää tiedemiesten ja asiantuntijoiden ponnistukset. Sekä sosialistiset että kapitalistiset maat pitävät ensisijaisen tärkeänä valtioiden välistä tieteellisten tutkimusten koordinointia ja tutkimustyön tulosten vaihtoa.

Tieteellisen etsinnän lähtökohdat ja tulokset ovat periaatteessa aina olleet kansainvälistä omaisuutta. Niinpä jokaisen koululaisen tuntemaa kemian kehityksen perustana olevaa Mendelejevin alkuaineiden järjestelmää ei kukaan ole milloinkaan ostanut Venäjältä. Koko planeettaa valaisevan Edisonin lampun rakennetta ei ole milloinkaan pidetty salassa. Radioaktiivisten alkuaineiden hajoamista tutkineiden suurten ranskalaisten fyysikkojen Pierre ja Marie Curien tutkimustyön tulokset ovat kaikkien käytettävissä. Eteläafrikkalaisen kirurgin Christian Bernardin suorittaman sydänsiirtoleikkauksen menetelmät ovat maailman kaikkien lääkäreiden omaisuutta.

Tieteen saavutusten laaja käyttö sotatarkoituksiin johti valitettavasti siihen, että suuri määrä tieteellisten tutkimusten tärkeimmistä saavutuksista salattiin, kätkettiin sotaministeriöiden teräskaappeihin ja käytettiin surma-aseiden luomiseen. Tällaista käytäntöä noudatetaan tänäkin päivänä. USA:ssa esim. yli 70 prosenttia tieteen kehitykseen käytettävistä varoista on välittömästi osoitettu sotilaallisiin tutkimuksiin.

Tiedemiesten työn tulosten muuttuessa valtavien voittojen saannin välittömäksi keinoksi tapahtuu tärkeimpien tieteenalojen nopea monopolisointi, keinotekoisesti pidätetään myös sotilasmahdin lisääntymiseen vaikuttamattomien saavutusten hyväksikäyttöä. Patentit ja lisenssit hinnoitetaan erityisen korkealle. Niiden myynnistä saadut vuotuiset tulot nousevat miljardeihin dollareihin ja ovat selvästi kasvamaan päin.

Monopolihinnat, tieteellisen tutkimustyön tulosten käyttö kilpataistelun sekä sotilaallisen ja poliittisen painostuksen keinona johtavat maiden ja kansojen taloudellisen kehityksen tasossa havaittavien eroavuuksien syvenemiseen sekä valtioiden ja kansakuntien välisten ristiriitojen ja selkkausten kärjistymiseen. Tästä kärsivät erityisesti nuoret valtiot. »Tieteen markkinoilla» vallitsevat korkeat hinnat riistävät niiltä monesti etumaisen kokemuksen käyttämismahdollisuuden. Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden itsenäiselle kehitystielle siirtyneille valtioille osoittama tieteellistekninen apu tosin neutralisoi melkoisesti tämän kielteisen ilmiön vaikutusta. Tuotantonsa suunnittelukeskuksia rakentaessaan Intia esim. sai Neuvostoliitolta korvauksetonta apua neljän instituutin — metallurgisten tuotantolaitosten, öljynjalostustehtaiden, lämpövoima-asemien ja öljyntuotannon suunnitteluinstituutin — rakentamisessa. Tšekkoslovakia rakensi ja kalusti lahjaksi Intialle metallinleikkauskoneiden instituutin, joka suorittaa tutkimustyötä ja suunnittelee uusia konemalleja. Puolalaiset toimistot tulevat osallistumaan Intian laivanrakennuksen keskussuunnittelulaitoksen rakentamiseen.

Miten suuresti lisääntyisikään tieteellisteknisen ja sosiaalisen edistyksen vauhti koko maailmassa, jos tällainen asenne tulisi yleiseksi.

Monilla ihmistiedon suunnilla edistyksen voivat turvata vain useamman maan yhteiset ponnistukset. Esimerkkinä mainittakoon Etelämantereen tutkiminen, johon osallistuu kymmeniä valtoita. Tämän tutkimisen tulokset ovat yhteistä omaisuutta. Tai sanokaamme monien maiden tiedemiesten yhteistyönä säännöllisesti suorittama maailmanlaajuinen geofyysinen tutkimustyö, sen aineistot ovat kaikkien valtioiden käytettävissä. Yhä laajemmaksi käy yhteistyö ydinenergian rauhanomaisten käyttömahdollisuuksien etsinnässä, maailman valtamerien rikkauksien hyödyntämisessä yms.

Tieteellisteknisen yhteistyön moninaisten suuntausten joukossa on kaksi, joita voidaan täydellä syyllä pitää nykyihmiskunnalle tärkeimpinä tieteenhaaroina. Tärkeimpinä sekä suoranaiselta merkitykseltään että niiden yhdistävältä osuudeltaan. Näitä suuntauksia ovat avaruudentutkimus ja ihmisen terveyden suojelu.

Pääsy avaruuteen on tieteen suurenmoinen voitto, joka vahvistaa tieteen olevan oikealla tiellä luonnon tiedostamisessa. Pääsy avaruuteen on tekniikan suurenmoinen voitto, osoitus siitä, että ihmisellä on erinomainen kyky toteuttaa tietonsa teoin. Pääsy avaruuteen on myös ihmisen suurenmoinen sosiaalinen voitto, se todistaa ihmisten lähestyvän valtavaa rakennusta, jonka julkisivulla lukee: »Ihmiskunnan yhtenäisyys». Ihminen on astunut maan kehdosta ulkopuoliseen maailmaan, jo yksistään tämä seikka antaa uuden merkityksen ihmissuvun yhtenäisyyden käsitteelle.

Aivan ensimmäisistä avaruuslennoista, riippumatta siitä olivatko ne neuvostoliittolaisten vai amerikkalaisten astronauttien suorittamia, kävi selväksi: ihmisen pääsy maan piirin ulkopuolelle on kansainvälinen voitto, jonka tulokset eivät voi kuulua erilliselle valtiolle (saatikka yksityiselle henkilölle). Itse asiassa kaikki maapallon ihmiset käyttävät hyväkseen avaruustutkimusten saavutuksia jo 1960-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Televisiokuvia lähettävät tekokuut, tietoliikennetekokuut, sääennustusten laadinta sääsatelliittien avulla, merialusten kosminen navigointi — siinä ei läheskään täydellinen luettelo koko maailman hyväksi suoritetuista avaruustutkimuksista.

Avaruuslennot vaativat valtavien järjestelmien ohjauksen tavattoman laajaa ja täydellistä hallitsemista, jättimäisten tuotantovoimien käyttöä, suurten ihmisjoukkojen yksimielistä toimintaa sekä sellaisia aineellisia ja finanssivaroja, joita ei ole läheskään kaikilla mailla. Loogisena seurauksena tästä syntyi ajatus eri valtioiden avaruustutkimuksiin käyttämien aineellisten, taloudellisten ja tieteellisten voimavarojen yhdistämisestä.

Tieteellisen yhteistyön järjestäminen ja kehitys ei suinkaan ole ollut helppoa. Niin sanotun kylmän sodan kaudella sillä oli melkoisesti vastustajia, jotka hokivat kilpailusta, kosmisesta »kilpa-ajosta». Neuvostoliitto piti alusta alkaen lähtökohtana sitä, että avaruus on yhteistyön eikä kilpailun näyttämö. Tällainen asenne pääsi vähitellen voitolle. Vuonna 1962 Neuvostoliiton Tiedeakatemia ja Yhdysvaltain Kansallinen Astronautti- ja Avaruushallinto solmivat yhteistyösopimuksen avaruuden tutkimi-

sesta rauhanomaisessa tarkoituksessa. Sovittiin tiedonvaihdon järjestämisestä avaruusmeteorologian, maan magneettisen kartan laatimisen ja yhteyssatelliittien käytön alalla. Molempien maiden tiedemiesten keskinen kanssakäyminen on siitä lähtien yhä vilkastunut. Vuonna 1970 virittyivät keskustelut neuvostoliittolaisten ja amerikkalaisten avaruusalusten yhteisten lähentymis- ja telakointilaitteiden luomisesta.

Mainitun suunnitelman käytännöllisen toteuttamisen pani alulle Moskovassa 1972 solmittu sopimus yhteistyöstä avaruuden tutkimisen ja rauhanomaisen hyväksikäytön alalla. Neuvostoliiton ja USA:n sopimus edellyttää tietoyhteyksien järjestämistä ja toiminnan koordinointia lähiavaruuden, kuun ja aurinkokunnan kiertotähtien tutkimisessa. Sopimuksen yhteydessä mainittiin erityisesti tutkimustyön tulosten kansainvälisen hyväksikäytön mahdollisuudesta. Tämän yhteistyön merkittävimpiä saavutuksia on heinäkuussa 1975 suoritettu neuvostoliittolaisen Sojuz- ja amerikkalaisen Apollo-avaruusalusten yhteislento ja telakointi.

Avaruuden valloittamisen alalla suoritettavan yhteistyön loistavimpia esimerkkejä on Ranskan aloitteesta hyväksytty geodesian tarkoituksia palveleva tekokuiden kansainvälinen havainnointisuunnitelma. Vuodesta 1971 tällaisia havaintoja on koordinoidun suunnitelman mukaisesti suorittanut 63 tieteellistä asemaa 16 maassa: Itävallassa, Bulgariassa, Isossa-Britanniassa, Unkarissa, DDR:ssä, Kreikassa, Mongolian Kansantasavallassa, USA:ssa, Neuvostoliitossa, BRD:ssä, Suomessa, Ranskassa, Ruotsissa, Sveitsissä, Jugoslaviassa ja Japanissa.

Tereveydenhoito on inhimillisen toiminnan

sellainen ala, jolla on valtava merkitys koko maailmalle, kaikille maille ja kansoille riippumatta näiden yhteiskunnallisesta järjestelmästä ja kehitystasosta. Eri maiden yhteistyöllä terveydenhoidon alalla on jo pitkä historia takanaan. Lääketieteen saavutukset ovat aiemminkin levinneet melko nopeasti, tulleet aika pian kaikkien maiden lääkäreiden tietoon (esimerkkinä lienee riittävän vakuuttava penisilliinin tunnetuksi tuleminen).

Tänään lääketieteen päiväjärjestykseen nousee tavattoman vaikea taistelu sellaisia uhkaavia sairauksia vastaan kuin sydän- ja verisuonitaudit, syöpä, hermohäiriöt sekä eri yksilöiden geneettisessä rakenne- ja funktiojärjestelmässä olevien häiriöiden aiheuttamat synnynnäiset anomaliat. Pelkkä tietojen ja kokemuksen vaihto ei enää riitä, tarvitaan näitä ihmiskunnan vitsauksia vastaan tehoavien taistelukeinojen **yhteistä etsintää.** Terveydenhoidon alalla tapahtuvan kansainvälisen yhteistyön merkitys koko ihmissuvulle ei kaipaa selityksiä. Niin kuin planeettamme Maa on meille kaikille yhteinen, niin myös ihminen on biologisena olentona yhtenäinen, ja lääketieteen etsinnän koordinointi merkitsee tällöin huolenpitoa ihmiskunnan tulevaisuudesta. Lukuisat yhteistyösopimukset terveydenhoidon alalla ja Maailman Terveysjärjestön perustaminen YK:n johdolla ovat todisteksena siitä, että enemmistö nykymaailman valtioiden hallituksista pitää välttämättömänä yhteistoimintaa lääketieteen alalla.

Lääketieteen alalla solmituista sopimuksista merkittävin on eittämättä Moskovassa 1972 allekirjoitettu asiakirja Neuvostoliiton ja USA:n välisestä yhteistyöstä. Neuvostoliiton terveyden-

hoitoministeriön ja USA:n terveys-, valistus- ja sosiaalihuoltoministeriön välisen suoran yhteyden kaukokirjoitin välittää joka päivä mitä tuoreimpia tietoja lääkäreiden, fysiologien ja kliinikkojen työstä ja tieteellisistä tutkimuksista. Tällainen pysyvä yhteys ja töiden koordinointi ovat edistäneet suuresti monien vaikeiden lääketieteellisten ongelmien ratkaisemista, mm. syöpäkasvainten tutkimista.

VALTA JA VOIMA VELVOITTAVAT

Vuosisatamme tuo esiin yhä uusia, monien maiden koordinoitua yhteistoimintaa vaativia ihmiselämän aloja. Aivan erityisenä, kansainvälisten suhteiden ja yhteistyön kehitykseen aktiivisesti vaikuttavana tekijänä esiintyy tällä taustalla tieteellisteknisen kumouksen kärjistämä yhteiskunnan ja luonnon vuorovaikutuksen ongelma.

Ihmiset pääsevät perille yhä uusista aineellisen maailman salaisuuksista ja alkavat vähitellen tajuta maapallon **yhteiseksi ja toistaiseksi ainoaksi** Ihmiskunnan planeetaksi. »Luotettavimmatkin» rajavartiostot ovat voimattomia luonnon edessä, tarpeettomia sille; kalat, linnut, eläimet, rajumyrskyt ja kasvit eivät tiedä valtiollis-hallinnollisia rajoja. Ilmakehä, hydrosfääri, maaperä, kasvisto ja eläimistö läpitunkevat toisensa kautta planeetan. Luonto on jakautumaton, ja tuosta jakautumattomuudesta on tulossa selviö jokaiselle.

Ihmisten planeettaansa ja sen luontoon kohdistaman vaikutuksen jakautumattomuus ei tänään ole lainkaan yhtä selvä kuin luonnon jakautumattomuus. Tuo vaikutus on jakautumaton siinä mielessä, että kukin etenkin teollisesti kehittyneistä maista voi luonnonjärjestelmässä

saada aikaan maailmanlaajuisia järkytyksiä, panna alulle koko ihmiskunnan uhan alaiseksi asettavia prosesseja. Toisin sanoen ihmisten toiminta maapallon jossain ääressä saattaa vaikuttaa tuntuvasti sen muilla alueilla.

Skandinavian maiden asukkaat joutuvat tuon tuostakin kokemaan noita vahingollisia seuraamuksia, kun tuuli tuo heidän asuinpaikoilleen Englannin tehtaiden tukahduttavaa savua. Afrikan rannikot saavat kokea ekologisia järkytyksiä Aasiassa tapahtuvan lintujen säännöstelemättömän ampumisen takia. Kauttaaltainen metsänkaato eräiden teollisesti kehittyneiden maiden alueilla köyhdyttää koko planeetan ilmastoa. Vetypommin räjähdyksen jälkeiset radioaktiiviset saasteet voivat kiertää maapallon moneen kertaan ja laskeutua maanpinnalle millä maapallon kolkalla tahansa.

Kyseisten ilmiöiden uhkaavuus ja niiden aiheutumisen syy piilee samalla planeetalla rinnatusten olevien maiden ristiriitaisissa toimissa, jotka jatkuvat valitettavasti nykyäänkin. Ihmiskunta on vasta hiljattain alkanut tajuta, että luonnonympäristön ahtamisella valtiollisen kartan soluihin ja sen eristäytyneellä hyväksikäytöllä — jokaisessa solussa omalla laillaan — voi olla mitä raskaimmat seuraukset ennen kaikkea itse ihmiselle.

Ihmisen petomainen suhtautuminen luontoon seuraa objektiivisesti hänen menneisyydestään, se on lainomainen jäänne tuotantovoimien alhaisen kehitystason kaudelta, kun taistelu luontoa vastaan muodosti ihmisen tuotannollisen toiminnan olemuksen. Nykyoloissa taas ihminen on tulemassa luonnon valtiaaksi, mutta tästä huolimatta hänessä ilmenee edelleenkin liian

usein perinnäistä vihamielistä suhtautumista luontoon.

Voima edellyttää vastuuta, toistavat mielellään poliitikot. Ihmiskunnan voima on tänään luonnonvoimien tasavertainen »kilpailija». Sen teho on 10^9 kW, mikä tietenkin antaa perään auringon teholle (10^{23} kW), mutta on riittävä vaikuttamaan olennaisesti maanpinnalla, ilmakehässä ja valtameressä kehittyviin prosesseihin. Maata muokatessaan ihminen siirtää suunnilleen kolme kertaa suuremman maamäärän verrattuna planeetan uumenista saman ajan sisällä nousevien vulkaanisten aineiden määrään. Kaivoksia tyhjentäessään sekä patoja ja kanavia rakentaessaan hän nostaa maanpinnalle vuosittain lähes viisi kuutiokilometriä maaperää. Hän tarvitsee muutaman päivän muuttaakseen maiseman tai luodakseen uuden meren. Ihminen on päässyt perille aineen syvimmästä salaisuudesta ja saanut haltuunsa atomin voiman. Hän on luonut sellaiset yhteysjärjestelmät, että Maa on radiumsäteilyssään saavuttanut elämäämme ylläpitävän Auringon tason.

Kunpa inhimillinen vastuuntuntokin edistyisi samaa tai vaikkapa suunnilleen samaa vauhtia. **Homo sapiens**'in saavuttama voima on toistaiseksi planeettamme laajoilla alueilla yksityisomistuksen itsekkään kuoren kahlitsema. Siksi tuo voima vaikuttaa ainoastaan omistajan itseluottamukseen paisuttaen sitä hirvittävästi ja estää häntä ottamasta **käytännössä** huomioon sitä seikkaa, että yhteinen »avaruusaluksemme» on vain pieni heikko planeetta, josta tulee kuollut kappale, jos sen päällä olevat valtiot jatkavat ristiriitaista, ihmiskunnan yhteiset edut laiminlyövää toimintaa. Näin ollen on mahdo-

tonta yliarvioida ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen tasapainottamiseen tähtäävien yhteisten kansainvälisten ponnistusten merkitystä. Tieteellisen kommunismin perustanlaskija Karl Marx määritteli luonnon ihmisen **epäorgaaniseksi kehoksi.** Huolenpito »epäorgaanisen kehonsa» säilyttämisestä ja tervehdyttämisestä on ihmiskunnan yhdistymisen tärkeimpiä kannustimia.

Täydellinen ja kaikinpuolinen luonnon hyödyntämisen koordinointi ja suunnitelmallisuus on yksinomaan maailmanlaajuisen sosialistisen yhteiskunnan toteutettavissa. Olisi silti väärin jäädä passiivisesti odottelemaan uuden yhteiskuntajärjestyksen yleistä voittoa. Luonnonsuojelun puoltajat, tiedemiehet jotka tuntevat olevansa vastuussa tulevaisuudesta, kaikki joita huolestuttaa huomispäivä, taistelevat aktiivisesti tulevaisuutta silmällä pitävän yhteistyön ehtojen luomiseksi jo tänään.

Onko yhteistyö mahdollista yhteiskuntajärjestelmältään erilaisten maiden yhteiskunnassa? Kommunistit vastaavat tähän varmasti: kyllä, se on mahdollista. Se on mahdollista rauhanomaisen rinnakkaiselon ja koko maailman mitassa kehittyvien monipuolisten suhteiden oloissa.

Suurenmoisesta taistelusta koituvat ehdottomasti suurenmoiset tulokset. Ne, jotka taistelevat elinympäristömme tervehdyttämisen puolesta, ovat jo nyt päässeet huomattaviin tuloksiin, joiden merkitys ei ole suinkaan taktillinen. Kansainvälisen jännityksen lieventyminen, tiedemiesten ja kulttuurin toimihenkilöiden laaja kanssakäyminen, radio- ja televisiotekniikan avulla luotu, miltei koko maapallon yli ulottuva tiedonvälitysjärjestelmä ovat muidenkin

kuin edistyksellisten poliittisten voimien toiminnan tulosta. Oman panoksensa asiaan ovat antaneet myös innokkaat luonnonystävät, joiden jalo toiminta lujittaa maan kansojen yhteistyötä.

Sitä mukaa kuin luonnon hyödyntämis- ja suojeluongelmista tulee yhä päivänpolttavimpia, ne yhä useammin joutuvat sosiaalidemagogian uhrien kurjaan asemaan. Omistajaluokat ja niiden tahtoon alistuvat viranomaiset osoittavat joskus hämmästyttävää kekseliäisyyttä yrittäessään valvoa yhteiskunnassa ilmenevää mielenkiintoa ekologiaa, tulevaisuuden ennustetoimintaa ja näillä ei-perinteellisillä aloilla kehittyvää kansainvälistä yhteistyötä kohtaan. Luonnonsuojelijat, ekologit, julistetaan usein syyllisiksi ... työttömyyteen (heidän takiaan on muka suljettu ympäristöä saastuttava tehdas, mikä on riistänyt työn niin ja niin monelta työläiseltä), energiakriisiin (mikä on taaskin tulos ekologien toiminnasta runsaasti rikkipitoisen polttoaineen käyttämiskiellon aikaansaamiseksi), ekologit julistetaan melkein isänmaan vihollisiksi. Mitenkäs muuten, kun kerran järkevään luonnonkäyttöön tähtäävät toimenpiteet voivat »hidastuttaa teknistä edistystä ja rikkoa yrittäjyysjärjestelmän kilpakoneiston». Tämäntapainen asenne pyrkii tunkeutumaan myös kansainväliselle areenalle.

Ihmiskunta joutuu tekemisiin imperialismin yleisinhimillisten ongelmien kustannuksella tapahtuvan häikäilemättömän loisimisen kanssa. Kallishintaiset puhdistuslaitteet panevat monopolit »säästämään» yhteiskunnan kustannuksella ja tietenkin perustelemaan »tieteellisesti» käytäntönsä. Pyrkimys rajoittaa yhteistyötä jolla-

kulla alalla, joka liittyy ihmisen ja hänen elinympäristönsä välisen vuorovaikutuksen tasapainottamiseen, johtuu melkoisessa määrin siitä, että monet korkealle kehittyneistä kapitalistimaista »elävät» pääasiassa muiden maiden luonnonrikkausten kustannuksella. Amerikkalainen, japanilainen ja länsisaksalainen pääoma esim. painostaa melkoisesti kehitysmaiden hallituksia pakottamalla näitä sijoittamaan alueilleen tuotantolaitoksia, joiden ympäristön saastuttamiskerroin on korkea. Norjan alumiinitehdas »muutti» Etelä-Amerikkaan, sillä Norjan yhteiskuntapiirit olivat ilmaisseet tyytymättömyytensä metsien hävittämisestä johtuneen ilmaston saastumisen johdosta. Argentiinassa, Brasiliassa, Kolumbiassa, Meksikossa ja Venezuelassa lisääntyy ulkomaisten monopolien valvonnassa olevien petrokemiallisten tuotantolaitosten määrä. Vain 6 prosenttia maapallon väestöstä muodostavat amerikkalaiset pitävät hallussaan lähes 40 prosenttia maailman luonnonvaroista. USA tuo maahan neljäsosan käyttämästään kuparista, 40 prosenttia lyijystä, yli 50 prosenttia sinkistä, 80 prosenttia alumiinista, 99 prosenttia mangaanimalmista ja valtavat määrät rautamalmia. »Vieraan luonnon» hyväksikäyttö ei luonnollisesti kovinkaan huolestuta. Ei huolestuta se, mitä jää jäljelle tulevaisuudelle, eikä kyseisen vyöhykkeen enempää kuin koko maapallonkaan biosfäärille aiheuttuva vahinko. Tämä seikka kyllä »perustellaan»: »mehän suoritamme tuotantovoimien uudelleenjakoa», kannustamme »teknistä sivistystä».

Kaikkea tätä on jo ollut. Siirtomaakauden historia on tarjonnut verrattomia näytteitä »alkuasukkaiden pelastamisen» -aiheisesta demago-

giasta, siitä miten ihmisystävälliset eurooppalaiset onnellistivat heidät nostaen villiydestä sivistykseen. Kapitalistisen Euroopan läheteillä on tietenkin ollut tietty sivistävä osuus, mutta nyt kun siirtomaajärjestelmän linnakkeet ovat kaatuneet, on käynyt selväksi, ettei se ollut lainkaan »alkuasukkaiden» onnellistamista, vaan vuosisataista henkistä ja fyysistä ryöstämistä. Samalla ryöstettiin heidän maataan samoin kuin itse kapitalististenkin valtioiden maata, joka oli joutunut yksityisomistuksellisen riiston kohteen viheliäiseen asemaan. Siirtomaajärjestelmä on painumassa menneisyyteen, mutta sen mentaliteetti nähtävästi vielä elää ja sanelee uusia ryöstömuotoja.

ONKO UUSI MAAILMANKUVA MAHDOLLINEN?

Tieteellistekninen kumous, ihmismahdollisuuksien valtava lisääntyminen ja tieteen kehitys tekevät eittämättä korjauksia inhimillisen elämän muotoon. Vuosisataiset siteet kotipaikkaan, esineisiin, ammatteihin ja muihin ihmisiin heikkenevät. Syntyy uusia arvokäsityksiä. Ihminen ikään kuin saisi uusia ominaisuuksia: ennen näkemättömän liikkuvuuden, nopean mukautuvuuden epätavallisiin oloihin, kyvyn tarkistaa moneen otteeseen tietonsa, taitonsa ja tottumuksensa. Ehkä hänestä todellakin tulee maapalloa kiertelevä vaeltaja, kuten eräs fantastikirjailija on sanonut.

Mainitut muutokset tapahtuvat suurimmassa osassa maailmaa kuitenkin vanhoissa puitteissa. Entisen kulutusvimman kieltää vain uusi, vieläkin kauhistuttavampi kulutusvimma. Ihmiset ovat yksinkertaisesti ulottaneet kaikkeen heitä ympäröivään lautasliinan käyttöperiaatteen: käy-

tön jälkeen heitettävä menemään. Taide jota ihminen ihasteli vielä eilen, vakaumukset joita hän julisti ja puolusti, luonnon kauneus jota hyväili hänen katseensa, rakkaus jota hän palvoi, ja lopulta ihmiset, joiden kanssa hän jakoi leivän ja särpimen — kaikki »heitetään menemään». Ihminen elää kuin hummaaja. Ei ole mitään vakituista, pysyvää, kaikki on vain lyhytaikaista.

Merkillistä kyllä, mutta periaate »käytetty heitetään menemään» ulotetaan meidän yhteiseen kotiplaneettaamme Maahan. On halvempaa hajottaa vuori kuin toteuttaa liikenneyhteyttä sen ympäri, siis alas vuori! Kun järveä käytetään jätevesien saostusaltaana, ei järveä enää ole, se on »heitetty menemään». Vuosisataiset metsät pannaan paperiksi. Kohta sitten joutavat kaatopaikalle vanhat aikakauslehdet, jotka ovat uhranneet seitsemisenkymmentä prosenttia palstatilaa mitä typerimmille mainoksille. Ne on käytetty ja heitetty menemään. Entä metsän tilalle raivattu pelto, joka kymmenen vuoden jälkeen joutuu eroosion alaiseksi liiallisen ja ajattelemattoman käytön vuoksi? Sekin on käytetty ja heitetty menemään ainakin vuosikymmeniksi, ellei vuosisadoiksi. Ilmaan heitetään miljardeja tonneja hiilihappoa, joet muutetaan poistokanaviksi ja sisämeret sekä järvet mätäneviksi soiksi, maaperää köyhdytetään ja myrkytetään herbisideillä ja pestisideillä — eikö tämä merkitse ihmisten asuinpaikkana olevan planeetan »heittämistä menemään»?

Kaikki tuollaiset ilmiöt todistavat, että ympäröivän maailman rikkauksien vuosisataiselta yksityisomistukselliselta kulutukselta perinnöksi jäänyt maailmankäsitys on perinpohjaisesti

uudestitarkistettava, että tarvitaan uutta maailmankuvaa. Tuon maailmankuvan on oltava selvä jokaiselle, siinä on otettava huomioon inhimillisen olemassaolon maantieteellinen, ekologinen, taloudellinen ja poliittinen näkökohta. Sen on heijastettava aika-käsitettä toisin kuin nykyään. Sen on edellytettävä ihmisten vastuuta heidän keskinäisessä sekä ihmisen ja luonnon välisessä vuorovaikutuksessa. Toisin sanoen **nykytodellisuus vaatii maailmankuvaa, joka rakentuisi ihmiskunnan yhdistäytymisen sekä yhteiskunnan ja luonnon vuorovaikutuksen sopusointuisuuden periaatteille.**

Uusi suhtautuminen maailmaan koskettaa ehdottomasti tämän maailman inhimillisen »omistamisen» perustoja. Omistaessaan maapallon millaisen alueen tahansa ihminen, ihmisryhmä, valtio omistaa osan yleisinhimillisestä omaisuudesta — Maan luonnosta. Ne eivät voi, niiden ei saa olla eristäytyneitä omistajia, sillä **planeettamme, sen rikkaudet ovat historiallisesti olemassaolleen, olemassaolevan ja tulevan ihmiskunnan omaisuutta.**

Ihmisten on tarkkailtava itseään »inhimillinen»-käsitteen eikä monien sydämelle niin rakkaan »minun»-käsitteen prisman läpi. On tehtävä loppu valitettavasti vielä usein tavattavasta siveettömästä käytännöstä, kun luonnon rikkauksia ja ihmisen lahjakkuutta tuhlataan liiallisuuksien tehtailuun silloin kun vierellä riehuvat taudit, nälkä ja kurjuus.

»Tähän saakkaa ihmiset ovat liikkuneet sivistyksen tietä selin tulevaisuuteen; he ovat tavallisesti suunnanneet katseensa kohti menneisyyttä ja heitelleet vain sangen harvoja ja pinnallisia silmäyksiä tulevaisuuteen. Nyt kun or-

juus on hävitetty, ihmisen on keskitettävä huomionsa nimenomaan tulevaisuuteen.»[28] Nämä sanat lausui Ranskan vallankumouksen kaudella huomattava ajattelija Saint-Simon. Hän silti erehtyi. Orjuus vaihtui riippuvuuden toiseen, hienompaan ja ovelampaan muotoon, ja ihmiset jatkoivat kulkuaan historiallisen edistyksen tietä yhä vain selin tulevaisuuteen.

Marx kirjoitti: »Yksityisomistus on tehnyt meidät niin tyhmiksi ja yksipuolisiksi, että jokin esine on vasta sitten **meidän**, kun me omistamme sen, kun se siis on pääomana olemassa meitä varten tai kun me välittömästi pidämme sitä hallussamme, syömme sitä, juomme sitä, kannamme mukanamme, asumme siinä jne., lyhyesti sanoen kun **käytämme** sitä.»[29] **Omistamisen** tunne syrjäyttää, tukahduttaa kaikki muut tunteet, siitä tulee suodatin, jonka läpi yksityisomistukseen perustuva yhteiskunta omaksuu todellisuutta. Ihmiselämä, koko sen monivaiheisuus pelkistetään elintarvikkeiden kulutukseen.

Jokainen tähän asti eläneistä sukupolvista on pyrkinyt luovuttamaan jälkeläisilleen luonnon mahdollisimman paljon esineelliseksi rikkaudeksi muutettuna. Ja hyvin harvoin ja arasti on epäilty tulisivatko olemassaolevat arvostukset, pyrkimykset ja päämäärät vastaamaan jälkipolven arvostuksia, pyrkimyksiä ja päämääriä. Ihmisten varmuus tekojensa oikeellisuudesta ja tulevien sukupolvien kiitollisuudesta on ollut järkkymätön. Pystyttäessään nykysivistyksen suurenmoista rakennusta he eivät pitkään aikaan huomanneet ihmiskunnalle koituvia valtavia menetyksiä.

Nykyisen mahdin harkitsematon konjunktuu-

rikäyttö voi aiheuttaa entistä vakavampia menetyksiä. Tämän seikan huomioon ottaen Neuvostoliiton Kommunistinen Puolue, maailman mahtavimpiin valtioihin kuuluvan maan hallitseva puolue, esitti vaatimuksen luonnonvarojen sellaisen yhteiskunnallisen kulutuksen järjestämisestä, että myös tulevat sukupolvet voisivat nauttia luonnon kaikista antimista. Uusi sosialistinen yhteiskunta rakentaa itsensä ja luonnon keskinäisen vuorovaikutuksen uudelle perustalle. Kunpa tällainen uudelleenjärjestely pantaisiin toimeen koko Maan mitassa! Tämä tietysti tapahtuu joskus, mutta mitä pikemmin se tapahtuu, sitä parempi sekä tänään eläville että tuleville sukupolville.

On tietysti lapsellista olettaa, että uusi maailmankäsitys vakiintuisi »huomenna» tai »viikon kuluttua». Se kohtaa väistämättä mitä ankarinta vastarintaa vanhojen katsomusten taholta, joiden mukaan maailma on täysin järkevästi jaettu osiin, ja on aivan luonnollista käyttää sitä miltei anarkistisesti. Uusi maailmankuva on ristiriidassa yksityisomistuksen »pyhän» periaatteen kanssa ja siis myös kapitalistisen yhteiskunnan poliittisten katsomusten ja vakaumusten järjestelmän kanssa. Tästä huolimatta se voittaa, kuten voittaa kaikki uusi.

NYKYISYYDEN JA TULEVAISUUDEN NIMESSÄ

Ei ole sattuma, että Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat ovat korottaneet luonnonsuojelun ja tällä alalla harjoittamansa yhteistyön muiden valtioiden kanssa politiikkansa tärkeimmäksi suunnaksi. Toteuttaessaan tehokkaita maan sisäisiä toimenpiteitä sosialistiset valtiot ovat samalla valmiita osallistumaan ja jo osal-

listuvatkin luonnonsuojeluun ja sen varojen järkiperäiseen käyttöön tähtäävien yhteisten kansainvälisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Sosialistiset maat ovat useimmiten näiden toimenpiteiden alkuunpanijoita. Ne esittivät ensimmäisinä Yhdistyneiden Kansakuntien päiväjärjestykseen otettavaksi kysymyksen ympäristön suojelusta. Niiden aloitteesta YK on hyväksynyt päätöslauselmat valtioiden itsenäisistä oikeuksista luonnonvaroihin, jotka ovat »kolmannen maailman» eräissä valtioissa ulkomaisten monopolien kontrolloimattomassa määräysvallassa. Sosialistiset maat ehdottivat ekologisia ongelmia Euroopan turvallisuuskokouksen käsiteltäväksi. Tärkein sopimus luonnon suojelemiseksi radioaktiiviselta saastumiselta oli Moskovan sopimus, joka kielsi ydinaseiden kokeilun ilmakehässä, avaruudessa ja veden alla.

Tärkeänä ihmisen ja luonnon suojeluun tähtäävänä askeleena oli neuvostohallituksen ehdotus ottaa 1974 pidetyn YK:n yleiskokouksen 24. istunnon päiväjärjestykseen kysymys »Kiellosta vaikuttaa luonnonympäristöön ja ilmastoon sotilaallisissa tai muissa kansainvälisen turvallisuuden sekä ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden etujen kanssa ristiriidassa olevissa tarkoituksissa». Tällainen sopimus paitsi edistäisi rauhan lujittamisen jaloa asiaa maapallollamme olisi myös luonnon säilyttämisen tehokas keino. Tämän toimenpiteen toteuttamisesta hyötyisivät poikkeuksetta kaikki maailman valtiot ja kansat.

Viime vuosina on saatu aikaan sellaiset elinympäristön ja ihmisen terveyden ongelmia suoranaisesti koskevat tärkeät kansainväliset sopimukset kuin sopimus ydinaseiden levittämiskiel-

losta, bakteriologisten ja kemiallisten aseiden kehittämis-, tuotanto- ja varustamiskiellosta sekä niiden hävittämisestä (sen allekirjoittivat yli sata valtiota), sopimus merien saastumisen ehkäisemisestä, neuvostoliittolais-amerikkalaiset asiakirjat ydinsodan estämisestä, strategisten aseiden rajoittamisesta ja ydinaseiden maanalaisen kokeilun rajoittamisesta.

Kyseisillä asiakirjoilla on poikkeuksellisen tärkeä poliittinen merkitys, eikä ainoastaan poliittinen. Tällaiset sopimukset heijastavat välttämättömyyttä käsittää ihmisten toiminta maapallon missä osassa tahansa ennen kaikkea **yleisinhimilliseksi** toiminnaksi luonnon helmassa sekä välttämättömyyttä koordinoida tätä toimintaa koko ihmiskunnan etuja silmällä pitäen. Nimenomaan välttämättömyyttä, sillä ei ole enää kaukana se aika, jolloin luonnonvarojen käyttö ja ihmisen vaikutus luontoon tulevat sellaisiksi, että nykyinen eristäytynyt luonnonkäyttö käy aivan mahdottomaksi. Monet tiedemiehet väittävät tuon ajan koittavan 50—100 vuoden kuluttua.

Valitettavasti on olemassa sellaisiakin oppiarvon hankkineita henkilöitä, jotka ovat ottaneet tehtäväkseen propagoida yleisinhimillisistä ongelmista piittaamattomien piirien ja luokkien katsomuksia. He keksivät kaikenlaisia verukkeita puolustaakseen kapitalistista luonnon ryöstöä, halventaakseen sosialistisissa maissa toteutettavien luonnonvarojen suojeluun tähtäävien toimenpiteiden merkitystä ja estääkseen näiden maiden kokemuksen leviämisen väittämällä sen omaavan suppeasti paikallisen merkityksen: annetaan noiden venäläisten vain tehdä omalla laillaan, mutta me teemme niin kuin

ennenkin. Tuohan on peittelemätön kehotus olla kurkistelematta »omaa ryytimaataan kauemmas», saatikka ajatella jostain toimintayhtenäisyydestä.

Miten välttämätön onkaan maailmalle ihmisten todellinen yhtenäisyys suhtautumisessa kotiplaneettaansa! Miten välttämätöntä onkaan sen rikkauksien säilyttämis- ja entistämiskokemuksen vaihto! Eiköhän ansaitse kunnioitusta ja kaikinpuolista tutkimista esim. niiden Afrikan nuorten valtioiden käytäntö, jotka kauhistuttavan köyhyyden oloissa ovat pystyneet järjestämään valtavan laajoja rauhoitusalueita säilyttääkseen maailmalle eläinlajit, jotka ihmiskunta oli vähällä menettää ainiaaksi? Eiköhän kaikille teollisuusmaille olisi hyödyllistä oppia Ranskalta ja Neuvostoliitolta metsänkasvatustaitoa, Lontoolta ja Moskovalta taitoa taistella suurten kaupunkien ilmaston saastumista vastaan? Neuvostoliiton luonnonvarojen kokonaisvaltainen hyödyntäminen, tavallaan »jätteettömien» tuotantomenetelmien kehittäminen, jolloin toisen laitoksen jätteet ovat toisen raaka-ainetta, amerikkalaisten suorittamat vedenpuhdistuskokeet — eikö kaikki tämä ansaitse yleistä huomiota? Vai onko ihminen tarkoitettu näkemään eläimissä vain pihvejä, metsissä vain puutavaraa ja maassa vain yksityisomaisuutta?

Kiivaalla vauhdilla voimiaan ja tietojaan kartuttava ihmiskunta ei voi enää vaarantamatta itseään sallia, ettei hänen »vasen kätensä» tietäisi »oikean» toimista. Meidän nähdemme ja osanotollamme laajenevat myrskyisästi eri maiden väliset kanssakäymiset ja kansainvälistyvät yhä enemmän ihmiskunnan toiminnan eri alat. Tämä on objektiivinen, yleismaailmallinen pro-

sessi. Sosialistisen yhteiskunnan muodostaminen, lukuisten kansojen yhtyminen todellisen vapauden, tasa-arvoisuuden ja veljeyden periaatteiden pohjalla on verrattomasti jouduttanut tuota prosessia.

Jokainen meistä tarvitsee koko Maan — tämä on jo selvää. Mutta Maa vuorostaan tarvitsee jokaista meistä. Taistelu näiden toisiinsa punoutuvien tarpeiden tyydyttämiseksi merkitsee taistelua ihmissuvun tulevan kukoistuksen puolesta. Onko jalompaa ja kiitollisempaa tehtävää kuin tämä!?

Viitteitä

1 V. I. Lenin. Teokset, 27. osa, s. 340.
2 V. I. Lenin. Valitut teokset, 4. osa, s. 296.
3 V. I. Lenin. Teokset, 2. osa, s. 505.
4 Marcel Migeo. »Saint-Exupéry».
5 V. I. Lenin. Teokset, 36. osa, s. 446.
6 V. I. Lenin. Valitut teokset, 3. osa, s. 265.
7 СУ РСФСР, 1919, № 67, стр. 592.
8 КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК, т. 2, Москва, 1970, стр. 82.
9 Marx — Engels. Valitut teokset, 1. osa, s. 111.
10 »Development Assistance», 1970 Review, Bruxelles 1970, pp. 20—21.
11 K. Marx. Pääoma, 1. osa, kustannusliike Edistys, Moskova 1974, s. 17.
12 Marx — Engels. Werke, Dietz Verlag Berlin, Bd. 19, S. 111.
13 Marx — Engels. Werke, Dietz Verlag Berlin, Bd. 19, S. 242.
14 Ks. Marx — Engels. Werke, Dietz Verlag Berlin, Bd. 19, S. 296, Bd. 22, S. 428.
15 V. I. Lenin. Valitut teokset, 4. osa, s. 290.
16 V. I. Lenin. Teokset, 29. osa, s. 165.
17 Pravda, 10. tammikuuta 1974.
18 V. I. Lenin. Teokset, 8. osa, s. 277.
19 Проблемы мира и социализма, №11, 1972, стр. 54.
20 Проблемы мира и социализма, №11, 1972, стр. 55.
21 Marx — Engels. Valitut teokset, 1. osa, s. 14—15.
22 V. I. Lenin. Teokset, 3. osa, s. 47.
23 Документы внешней политики СССР, т. 5, Москва 1961, стр. 191—192.
24 V. I. Lenin. Teokset, 31. osa, s. 439.
25 V. I. Lenin. Teokset, 33. osa, s. 198.
26 Pravda, 27. lokakuuta 1973.
27 Teilhard de Chardin. Le phénomène humain, Paris 1955.
28 Сен-Симон. Избранные сочинения, т. 2. М.—Л., 1948, стр. 248.
29 K. Marx. Taloudellis-filosofiset käsikirjoitukset 1844, kustannusliike Edistys, Moskova 1972, s. 109.

On vaikeaa, jopa mahdotontakin ottaa kantaa uuteen yhteiskuntajärjestelmään, ellei sitä tunne hyvin. Kirjasarja

KOMMUNISMI: KYSYMYKSIÄ ja VASTAUKSIA,

jota kustannusliike Edistys julkaisee suomen kielellä, voi olla Teille hyödyksi asiasta käsitystä muodostaessanne. Kirjoitusten laatijat käsittelevät sitä elämänkokemusta, jota on karttunut kommunistisen yhteiskuntapoliittisen liikkeen teoriaa kehiteltäessä sekä jokapäiväisessä työssä uuden yhteiskunnan rakentamiseksi. He esittävät näkemyksiään, polemisoivat, tarkastelevat kriittisesti erilaisia katsantokantoja.

Kustannusliike on valmis vastaamaan seuraavissa vihkoissa kysymyksiin, joita Teille saattaa tästä aiheesta herätä.

Osoitteemme: Progress. Zubovski bulvar 21.
Moskova, G-21. Neuvostoliitto